

”JA MUM MIELESTÄ SIELLÄ JOPA VOI VUOKRATA VENE”
NOMINAALISTEN LAUSEENJÄSENTEN EPÄTYYPILLISYYKSIÄ
SUOMEN TÄYDELLISET VENÄLÄISNAISET -TV-SARJASSA

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
2.8.2016

Rikupekka Leinonen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkielman aihe ja tutkimuskysymykset	3
1.2. Tutkimusaineisto ja -metodi	5
1.3. Tutkielmaan liittyvät haasteet	9
2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA	12
2.1. Puhekieli ja sen piirteitä	12
2.2. Kaksikielisyys ja kielen eri vaiheet	16
2.3. Virheanalyysi	19
3. AIEMPI TUTKIMUS AIHEESTA	22
4. ANALYYSI	31
4.1. Nominaaliset lauseenjäsenet	32
4.2. Subjektin sija ja luku	34
4.2.1. Subjektin määrittelystä	34
4.2.2. Subjektin sijan ja luvun epätyypillisyyksistä	37
4.3. Objektin sija ja luku	45
4.3.1. Objektin määrittelystä	45
4.3.2. Objektin sijan ja luvun epätyypillisyyksistä	47
4.4. Predikatiivin sija ja luku	55
4.4.1. Predikatiivin määrittelystä	55
4.4.2. Predikatiivin sijan ja luvun epätyypillisyyksistä	58
4.5. Adverbiaalin sija ja luku	65
4.5.1. Adverbiaalin määrittelystä	65
4.5.2. Adverbiaalin sijan ja luvun epätyypillisyyksistä	67
5. POHDINTA JA PÄÄTÄNTÖ	76
LÄHTEET	82

1. JOHDANTO

Pro gradu -tutkielmassani keskityn kuvaamaan neljän venäläistaustaisen suomenpuhujan kieltä *morfosyntaktisesta* näkökulmasta. Tutkin, minkälaisia morfosyntaktisia epätyypillisyyksiä venäjänkieliset tuottavat puheessaan nominaalisten lauseenjäsenten osalta. Materiaalina minulla on Suomen täydelliset venäläisnaiset -tv-sarjan ensimmäinen tuotantokausi. Keskityn sarjan päähenkilöiden kielessä esiintyviin piirteisiin, joita äidinkielen puhuja ei puheessaan tyypillisesti tuottaisi.

Tutkimus on osa suomi toisena ja vieraana kielenä (S2) -tutkimusta, joka on tullut entistä tärkeämmäksi maahanmuuton lisääntymisen myötä. Vieraskielisten määrä Suomessa on lisääntynyt reilussa 20 vuodessa selvästi: vuonna 2015 vieraskielisten määrä oli lähes 330 000, kun vuonna 1993 heidän määränsä oli hieman yli 50 000. Vuonna 2015 Suomessa oli venäjänkielisiä 72 000, ja venäjä onkin selvästi yleisin vieras kieli Suomessa. Toiseksi yleisin vieras kieli on viro, jonka puhujia Suomessa asui 48 000 vuonna 2015. Tilastokeskuksen tilastossa vieraskielisiksi lasketaan kaikki Suomessa asuvat henkilöt, joiden äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame. Vieraskielisistä Suomessa asuvista ihmisistä siis noin viidesosa on venäjää äidinkielenään puhuvia. (Tilastokeskus.)

Tutkimukseni, joka koostuu venäjänkielisten ryhmän neljän edustajan kielen kuvaamisesta, ei toki anna kuvaa koko ryhmän suomen kielestä. Jokainen kielen puhuja käyttää kieltä omalla tavallaan, jolloin yhden tai muutaman puhujan tavasta puhua ei voi tehdä yleistyksiä, jotka koskettaisivat koko ryhmää. Tutkimukseni on kuitenkin arvokas lisä venäläistaustaisten S2-puhujien ja -oppijoiden tutkimukselle, johon oman osuutensa ovat tehneet muun muassa Annekatrin Kaivapalu (2005) väitöskirjassaan sekä Anu Kynsijärvi (2001) pro gradu -tutkielmassaan. Kaiken kaikkiaan venäjänkielisiä S2-puhujia ei ole tutkittu kovin paljon, vaikka kyseessä on suurin vieraskielisten ryhmä Suomessa. Tutkimukseni tuo myös arvokasta tietoa S2-puhujien puhutusta kielestä, sillä sen tutkimus on ollut huomattavasti vähäisempää verrattuna kirjoitetun kielen tutkimukseen. Venäjänkielisten puhuttua suomea on tutkittu tietojeni mukaan vain parissa tutkimuksessa (katso luku 3). Muutoinkin S2-puhujien puhutun suomen tutkimus on ollut erilaista kuin mitä se on tässä tutkielmassa, sillä puhuttua suomea ei ole tietojeni mukaan tutkittu aiemmin virheanalyysin avulla. Esimerkiksi Helsingin yliopistossa S2-puhujien puhuttua kieltä ovat tutkineet Heini Lehtonen (2015) ja Ninni Lankinen

(2010). Lehtonen tutkii väitöskirjassaan maahanmuuttajataustaisten nuorten kielellisiä resursseja ja kielen sosiaalista indeksisyyttä ja Lankinen pro gradu -tutkielmassaan monikielisyyttä helsinkiläistyttöjen vuorovaikutuksen resurssina. Myös Oulun yliopistossa ei-natiivien puhuttua kieltä on tutkittu pro gradu -tutkielmissa: oululaisten maahanmuuttajien puhekielen piirteistä huomioita on tehnyt Miia Mikkonen (2007) ja kommunikaatiostrategioita on tutkinut muun muassa Anna Tuomivaara (2007), joka tarkastelee unkarilaisten suomenoppijoiden kommunikaatiostrategioita. Kuten mainittujen tutkimusten aiheista voi huomata, tutkimukseni eroaa huomattavasti aiemmasta S2-puhujien puhutun kielen tutkimuksesta.

Venäläistaustaisten suuri määrä Suomessa ja se, ettei S2-puhujien puhuttua kieltä ole tutkittu virheanalyysin avulla, ovat keskeisiä tekijöitä, miksi haluan tutkia juuri venäläistaustaisten puhuttua suomea. Tietojeni mukaan vastaavanlaista mediassa esiintyvien S2-puhujien kielestä tehtyä tutkimusta ei ole tehty aikaisemmin. Tämän lisäksi tv-sarjan ainutlaatuisuus vaikutti myös tutkimukseni aiheen valintaan. Suomen täydelliset venäläisnaiset -sarja on tietojeni mukaan ensimmäinen televisiosarja, jossa pääosassa ovat suomea toisena kielenä puhuvat henkilöt; tosin yksittäisiä S2-puhujia on ollut mukana tv-sarjoissa aiemminkin. Yhtenä syynä tutkia tv-sarjan naisten puhetta on myös se, että vaikka puheessa esiintyykin epätyypillisyyksiä, epätyypillisyydet eivät kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö heidän puhettaan voisi ymmärtää. Haluan tutkielmani esimerkkien avulla näyttää, että vaikka epätyypilliset muodot erottavatkin tv-sarjan naiset äidinkielistä puhujista, esimerkkien lauseet ovat kuitenkin ymmärrettäviä. Aiemmissä tutkimuksissa on yleensä keskitytty enemmän epätyypillisyyksien määriin ja niiden vertailuun: tämä tutkimus eroaa tästä perinteestä, sillä keskityn aineistosta poimimiini esimerkkeihin, en niinkään epätyypillisyyksien määriin.

Syitä siihen, miksi olen ottanut tarkastelun kohteeksi juuri nominaaliset lauseenjäsenet, on monia. Morfosyntaktisten piirteiden tarkasteluun päädyin litteroituani jo osan aineistostani, sillä epätyypillisyyksien joukosta juuri morfosyntaktiset piirteet erottuivat usein esiintyvänä epätyypillisyyksinä. Lisäksi olen omassa opetustyössäni huomannut, kuinka hankalaa suomenoppijoille on objektin tyypillinen muodostaminen. Olen huomannut myös, että oppijoille on hankalaa suomen lausetyyppien erojen sisäistäminen ja se, kuinka nominaaliset lauseenjäsenet esiintyvät eri lausetyypeissä: sen vuoksi tässä tut-

kielmassa tarkastelen lauseenjäseniä usein sitä kautta, millaisessa lauseessa ne esiintyvät.

1.1. Tutkielman aihe ja tutkimuskysymykset

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani Suomen täydelliset venäläisnaiset -sarjan sarjan päähenkilöiden puheessa esiintyviä morfosyntaktisia epätyypillisyyksiä. Tutkielmani keskiössä ovat nominaalisten lauseenjäsenten – subjektin, objektin, predikatiivin ja adverbiaalinen – epätyypillisyydet. Apuna epätyypillisyyksien luokittelussa olen käyttänyt kansainvälisen oppijansuomen korpuksen, ICLFI:n (International Corpus of Learner Finnish), virheluokitusta (Jantunen, Brunni, Lehto & Airaksinen 2014: 72). Ero ICLFI:n luokituksen ja pro gradu -tutkielmani välillä on se, että pidän morfosyntaktisia virheitä epätyypillisyyksinä enkä virheinä. Epätyypillisyydellä tarkoitan sellaista piirrettä, jota natiivi suomenpuhujia ei puheessaan tuottaisi. Mielestäni virheestä voidaan puhua silloin, kun yleiskielisessä tekstissä on sellaisia muotoja, joita siihen ei kuulu. Murteitakin on pidetty joskus virheellisinä kielimuotoina, joten mielestäni ei-natiivien suomenpuhujien suomesta voidaan ajatella samoin kuten Matti Sadeniemi ajatteli jo vuonna 1952 murteista: ”Murteiden ja yleiskielen suhde ei siis suinkaan ole sellainen, että murteet olisivat virheellistä, turmeltunutta yleiskieltä, kuten joskus kuulee arveltavan.” (Sadeniemi 1989.) Sadeniemen mielestä murteellinen ilmaus on vasta yleiskielessä virheellinen, sillä se ei kuulu yleiskieleen (Sadeniemi 1989). Tässä tutkielmassa ajattelen samalla tavalla: puhuttuna ei-natiivin suomenpuhujan suomi on yhtä arvokasta suomea kuin mikä tahansa murre tai muu kielimuoto. Kirjoitettuna epätyypillisistä muodoista tulee virheitä, sillä tällöin ne ovat yleiskielen normien vastaisia.

ICLFI:n virheluokituksessa morfosyntaktisia virheitä ovat virheet possessiivisuffiksin viittaussuhteessa, kongruenssissa, subjektin, objektin, predikatiivin ja adverbiaalisen sijassa ja luvussa sekä rektiossa (Jantunen ym. 2014: 72). Koska tutkimukseni materiaali koostuu puhutusta kielestä, en ota tarkasteluun mukaan epätyypillistä possessiivisuffiksin käyttöä. Puhekielessähän possessiivisuffikseja ei käytetä enää kovinkaan yleisesti (Alho & Kauppinen 2009: 65). Myös Pauli Saikkosen huomio tukee tätä väitettä: jo yli 40 vuotta sitten possessiivisuffiksi oli pyrkinyt jäädä kokonaan pois puhekielestä (Saukkonen 1970). Tutkimuksen edettyä päätin jättää osittain tarkastelun ulkopuolelle

myös kongruenssin ja rektion epätyypillisyydet. Jotta epätyypillisyyksien tarkastelusta tulisi yksityiskohtaisempaa, päätin rajata epätyypillisyyksien tarkastelua kapeammaksi. Tämän vuoksi tarkastelun kohteena on epätyypillisyydet nominaalisten lauseenjäsenten (subjektin, objektin, predikatiivin ja adverbiaalinen) sijassa ja luvussa. En kuitenkaan jätä rektiota ja kongruenssia täysin huomiotta, sillä sivuan niitä käsitellessäni lauseenjäsenten epätyypillisyyksiä. Tietyissä tapauksissa nominaalisen lauseenjäsenen epätyypillisuus johtuu rektiosta tai kongruenssista, jolloin esimerkin yhteydessä sivuan myös näitä morfosyntaktisia piirteitä; kuitenkin nominaalisiin lauseenjäseniin verrattuna niiden käsittely on kapeampaa.

Tutkimani materiaali on peräisin tv-sarjassa kuvatuista aidoista keskusteluista ja tilanteista, joissa sarjan naiset kertovat tapahtumista katsojille. Usein S2-tutkimuksessa keskitytään oppijan tuotoksiin, esimerkiksi ICLFI:n korpus on kansainvälinen oppijan korpus. Tutkielmani poikkeaa useimmista S2-tutkimuksista juuri siksi, että tutkin puhujien, en oppijoiden, kieltä. Kuvaan neljän kielenkäyttäjän suomea, sillä nauhoitustilanteessa sarjan naiset eivät ole olleet oppijan roolissa. Tv-sarjan materiaalia en ole siis kerännyt mistään oppimistilanteesta, esimerkiksi puheharjoituksista tai esitelmistä. Tutkimuksen teoreettisena viitekehysenä käytän virheanalyysia, josta kerron lisää luvussa 2.3.

Tutkielmani tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Mitä subjektin sijaanvalinnan ja luvun epätyypillisyyksiä informanttien puheessa esiintyy?
2. Mitä objektin sijaanvalinnan ja luvun epätyypillisyyksiä informanttien puheessa esiintyy?
3. Mitä predikatiivin sijaanvalinnan ja luvun epätyypillisyyksiä informanttien puheessa esiintyy?
4. Mitä adverbiaalisen sijaanvalinnan ja luvun epätyypillisyyksiä informanttien puheessa esiintyy?

Tutkimuskysymysten lisäksi olen kiinnostunut siitä, onko päähenkilöiden puheessa morfosyntaktisia eroja. Varsinaiseksi tutkimuskysymykseksi en erojen selvittämistä halunnut ottaa, sillä päähenkilöt ovat eri määriä esillä tv-sarjan jaksoissa, jolloin epätyypillisyyksien määrien vertailu ei kerro koko totuutta morfosyntaktisista eroista. Tästä huolimatta kommentoin kuitenkin informanttien välisiä eroja. Tämän vertailun lisäksi vertaan myös sitä, kuinka epätyypillisyydet eroavat eri nominaalisten lauseenjäsenten yhteydessä. Vertailen myös tuloksiani aiempien tutkimuksien tuloksiin.

Hypoteesini on ollut alustavasta aineiston tutustumisesta lähtien se, että objektin sijanvalinta ja luku aiheuttaa enemmän epätyypillisyyksiä kuin subjektin sijanvalinta ja luku. Opetustyössäni olen myös huomannut, että objekti on ei-natiiveille suomenpuhujille yksi vaikeimmista opittavista asioista suomen kielessä. Myös aiempi tutkimus tukee tätä hypoteesia (katso luku 3). Myös Aalto, Latomaa ja Suni (1997: 534) toteavat, että virheanalyysin avulla on todettu se, minkä suomea opettaneet ovat havainneet jo aiemmin: ongelmallisin syntaksiin liittyvä seikka suomessa on objekti. Subjektin suhteen en usko informanteillani olevan paljon natiivin kielestä poikkeavia muotoja. Toisaalta luulen, että genetiivisijaisen subjektin sijasta informantit käyttävät nominatiivia – onhan tavallisissa tapauksissa subjektin sijana nominatiivi. Predikatiivin suhteen luulen, että informantit käyttävät nominatiivia partitiivin sijaan ja partitiivia nominatiivin sijaan useissa tapauksissa. Adverbiaalien käytössä uskon olevan myös erinäisiä sijamuodon epätyypillisyyksiä, sillä paikallissijojen tutkimus on osoittanut, että suomen kielen dynaamisuus aiheuttaa ongelmia suomenoppijoille. Esimerkiksi sijan suunnan valinta on osoittautunut hankalammaksi kuin sijan ulkoisuuden tai sisäisyyden valinta. (Aalto, Latomaa & Suni 1997: 534.)

1.2. Tutkimusaineisto ja -metodi

Suomen täydelliset venäläisnaiset -sarjaa esitettiin syksyllä 2015 kahdella Nelosen kanavalla: Nelosella ja Livillä. Aineistoni koostuu kymmenestä sarjan jaksosta, joista olen tutkinut neljän venäläisnaisen puhetta. Tuotantokausi koostui kymmenestä jaksosta, joista jokainen oli pituudeltaan noin 40 minuuttia. Analysoitavaa materiaalia on yhteensä siis noin 400 minuuttia. Toki jokaiseen jaksoon kuuluu materiaalia, jossa on toistoa: esimerkiksi ennen mainoskatkoa kerrotaan, mitä tuleman pitää ja jakson lopussa esitellään jo hieman tulevaa jaksoa. Livin kotisivuilla tv-sarjaa kuvataan seuraavanlaisesti: ”*Viisi Suomessa asuvaa ja suomea puhuvaa venäläisnaista avaa elämänsä pariovet ja paljastaa katsojille, millaista on näyttävän emigranttinaisen elämä Suomessa. Sarja tarjoaa ainutlaatuisen mahdollisuuden tutustua naisten iloihin, suruihin ja seikkailuihin*” (Livtv.fi 2015b).

Informantteina minulla on neljä sarjan viidestä päähenkilöstä. Yksi naisista, Alisa, muutti Siperiasta Suomeen jo nelivuotiaana äitinsä kanssa (Ikävalko 2014). Hänen suomenensa on natiivin tasolla, minkä vuoksi hänen kielenkäyttöään en voi tutkia virheanalyysin avulla samalla tavalla kuin muiden naisten kieltä. Sarjan jaksojen aikana en havainnut Alisan kielestä mitään muotoja, joita natiivi kielenpuhujia ei tuottaisi. Koska tutkimukseni tavoitteenani on selvittää, mitä epätyypillisyyksiä nominaalisten lauseenjäsenten sijassa ja luvussa esiintyy, Alisan kielen tutkiminen ei ole tarkoituksenmukaista.

Muut naiset, Valeria, Sofia, Elena ja Regina, eivät Alisan tapaan ole kielellisesti natiivin tasolla, minkä vuoksi heidän kieltään voidaan tutkia käyttäen virheanalyysia. Virheanalyysi on laajasti käytetty metodi S2-tutkimuksessa: sitä ovat käyttäneet metodinaan muun muassa Marianne Spoelman (2013) väitöskirjassaan, Tuija Määttä (2011) tutkimusartikkelissaan sekä Eva Elo (1998), Kynsijärvi (2001) ja Terhi Manninen (1997) pro gradu -tutkielmissaan. Virheanalyysi on Kari Sajavaaraa (1999: 104) lainaten ”järjestelmällistä virheiden tarkastelua lähinnä virheitä aiheuttavien seikkojen tunnistamiseksi, jotta virheitä voitaisiin välttää tai kielenopetusta suunnata niin, että virheitä ei syntyisi”. Tämän tutkielman tavoitteena ei ole edellä mainittu virheiden välttäminen, vaan tavoitteenani on nähdä millaista suomen varianttia sarjan päähenkilöt puhuvat. Heidän suomenensa on yhtä arvokasta kuin kenen tahansa muun kielenkäyttäjän suomi. Valerian, Sofian, Elenan ja Reginan omat idiolektit ovat kaikki kiehtovia tutkimuskohteita, mutta kaikkea heidän kielestään ei voi tutkia pro gradu -tutkielman laajuudessa tutkimuksessa. Sen vuoksi päätin keskittyä heidän kielessä esiintyviin nominaalisiin lauseenjäseniin ja niiden epätyypillisyyksiin, joita ei yleensä esiinny natiivien suomen kielen puhujien kielessä. Tutkimukseni aineisto koostuu siis kaikesta siitä, mitä neljä informanttia ovat tv-sarjan jaksojen aikana puhuneet. Virheanalyysin metodin mukaisesti olen tunnistanut virheet (tässä tutkielmassa epätyypillisyydet) analyysini alkuvaiheessa. Luokittelun olen tehnyt tunnistamisen jälkeen: olen jakanut epätyypillisyydet eri ryhmiin sen mukaan, mihin nominaaliseen lauseenjäseneseen ne liittyvät.

Valeria on Kotkassa asuva kala-alan yrittäjä, joka on voittanut useita palkintoja yrittäjän urallaan (Livtv.fi 2015a). Morfosyntaktisesta näkökulmasta Valeria on mielenkiintoinen tutkittava, sillä hänen puheessaan on selvästi eniten epätyypillisyyksiä; toisaalta

hän on myös paljon esillä sarjan jaksoissa. Valerialla esiintyy epätyypillisyyksiä jokaisessa lauseenjäsenessä, vähiten niitä on kuitenkin predikatiivin sijassa ja luvussa.

Sofia on kauneusklinikan omistaja, joka on ennen Suomeen tuloaan opiskellut Pietarissa lastenlääkäriksi (Livtv.fi 2015a). Hänen puheessaan subjektin ja objektin epätyypillisyyksiä esiintyy Valerian jälkeen selvästi eniten; toisaalta predikatiivin epätyypillisyyksiä Sofialla ei esiinny ollenkaan. Adverbiaalin epätyypillisyyksien määrät ovat vähäisiä, kuten on myös Valeriaa lukuun ottamatta muilla naisilla.

Kolmas informantti, **Regina**, työskentelee kiinteistönvälittäjänä, joka välittää suomalaisia yrityksiä ja asuntoja venäläisille ostajille (Livtv.fi 2015a). Reginan kieli on informanteista yleiskielisintä ja natiiville epätyypillisiä muotoja hänen puheessaan ei esiinny kovinkaan merkittävästi: hän on informanteista ainoa, jolla ei esiinny subjektin epätyypillisyyksiä. Predikatiivin epätyypillisyyksiä hänen puheessaan on vain yksi, ja adverbiaalin ja objektin epätyypillisyyksiä hänellä on myös vähiten Elenan kanssa. Vaikka Regina on ollut tietojeni mukaan vähiten aikaa Suomessa, hänen suomessaan esiintyy Elenan ohella vähiten epätyypillisyyksiä. Toisaalta hän ei ole jaksojen aikana niin paljon esillä kuin esimerkiksi Valeria, mistä myös osittain johtuu suurehko ero epätyypillisyyksien määrässä.

Elena on entinen malli, jonka ystäväpiiristä suurin osa on suomalaisia julkkiksia (Livtv.fi 2015a). Elena eroaa muista informanteista siinä, että hän ei ole kotoisin Venäjältä, vaan Krimiltä, joka on autonomisena tasavaltana osa Ukrainaa. Omien sanojensa mukaan hän on asunut Suomessa lähes koko elämänsä. (Lukkarinen 2014.) Vaikka Krim onkin osa Ukrainaa, se ei välttämättä tarkoita, että Elenan äidinkieli olisi ukraina. Hänen äidinkieltään on todennäköisemmin muiden informanttien tavoin venäjä, sillä vuoden 2001 väestönlaskennassa Krimin asukkaista 77 % nimesi äidinkielekseen venäjän. Toiseksi suurin äidinkieli väestönlaskennan mukaan oli krimintataarin kieli, jonka puhujia oli 11,4 %. Ukrainan kieltä äidinkielenään puhuvia oli väestönlaskennassa vain 10,1 %. (State Statistics Committee of Ukraine.) Tämän perusteella voin olettaa, että myös Elenan äidinkieli on venäjä. Myös se, että sarjan nimessä puhutaan venäläisistä naisista, antaa olettaa sarjan päähenkilöiden olevan venäläisiä joko kansallisuudeltaan tai äidinkieleltään. Elenan puheessa subjektien ja predikatiivien sijat ja luvut ovat lähes poikkeuksetta natiiville tyypillisissä muodoissa. Myös adverbiaalien sijan ja luvun epä-

tyypillisyyksiä hänellä on muita informantteja vähemmän. Objektin epätyypillisyyksiä Elenan puheessa on vähiten Reginan ohella.

Vaikka informanttien välillä on eroja epätyypillisyyksien määrissä ja siinä, millaisia epätyypillisyyksiä kunkin informantin puheessa esiintyy, nämä erot eivät ole keskeisessä asemassa tässä tutkielmassa. Tarkastelussa informantti ei ole päähuomion kohteena, vaan aineistosta poimimani epätyypillisyydet. Analyysiluvussa olevat esimerkit kuvaavat näitä epätyypillisyyksiä, jokainen tietystä näkökulmasta. Esimerkit olen valinnut epätyypillisyyden sopivuuden – en informantin – perusteella.

Olen litteroinut kohdat, joissa epätyypillisyyksiä esiintyy. Litterointiin olen käyttänyt Elan-nimistä ohjelmaa. Litterointia on esimerkiksi nauhoitetun puheaineiston puhtaaksi kirjoittaminen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Litteraatio on pelkistys siitä, mitä todellisessa tilanteessa tapahtuu. Kirjoitetussa muodossa keskustelusta tai puheesta jää pois puheelle tyypillisiä piirteitä, kuten intonaatio tai muut äänen käyttöön liittyvät seikat. (Tiittula 1992: 15.) Tässä tutkielmassa tarkoituksena ei ole ollut litteroida kaikkea, mitä sarjan jaksoissa sanotaan. Litteroinnin kohteena ovat olleet ainoastaan kaikki epätyypillisyydet, joita sarjassa esiintyy. Litteroinnissa olen osittain noudattanut Mantilan ja Pääkkösen (2010: 30–34) merkintätapoja. Olen kuitenkin yksinkertaistanut näitä merkintätapoja, sillä mielestäni tässä tutkielmassa ei ole tarpeen litteroida puhetta ja keskustelua yhtä tarkkaan, sillä aineistoni esimerkit eivät ole murrelitteraatteja. En ole esimerkiksi kiinnittänyt huomiota tavunrajoihin enkä rajageminaatioihin. Tärkeintä litteroinnin aikana on ollut huomata morfosyntaktiset epätyypillisyydet, jolloin esimerkiksi sanojen painotuksilla ei ole minun tutkielmani kannalta merkitystä. Vokaalit ja konsonantit olen merkinnyt joko lyhyiksi tai pitkiksi kiinnittäen huomiota eritoten nominaalisten lauseenjäsenten loppuäänteisiin, joissa äänten pituus määrittää sijamuodon. Esimerkkeihin olen merkinnyt η-äänten sen foneettisella merkillä. Lyhyitä taukoja en ole merkinnyt esimerkkeihin, sitä vastoin pitkän tauon olen merkinnyt pisteellä. Lisäksi erisnimet olen merkinnyt isolla alkukirjaimella.

Aineiston esimerkit olen numeroinut, ja näihin esimerkkien numeroihin viitataan analyysin eri vaiheissa. Esimerkkien perässä on sulkeissa ilmoitettu informantti, jonka puheesta esimerkki on otettu. Sen lisäksi sulkeissa on ilmoitettu jakso, mistä sarjan kymmenestä jaksosta esimerkki on otettu sekä aika, jolloin esimerkki jaksossa esiintyy. Esimerkit

noudattavat samaa muotoa kuin subjektia käsittelevästä luvusta 4.2. otettu esimerkki (12):

- (12) *joulu ja juhannus ihan samanlainen ilma et meitä ei nyt estä mitään pitää tänään pikkujoulu* (Valeria, 9. jakso 6.38)

Tutkimukseni on kvalitatiivinen. Analysoin tutkielmassani, millaisia epätyypillisyyksiä aineistossani esiintyy. Päähuomio ei ole siinä, kuinka paljon epätyypillisyyksiä esiintyy, sillä olen kiinnostunut siitä, minkä tyyppisiä epätyypillisyyksiä aineistoni sisältää. Aion kyllä kertoa, minkä tyyppiset epätyypillisyydet esiintyvät taajimmin. Tutkimukseni on myös aineistolähtöinen, sillä valitsin tarkemman aiheen, morfosyntaktisten piirteiden tarkastelun, käytyäni osan aineistosta läpi. Epätyypillisyyksien joukosta juuri morfosyntaktiset piirteet erottuivat omaksi tutkittavaksi ryhmäkseen. Epätyypillisyydet olen löytänyt sarjan jaksoista oman tutkijan introspektioni avulla. Tutkimukseni on kvalitatiivinen myös siksi, että jokaisen epätyypillisyyden kohdalla pohdin syitä epätyypilliseen kielen muotoon.

Analyysiosiossa viitataan suurimmaksi osaksi Isoon suomen kielioppiin (ISK), jota esimerkiksi Marja-Liisa Helasvuo ja Tuomas Huomo (2010: 166) pitävät tämänhetkisen kieliopin tutkimuksen keskeisenä lähteenä ja aiemman tutkimuksen yhteenkokoajana. Joissain kohdin viitataan myös Ison suomen kieliopin verkkoversioon (VISK), sillä se sisältää termistön määritelmiä, joita kirjaversio ei sisällä. Verkkoversion määritelmien lähdeviittauksiin olen merkinnyt myös sen määritelmän, johon viitataan. Viitataan myös Isoa suomen kielioppia edeltäviin, suppeampiin, tiettyä osa-aluetta kuvaavia teoksiin. Tällainen teos on muun muassa Maria Vilkunän Suomen lauseopin perusteet. Usein viitataan artikkeleihin, joissa on käsitelty juuri tarkastelussa olevaa asiaa. Artikkelit ovat usein suomen kieltä ja sen tutkimusta esittelevästä tieteellisestä aikakauslehti Virittäjästä.

1.3. Tutkielmaan liittyvät haasteet

Yksi tutkimukseni haasteista on määrittää, mikä on se referenssi, johon vertaan informanttien puhetta, ja joka osoittaa sen, että sarjan päähenkilöiden puheessa on morfosyntaktisia epätyypillisyyksiä. Aila Mielikäinen (1990: 242) on sanonut, että epävirall-

linen puhekieli ei tarvitse normeja. Tämän kriteerin mukaan informanttien kielessä ei ole virheitä, vaan korkeintaan näitä epätyypillisyyksiä. Sirkku Latomaa mukaan oppijan puhetta tutkiva ei ainakaan vielä artikkelin kirjoittamisajankohtana voinut löytää valmista vertailukohtaa ilmiölle oppijan kielessä. Tietoa siitä, miten jokin kielenpiirre ilmenee natiivin suomenkielisen puheessa, ei ole välttämättä missään (Latomaa 1995: 79–80.) Latomaa toteaaakin yhdessä Aallon ja Sunin kanssa, että aiemmassa S2-tutkimuksessa on huomattu, että virheiden luokittelu on melko hankalaa jo kirjallista aineistoa tutkittaessa. Suullisen aineiston virheiden luokittelu on sitäkin hankalampaa, sillä aiemmin mainittua vertailukohtaa ei ole aina löydettävissä. Artikkelissa referoiduissa pro gradu -tutkielmissa on huomattu juuri tämä ongelma: lauserakenteita ja taivutusmuotoja, joita oppijat käyttävät, ei ole aina mahdollista kuvata, luokitella tai selittää kohdekieleen perustuen. (Aalto, Latomaa & Suni 1997: 534.) Tilanteissa, jolloin tietoa ei ole saatavilla, minun täytyy käyttää tutkijan introspektiotani. Sen avulla löysin tutkimuksen alkuvaiheessa epätyypillisyydet materiaalista.

Toinen informanttien käyttämään kieleen liittyvä haaste on se, mihin kielimuotoon vertaan heidän kieltään. Maisa Martin (1999: 159–160) on pohtinut, että helpoimmin vertailupariksi on saatavilla kirjakieli, jota eivät tosin kaikki äidinkielistäkään suomenpuhujat hallitse. Toinen vaihtoehto olisi sujuvasti puhuttu yleiskieli, vaikka sekin on hänen mielestään teoreettinen ideaali, sillä todellinen puhe on aina jossain määrin hapuilevaa ja katkonaista. Martin on todennut, että tutkijan ongelmana on määrittää, mitkä puutteet ovat samoja ei-natiivin tuotoksessa ja natiivin suomenpuhujan tuotoksessa, mitkä taas ovat ei-natiivin kielelle ominaisia. (Martin 1999: 159–160.) Analyysiosiossa (katso luku 4) olen pyrkinyt tuomaan esille poimimistani esimerkeistä piirteet, jotka kulloinkin eroavat natiivin puhutusta kielestä. Olen pyrkinyt myös ottamaan huomioon niin hyvin kuin mahdollista eri murteet ja alueelliset puhekielisyydet. Esimerkkien yhteydessä kerroin, jos epätyypillinen muoto on mahdollinen joissakin murteissa tai nykypuhesuomesa. Tällöin pohdin, voiko muotoa pitää epätyypillisyytenä vai onko sen käyttö mahdollista vaikutusta jostakin puhutun suomen piirteestä.

Leonard Talmy, yksi kognitiivisen kielitieteen johtohahmoista, on argumentoinut tutkijan oman kielitajun, introspektion, käytön puolesta. Tuomas Huomo ja Jari Sivonen ovat artikkelissaan kuvanneet Talmya ja hänen merkitystään kielitieteelle. Talmyn mukaan introspektio on sekä tarpeellinen että välttämätön osa kielitieteellistä tutkimusta.

(Huumo & Sivonen 2010: 19, 21.) Talmy määrittelee introspektion ”tietoiseksi huomioksi, jonka kielenkäyttäjät kohdistaa kielenpiirteisiin sellaisina kuin ne ilmenevät hänen kognitiossaan” (Huumo & Sivonen 2010: 35). Esa Itkonen on Talmyn kanssa eri mieltä, sillä Itkosen mielestä kyseinen tietoinen huomio on intuition käyttöä, eikä introspektion käyttöä. Introspektio on Itkosen mukaan sellaista, joka kohdistuu yksilön omaan subjektiiviseen kokemukseen. (Huumon ja Sivosen 2010: 35 mukaan Itkonen 2003.) Talmy korostaa, ettei introspektio ole pelkästään lingvistinen tutkimusmetodi vaan kaikille äidinkielisille yhteinen kyky. Lingvisti käyttää tätä kykyä hyödykseen introspektiota harjoittaessaan: lingvisti on kuin urheilija, joka on kehittänyt motorisia kykyjään paremmaksi kuin ihmiset keskimäärin. (Huumo & Sivonen 2010: 35.) Kuten totesin aiemmin, aineiston epätyypillisyydet olen löytänyt introspektiolla avulla. Myös joissakin analyysin esimerkkien kohdalla olen joutunut tyytymään introspektiolla käyttöön, kun tietoa jonkin esimerkin yksityiskohdasta ei ole ollut saatavilla.

Tutkielmassani puhun epätyypillisestä sijanvalinnasta tai luvusta, kun informantit ovat käyttäneet toista sijamuotoa tai lukua natiivin suomenpuhujan kielenkäytön vastaisesti. Välttääkseni liiallista toistoa, puhun myös pelkästä epätyypillisestä subjektista, objektista, predikatiivista ja adverbiaalista. Näissä tapauksissa viitataan siis omaan aineistooni. Kun taas kutsun nominaalista lauseenjäsentä yleiseksi tai yleisemmäksi, viitataan valinnan yleisyyteen kielessä. Kirjallisuudessa nominatiivisijaista subjektia on kutsuttu tyypilliseksi subjektiksi, kun taas esimerkiksi partitiivisijaista e-subjektia on kutsuttu epätyypilliseksi (ks. esim. Alho & Kauppinen 2009: 120). Luokittelu on perusteltu sillä, että partitiivisijaista subjektia ei esiinny kielessä yhtä yleisesti. Tässä tutkielmassa tarkoitan epätyypillisellä kuitenkin sellaisia muotoja ja valintoja, joita natiivin suomenpuhujan kielessä ei esiinny.

2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA

Tässä luvussa käsittelen teoreettista taustaa, joka on relevanttia tässä tutkielmassa. Esittelen muun muassa puhekieltä ja sitä, miten se on määritelty fennistiikassa. Puhekielen eri määritelmät ovat relevantteja tutkielmassani, sillä tutkittava aineisto on puhuttua suomea. Lisäksi kerron kaksikielisyydestä. Avaan tässä luvussa myös enemmän jo johdannossa sivuamaani virheanalyysin käsitettä. Käsitteen lisäksi myös virheanalyysin metodologian avaaminen on tärkeää, sillä se on pohjana koko analyysilleni. Tässä luvussa en käsittele nominaalisten lauseenjäsenten määritelmiä tai ominaisuuksia, vaan näiden käsittely on analyysiluvussa (katso luku 4).

2.1. Puhekieli ja sen piirteitä

Suomen kielimuotoja käsiteltäessä on ollut tapana puhua kirjakielestä, kirjoitetusta kielestä, yleiskielestä, yleispuhekielestä, puhutusta kielestä ja puhekielestä. Kaikki nämä määritelmät sisältävät erilaisen näkökulman suomeen. Tavallisesti kirjakieli tarkoittaa samaa kuin yleiskieli: se on kielimuoto, joka on standardoitu kielenhuollon suositusten mukaan. (Viinikka & Voutilainen 2013.) Yleiskielellä viitataan myös kielimuotoon, joka on kaikille suomalaisille yhteistä, eikä se ole vain alueellinen tai paikallinen kielimuoto (Hiidenmaa 2005). Puhekieli eroaa selkeästi kirjakielestä, sillä se on vapaampaa ja arkisempaa, eikä sen tarvitse noudattaa samoja sääntöjä, kuin mitä kirjakieli noudattaa (Viinikka & Voutilainen 2013). Koska kirjakielellä ja yleiskielellä yleensä viitataan kirjoitettuun kieleen, niiden rinnalle on otettu käyttöön määritelmä yleispuhekieli, joka tarkoittaa normeja myötäilevää ja kaikille yhteistä puheen muotoa. Yleispuhekieltä voi kuulla valmistelluissa monologisissa puhetilanteissa, kuten esimerkiksi tv-uutisissa. Yleispuhekielellä on viitattu myös laajalevikkiseen puhutun kielen muotoon, joka ei ole kirjakielen normien mukainen, mutta ei kuitenkaan selvää murrettakaan. (Hiidenmaa 2005.) Itse tarkoitan yleispuhekielellä sitä, mitä juuri esimerkiksi tv-uutisissa voi kuulla, eli kirjakielen normeja myötäilevää puhetta.

Määritelmäparit kirjakieli–puhekieli sekä kirjoitettu kieli – puhuttu kieli voivat helposti sekoittua, sillä kirjakieltä voi puhua ja puhekieltä kirjoittaa. Ensimmäisellä määritelmäparilla viitataan muodollisuuden asteeseen ja tyylieroon, sillä esimerkiksi puhekieltä voi

olla myös kirjoitetussa muodossa. Toinen määritelmäpari kertoo kanavan, mitä kautta kieli kulkee: onko kieli kirjoitettuna esimerkiksi internetissä vai puhuttuna esimerkiksi kahvipöytäkeskustelussa. (Viinikka & Voutilainen 2013.) Tässä tutkielmassa tarkastelun kohteena on tv-sarjan päähenkilöiden puhuttu kieli. Kanavana on siis heidän puheensa tv-sarjan jaksojen aikana. Puhekielikään ei ole määritelmänä harhaanjohtava, sillä aineistoni on puhuttua puhekieltä, ei kirjoitettua puhekieltä.

Latomaa (1995) toteaa, että puhuttua kieltä on tarkasteltu ”kirjoitettuun kieleen perustuvan suotimen lävitse”. Puhuttua kieltä on aina verrattu kirjoitettuun kieleen, ja se mikä on poikennut kirjoitetusta kielestä, on saanut rappeutuneen kielimuodon tai virheen leiman. Tutkimuksessa on käytetty negatiivisia käsitteitä, kuten ”*loppuheitto*” tai ”*äänteiden nieleminen*”, ja puutteiden lisäksi on puheessa havaittu ”turhia” elementtejä. Latomaa kuitenkin kertoo, että artikkelin julkaisun aikaan kaksikymmentä vuotta sitten oli jo vähitellen myönnytty siihen, että puhutun kielen kuvauksen pitäisi perustua sen omiin lähtökohtiin. (Latomaa 1995: 79.)

Myös Auli Hakulinen toteaa, että puhuttua kieltä on ollut tapana tutkia kirjoitetun kielen ehdoilla, esimerkiksi lauseella on tarkoitettu kirjoitetun, normitetun kielen lausetta. Siksi myös subjektia, objektia, kongruenssia ja rektiota muiden muassa on tutkittu usein kirjoitetuista teksteistä peräisin olevien lauseiden stilisoiduista versioista. (Hakulinen 1989: 12.) Osmo Ikola on puolestaan tutkinut kirjoitetun yleiskielen ja vanhankantaisten kansanmurteiden syntaktisia eroja. Hänen mukaansa esimerkiksi murrepuheessa ovat monenlaiset epäsäännöllisyydet, muun muassa merkityksettömät toistot, paljon yleisempiä. Myös eräät painottomat partikkelit ja pronominit ovat murteessa paljon yleisempiä, esimerkkinä Ikola mainitsee näistä seuraavat: *niin*, *sitten*, *se*, *ne*. Myös eräät lauseenvastiketyypit ovat yleisempiä kirjakielissä kuin murrepuheessa. (Ikola 1985: 42.)

Harri Mantilan mielestä nykypuhesuomi ei ole välttämättä yhdentynyt, vaikka alueelliset erot ovatkin pienentyneet. Hän toteaa, että uusia puhekielen varieteetteja on syntynyt, ja nämä varieteetit voivat erota toisistaan enemmänkin kuin vanhat murteet. Mantilan mielestä nykypuhesuomen yhteydessä näiden puhekielen varieteettien tarkastelu ei ole hedelmällisin lähtökohta, sillä variaatio nykypuhesuomessa on suurta. Varieteettien rajat eivät ole enää niin selkeitä kuin ne ovat aiemmin olleet. Siksi niitä ei voida selke-

ästi rajata kovin tarkkaan, vaan voidaan vain nimetä joukko muuttujia, joiden mukaan jonkin puhekielisyys todennäköisyys vaihtelee. Tämän vuoksi nykypuhesuomea on järkevämpi tarkastella kielenpiirteiden kautta. Mantila jakaa nykysuomalaisen puhekielen viiteen eri ryhmään: yleisiin ja neutraaleihin puhekielen piirteisiin, laaja-alaisiin puhekielisyksiin, yleistyviin puhekielisyksiin, leimaantuneisiin ja kartettaviin aluepuhekielisyksiin sekä eläviin paikallisuuksiin. (Mantila 1997: 6, 8–9, 11–21.)

Yleisiä ja neutraaleja puhekielen piirteitä esiintyy myös tutkimusmateriaalissani. Olen merkinnyt aineistosta poimimani puhekielen piirteet kappaleen loppuun. Mantila toteaa, että yleisiä ja neutraaleja puhekielen piirteitä on muun muassa passiivimuodon käyttö monikon 1. persoonan funktiossa (katso esimerkki (1)). Tämän lisäksi Mantila pitää vastaavina piirteinä myös yksikkömuodon käyttöä monikon 3. persoonassa (esimerkki (2):n tummennettu kohta) ja *i*-loppuisen diftongin jälkikomponentin katoa (esimerkki (3)). Ekspansiovaiheessa olevaksi piirteeksi, joka ei ole niin yleinen ja neutraali, Mantila laskee muun muassa yksikön 1. ja 2. persoonan pronomien muodot *mä(ä)* ja *sä(ä)* (esimerkki (4)). Näiden piirteiden lisäksi Mantila lukee tähän ryhmään kuuluviksi myös piirteitä, jotka ovat olleet jo pitkään laajasti tunnettuja lähes kaikessa puhutussa suomessa ja jotka ovat vanhoja puhekielen piirteitä. Tällaisia ovat esimerkiksi *i*:n loppuheitto eräissä muotoryhmissä (esimerkki (5)) sekä *se*- ja *ne*-pronomien käyttö viitattaessa ihmistarkoitteeseen yksikön ja monikon 3. persoonassa (esimerkki (2):n alleviivattu kohta). (Mantila 1997: 11–13.)

- (1) *me puhuttin* muista asioista kuin bisnes ja oli tosi hauskaa tutustua toisemme (Regina, 9. jakso 33.45)
- (2) *ne kiinnostu* tästä avata samalainen Finlandia kaviar Tallinnaa (Valeria, 7. jakso 2.31)
- (3) *Sofia kehu* minule siis niin hirveesti ihan oikeesti. siis päivää tai kaks ennen että Lena hoitas sitä ja Lena hoita viimeinen osio (Valeria, 4. jakso 23.44)
- (4) *mä* oon aina huomannut niijku pieniitä asioita aina pienistä että niijku jotejkin niijku mitä muut ei huomannu (Sofia, 8. jakso 26.10)
- (5) *tässä olis nää upeet keijät mitä sopis* siihey kokonaisuuden (Elena, 10. jakso 25.07)

Aineistosta poimimistani esimerkeistä voi nähdä, että sarjan päähenkilöiden kieli ei ole kovin yleispuhekielimäistä vaan heidän puhetapaansa liittyy paljon samoja puhekielisyyksiä kuin mitä natiiveillakin on. Informanttien välillä on kuitenkin eroja: Valeria, Sofia ja Elena puhuvat hyvin puhekielisesti, kun taas Reginan puhe on yleispuhekielisempää. Yleispuhekielisemmän puheen voisi selittää se, että Regina muutti Suomeen vasta aikuisena, 19-vuotiaana, ja hän opiskeli suomea ammattikorkeakoulun suomen kursseilla. Regina kertoo myös oppineensa suomea lukemalla paljon suomenkielisiä sanomalehtiä. (Slepak 2015.) Esimerkistä (6) voi nähdä, kuinka Reginalla on puheessaan yleiskielinen he-pronominin viitattaessa ihmiseen sekä monikkomuodon käyttö monikon 3. persoonan verbimuodossa. Näiden lisäksi esimerkissä on alleviivattuna Reginan käyttämä referatiivinen lauseenvastike, joka on myös yleiskielinen: Lauseopin arkiston murreaineistossa vastaavanlaisia referatiivisia lauseenvastikkeita esiintyy 1000 lausetta kohti keskimäärin vain 2,5, kun taas yleiskielen aineistossa vastaava lukema on 17,4 (Ikola, Palomäki & Koitto 1989: 468).

(6) *mut he lupasivat ilmoittavan ensi viikolla* (Regina, 6. jakso 11.25)

Vaikka esimerkissä on nähtävissä, että Regina käyttää yleispuhekielisiä muotoja, hänen puheessaan on myös yleisiä puhekielisyyksiä: esimerkkinä mainittakoon Mantilankin mainitsema 1. ja 2. persoonan pronomien muodot *mä* ja *sä*.

Heikki Paunonen kertoo puhekielen kentän olevan hajanainen kahdesta syystä: ihmiset puhuvat eri tavoin heidän taustoistaan johtuen sekä siksi, että jokainen puhuu eri tavoin erilaisissa tilanteissa. Toisaalta hänen mukaansa puhekielen tilanteinen vaihtelu noudattaa yhteistä vaihtelukaavaa: mitä muodollisempi tilanne on, sitä yleiskielisempää puhekieli on. Hän on kommentoinut helsinkiläisnuorten puhekielen mallia antinormatiiviseksi, kirjakielen vastaiseksi. Toisaalta hän pohtii, voisiko kyseessä olla yleisemminkin puhekielen vapautuminen kirjakielisistä kaavoista, johon puhekieli normitettiin aiemmin. Näitä kirjakielen vastaisia piirteitä ovat esimerkiksi omistusliitteettömyys, loppuheitto sekä yksiköllinen predikaatti monikon 3. persoonassa. (Paunonen 1990: 221, 226–229.)

2.2. Kaksikielisyys ja kielen eri vaiheet

Rod Ellisin (2008: 6) määritelmässä erotetaan vieras kieli ja toinen kieli. Kun puhuja oppii toista kieltä, silloin tällä kielellä on institutionaalinen ja sosiaalinen rooli siinä yhteisössä, missä puhuja tätä kieltä oppii. Kun puhutaan vieraasta kielestä, opittavalla kielellä ei ole suurta merkitystä ympäröivässä yhteisössä ja oppiminen tapahtuu yleensä luokkahuoneessa. (Ellis 2008: 6.) Suomea vieraana kielenä opiskellaan esimerkiksi josakin Euroopan yliopistossa, kun taas toisena kielenä suomea opitaan Suomessa. Tutkielmani kaikki informantit ovat tietojeni mukaan oppineet suomea Suomessa asuessaan, joten he ovat suomi toisena kielenä -puhujia.

Tove Skutnabb-Kangas on jäsentänyt taulukkoon eri määritelmät kaksikielisyudesta. Määritelmät vaihtelevat paljon riippuen tutkijasta ja katsantokulmasta: kaksikielisyyttä voidaan katsoa sosiologian, kielitieteen, kielisosiologian tai sosiaalipsykologian kautta. Myös se, miten kielen hallitsee, vaikuttaa eri määritelmässä. Tiukimman määritelmän mukaan kaksikielinen hallitsee kaksi kieltä täydellisesti, kun taas löyhimmillään kaksikieliseksi voidaan määritellä henkilö, joka on joutunut kosketuksiin toisen kielen kanssa. (Skutnabb-Kangas 1988: 63.) Tässä tutkielmassa määrittelen kaksikielisuuden kielisosiologian kautta, jossa määritelmän pohjana on kielen käyttäminen. Kielisosiologian mukaan kaksikielinen on sellainen henkilö, joka käyttää tai pystyy käyttämään kahta kieltä muun muassa omien toiveidensa ja yhteiskunnan vaatimusten mukaan. (Skutnabb-Kangas 1988: 63.) Vaikka tämän tutkielman informantit ovat oppineet suomen vasta myöhemmällä iällä ja heillä ei ole samantasoista kielitaitoa äidinkielessään ja suomen kielessä, he pystyvät kommunikoimaan sujuvasti suomeksikin. Mielestäni jo pelkästään se, että tv-sarjan henkilöt puhuvat pelkästään suomea sarjan jaksoissa, kertoo kaksikielisyudesta. Esimerkki (7) on osoitus siitä, että tv-sarjan päähenkilöiden suomi on hyvällä tasolla. Vaikka päähenkilöistä Valerian puheessa on eniten epätyypillisyyksiä, hän myös osaa todella paljon. Kuten jo aiemmin mainitsin, tutkimani materiaali on täysin ymmärrettävää. Vaikka esimerkissä esiintyy kaksi epätyypillisyyttä, Valerian kertomus yrityksensä nykytilasta on helposti ymmärrettävä:

- (7) *meillä on nyt asiat näin että Kiril pyörittä meillä **Finlandia kaviar**. hänet voi jättä sinne ihan huoletta ja mie olen palannu takaisin **Lappeenranta lippulaivaliikkeeseen** (Valeria, 8. jakso 32.43)*

Esimerkissä on kaksi epätyypillisyyttä, jotka olen lihavoanut tekstistä. Saman tyyppisiä epätyypillisyyksiä käsittelen luvussa 4. Ensimmäinen epätyypillisuus koskee rektiota: *pyörittää*-verbi vaatii seurakseen nominin, joka on partitiivissa muodossa *Finlandia kaviaria/kaviaaria*. Toisin kuin muissa rektioon liittyvissä epätyypillisyytapauksissa, esimerkeissä (47), (48), (49) ja (50), *pyörittää*-verbiä ei löydy Hannele Jönsson-Korholan ja Leila Whiten Tarkista tästä -teoksesta. Sen vuoksi joudun käyttämään tutkijan introspektiotani: sen mukaan *pyörittää*-verbin yhteydessä on kyse rektiosta. Toisenkin esimerkin epätyypillisuus liittyy rektioon: *palata*-verbiin liittyvä nomini voi olla joko sisäpaikallissijoista illatiivissa tai elatiivissa tai ulkopaikallissijoista allatiivissa tai ablatiivissa (Jönsson-Korhola & White 1997: 100). ISK:n mukaan tässä tapauksessa ei ole kyse rektiosta, sillä pelkkä verbin vaatima suuntaisuus ei ISK:n määrittelyssä tee tapauksesta rektiota (ISK 2004 § 1225). Mielestäni esimerkin tapauksessa tyypillinen sija olisi illatiivi, *Lappeenrantaan*.

Esimerkin (7) alleviivatut morfosyntaktiset kohdat olen merkinnyt sen vuoksi, että näissä kohdissa on nähtävissä Valerian etevää kielenkäyttöä. Abessiivisijainen *huoletta* kertoo Valerian kielen tasosta: abessiivi on ISK:n sijamuotojen yleisyystaulukossa kolmanneksi vähiten esiintyvä sijamuoto. Sijamuotojen yleisyystaulukossa on mukana sijamuotojen tekstiesiintymät sekä Lauseopin arkistosta että Parole-aineistosta. Lauseopin arkisto koostuu yleiskielisestä aineistosta, Parole-aineisto sisältää Helsingin Sanomien ja Suomen Kuvalehden 1990-luvun aineiston sekä yhden tietokirjan aineiston. Abessiivien esiintymät molemmissa aineistoissa on 0,2 %, ja ainoastaan t-akkusatiivia ja komitatiivia esiintyy aineistoissa abessiivia vähemmän. (ISK 2004 § 1227.) Kun kyseessä on näin vähän käytetty sijamuoto, sen hallitseminen osoittaa mielestäni hyvää kielitaitoa.

Toisessa alleviivatussa kohdassa on illatiivimuoto *lippulaivaliikkeeseen*. Määttä on havainnut, että illatiivin *seen*-päätteen käyttö on suomenoppijalle hankalaa. Hänen tutkimuksessaan, jossa tutkittavina olivat ruotsinkielisten alkeistason suomenoppijoiden paikallissijojen käyttö (katso luku 3), paikallissijojen muodostukseen liittyviä ongelmia oli vain *e*-nominien illatiivimuodoissa: *seen*-päätteen sijasta informantit käyttivät usein *n*-päättettä, jolloin ei syntynytkään illatiivia vaan genetiivi. (Määttä 2011: 170, 178.) Vaikka Määttän informantit ovat alkeistason oppijoita, mielestäni illatiivin *seen*-päätteen hallitseminen on myös osoitus hyvästä suomen osaamisen tasosta. Myös Valerian käyttämä sanasto kertoo hyvästä suomen tasosta: hän käyttää esimerkiksi *pyörittää*-verbiä, jonka

merkitys on Kielitoimiston sanakirjassa arkinen 'pitää käynnissä, toiminnassa' (KS 2014 s.v. *pyörittää*). Informanttieni käyttämä laaja sanasto, idiomaattisten ilmausten sekä myös harvinaisempien sijamuotojen käyttö osoittaa sen, että informanttini ovat kaksikielisiä.

On myös vielä todettava, että epätyypillisyyksien määrä verrattuna tyypilliseen muotoihin on pieni. Johtuen tutkielmani laajuudesta, en voinut litteroida ja käydä läpi tyypillisiä muotoja. Joka tapauksessa 10 jakson aikana kaikkia (muitakin kuin morfosyntaktisia) epätyypillisyyksiä esiintyi vain 365 kappaletta, jolloin keskimäärin yhdessä jaksossa epätyypillisyyksiä esiintyi 36,5 kappaletta. Jokainen jakso on hieman yli 40 minuutin mittainen, jolloin epätyypillisyyksiä esiintyi noin kerran minuuttia kohden, kun tunnusmusiikit ja toistot jätetään huomiotta. Epätyypillisiä suomen muotoja esiintyy siis hyvin vähän verrattuna tyypillisiin muotoihin.

Stephen Pit Corder (1973: 273) on sitä mieltä, että ei-natiivin kieli on järjestelmällistä. Tämän ei-natiivin kielen kuvaus on virheanalyysin teoreettinen tavoite. Virheiden kuvauksen takana on olettamus, että nämä virheet ovat todisteita toisen kielen järjestelmästä, joka on siis tämä ei-natiivin kieli. Corder esittää, että tätä ei-natiivin kieltä voisi kutsua idiosynkraattiseksi murteeksi, toisin sanoen ei-natiivin omaksi koodiksi. Virheanalyysi täytyy tehdä puhujan spontaanisti tuottamasta materiaalista: yhtenä materiaalin lähteenä hän pitää vapaita suullisia esityksiä. Idiosynkraattisen murteen tunnusmerkkinä voi hänen mukaansa pitää sen muuttuvuutta, ainakin niin kauan kuin ei-natiivi oppii. Kun oppimista ei enää tapahdu, kyseessä on fossiilistuminen. (Corder 1973: 273–274.) Corderin määritelmän mukaan tv-sarjan päähenkilöiden puhumat kielimuodot ovat siis esimerkkejä ei-natiivien idiosynkraattisista murteista: Valerian, Sofian, Elenan ja Reginan tekemät epätyypillisyydet ovat todisteita tästä toisen kielen järjestelmästä. Myös materiaalini on spontaania, kuten Corderin määrittelyssä virheanalyysissä pitäisikin olla. Kysymykseen siitä, onko materiaalini päähenkilöiden idiosynkraattiset murteet fossiilistuneita, ei voi sanoa varmaa vastausta.

Fossiilistumisesta on kyse silloin, kun kielenoppija, joka tasaisesti altistuu kohdekielelle, ei paranna taitojaan kohdekielessä. Voi olla, että kun ei-natiivin oppijan kieli on kehittynyt sille tasolle, että hän pystyy kommunikoimaan tarkoituksiinsa nähden riittävästi, hänen oppimisen motivaationsa hiipuu. (Larsen-Freeman & Long 1997: 60–61.) La-

tomaa kuitenkin korostaa, ettei voida todistaa, etteikö jokin piirre voisi koskaan muuttua oppijankielessä. Dokumentoida voidaan vain se, ettei jokin piirre ole muuttunut pitkään aikaan. Siksi hänen mukaansa on parempi puhua *stabilisoitumisesta* tai *tasanteista*. (Latomaa 1996: 101.) Tämän tutkimuksen informantit voivat olla stabilisoituneita suomen puhujia, mutta stabiloitumista tai fossiilistumista en voi materiaalini pohjalta mitenkään todeta. Materiaali on kuvattu lyhyen ajan sisällä, eikä esimerkiksi ensimmäisen ja viimeisen jakson välillä voida tehdä vertailuja siitä, onko informantin kielessä tapahtunut muutoksia. Valeria on kommentoinut Kodin Kuvalehdelle suomen kielen osaamistaan ja verrannut sitä poikansa osaamiseen:

En ole koskaan oppinut puhumaan sujuvaa suomea kuten Kirill. Kun soitan johonkin, kuuluu hoono soomi. Aiemmin korostukseni häiritsi ja nolotti minua. Nykyään se on minulle ihan sama. Ihmiset kyllä ymmärtävät, jos he haluavat ymmärtää. (Suomalainen 2015.)

Valerian tapauksessa voi olla kyseessä juuri aiemmin mainittu Larsen-Freemanin ja Longin (1997: 60–61) huomio: kun kieli on kehittynyt tasolle, jolla kommunikointi sujuu riittävän hyvin, motivaatio oppia kieltä lisää hiipuu. Latomaan mukaan stabilisoituneelle kielenkäyttäjälle riittää saavutettu kielitaito. Hän ei välttämättä edes pyri muuttamaan tätä kielitaitoa. (Latomaa 1996: 101.)

2.3. Virheanalyysi

Äidinkielen vaikutus toisen kielen oppimiseen on nähty eri aikoina eri tavoin. 1950- ja 1960-luvulla behaviorismi oli suosiossa. Tämän suuntauksen mukaan kielenoppijan vanhat tavat, joihin laskettiin muun muassa äidinkieli, häiritsivät uusien tapojen, eli toisin sanoen kohdekielen, oppimista. Transfer eli siirtovaikutus oli kyseessä silloin, kun kielenoppija siirsi äidinkieltensä rakenteita kohdekieleen. Tämä siirtovaikutus saattoi olla niin positiivista kuin negatiivistakin. Kontrastiivisissa tutkimuksissa taas verrattiin lähdekieltä ja kohdekieltä systeemeinä. Systemien erot olivat tarkastelussa, ja näiden erojen nähtiin olevan oppimisen potentiaalisia virhelähteitä. (Latomaa 1993: 19.)

1970-luvulla behavioristiselle oppimisteorialle ja kontrastiiviselle tutkimukselle syntyi vastareaktio, jossa oppijan virheitä tutkittiin empiirisesti. Siihen aikaan havaittiin, ettei-

vät kaikki virheet kohdekielessä johdukaan äidinkielen vaikutuksesta. Virheanalyysi keskittyi virheiden ehkäisemisen sijaan analysoimaan virheitä. Sen avulla huomattiin, että virheet ovat luonteeltaan systemaattisia, ja niiden syynä äidinkielen siirtovaikutus on yksi monien muiden joukossa. Kun virhe johtuu äidinkielestä, virhettä kutsutaan interlingvaaliseksi. Kun taas virhe johtuu kohdekielestä, kutsutaan sitä intralingvaaliksi. (Latomaa 1993: 19.) Virheanalyysin kannattajien mielestä oppija ei ole mikään passiivinen vastaanottaja kohdekieltä opiskellessaan, vaan oppijaa pidetään aktiivisena tekijänä, joka prosessoi kohdekielen syöttöä, tekee hypoteeseja, testaa ja parantelee niitä samalla ottaen selvää korkeimmasta tasosta, jonka hän voi oppimisessaan saavuttaa. (Larsen-Freeman & Long 1997: 61.)

Yksi tutkimusesimerkki siitä, ettei äidinkielen vaikutus ole ainoa vaikuttava tekijä, on Heidi C. Dulayn ja Marina K. Burtin tutkimus vuodelta 1973. He tutkivat 145 espanjalaislapsen englantia toisena kielenä. Kaikista virheistä, joita oli yhteensä 388, ainoastaan 11 voitiin päätellä olevan heidän äidinkieltensä, espanjan, vaikutusta. Valtaosa virheistä, 332 kappaletta, tulkittiin tyypillisiksi kehittymisvirheiksi, joita tapahtuu myös äidinkielen omaksumisen vaiheissa. Näitä kehittymisvirheitä olivat esimerkiksi jonkin englannin säännön ylitulkinnat. (Dulay & Burt 1973: 248–251.) Niclas Abrahamsson (2009: 57) toteaa edellä mainitun tutkimuksen tuloksien olleen merkittäviä tuohon aikaan; olihan äidinkielen vaikutusta pidetty yhtenä tärkeimmistä, ellei ainoana toisen kielen oppijan virheiden lähteenä. Dulayn ja Burtin tuloksista pääteltiin, että äidinkielen omaksuminen ja toisen kielen omaksuminen noudattavat samoja strategioita ja samoja kaavoja. Äidinkielen vaikutus oli vain marginaalinen, ellei jopa sivuutettavissa. (Abrahamsson 2009: 57.)

Tutkielman alkuvaiheessa ajatuksenani oli selvittää myös mahdollinen venäjän vaikutus informanttien suomen kielessä. Päädyin kuitenkin jättämään sen tästä tutkielmasta lähes kokonaan pois, muutamia sivuhuomioita lukuun ottamatta. Itse en osaa venäjää, mistä syystä transferin vaikutuksen selvittäminen olisi voinut olla liian haastavaa. Minun täytyi myös rajata tutkittavaa aihetta, sillä muutoin tutkielmastani olisi tullut liian laaja. Näiden seikkojen vuoksi venäjän kielen transfer Suomen täydelliset venäläisnaiset-sarjan päähenkilöiden suomessa jää tulevien tutkielmien mahdolliseksi aiheeksi.

Virheanalyysi jakautuu eri vaiheisiin. Ensimmäisessä vaiheessa tehtävänä on **tunnistaa virheet**. Lipsahduksista pyritään jo tässä vaiheessa erottamaan kompetenssivirheet, joissa on kyseessä kielen järjestelmään liittyvät ongelmat. Kun virheet on tunnistettu, virheet kuvataan, jonka jälkeen ne **luokitellaan** kielen kuvauksen eri tasoille. Ongelmalliseksi voi tulla se, ettei luokittelu aina onnistu aukottomasti. Toisena vaiheena on **virheiden selittäminen**. Perinteisesti virheet on jaettu kolmeen eri ryhmään: aiemmin mainittuihin interlingvaalisiin ja intralingvaalisiin virheisiin sekä opetuksen aiheuttamiin virheisiin. Lopuksi virheiden merkitystä **arvioidaan** suhteessa kohdekielen järjestelmään. Samalla on tärkeää pohtia sitä, vaikuttavatko virheet kommunikoinnin onnistumiseen. (Sajavaara 1999: 116–117.)

Oma analyysini etenee hyvin pitkälti edellä mainittujen vaiheiden mukaan. Virheet (tässä tutkielmassa epätyypillisyydet) olen tunnistanut analyysini alkuvaiheissa. Luokittelun olen tehnyt tunnistamisen jälkeen: olen jakanut epätyypillisyydet eri ryhmiin sen mukaan, mihin nominaaliseen lauseenjäseneen ne liittyvät. Epätyypillisyyksien selittämistä en tee Sajavaaran määrittelyn mukaan, sillä tässä tutkielmassa äidinkielen vaikutuksen pohtiminen ei ole etusijalla. Selitän epätyypillisyyksien mahdollisia syitä suomen kielen rakenteiden pohjalta, jos epätyypillisyyden muoto antaa siihen syyn. Minun ei lisäksi tarvitse pohtia sitä, vaikuttavatko epätyypillisyydet kommunikoinnin onnistumiseen, sillä se ei suoranaisesti liity tutkielmani aiheeseen. Toisaalta en ole huomannut, että epätyypillisyydet vaikuttaisivat sanoman ymmärrettävyyteen sarjan jaksoissa. Niin päähenkilöt kuin sarjassa esiintyvät suomenkieliset henkilöt tuntuvat ymmärtävän, mitä informantit haluavat sanoa.

Virheanalyysiä on kritisoitu siitä, että virheiden yksiselitteinen luokittelu on usein ongelmallista eikä sen avulla voida saada kokonaiskuvaa oppijan kielestä. Ei-äidinkielen puhujan kieltä on kehoitettu tutkimaan tämän kielimuodon omilla ehdoilla, sen omista lähtökohdista. (Latomaa 1995: 80.) Pro gradu -tutkielman laajuudessa tutkimuksessa kaikkien sarjan päähenkilöiden kielen kokonaiskuvan selvittäminen ei ole mahdollista, joten tässä tutkielmassa kokonaiskuvan puuttuminen ei ole ongelma. Tavoitteenani on tutkia puhujien kieltä kielen omista lähtökohdista: tutkittava aihekin selkiintyi materiaalin läpikäytyäni. Analyysissä en ota kantaa, onko epätyypillinen muoto huonompi kuin tyypillinen muoto. S2-puhujan suomi on mielestäni yhtä arvokasta kuin täysin tyypillinen natiivinkin suomi.

3. AIEMPI TUTKIMUS AIHEESTA

Tietojeni mukaan samankaltaista venäjänkielisten S2-puhujien puheen virheanalyysia ei ole aiemmin tehty. Venäjänkielisistä oppijoista on kuitenkin tehty joitakin muita tutkimuksia, joista suurin osa on ollut pro gradu -tutkielmia: muun muassa prosodiaa tutkivat Eija Aho ja Minnaleena Toivola (2008) Virittäjän artikkelissaan, Kynsijärven (2001) pro gradu -tutkielmassa tarkastelun kohteena on petroskoilaisten suomenoppijoiden kielipiirteiden sijojen merkintä, kun taas Svetlana Mioukhkiourian (2009) pro gradu -tutkielman aiheena on suomen ja venäjän verbirektiöt kontrastiivisesta näkökulmasta sekä venäjänkielisten suomen rektioiden hallinta. Kaivapalu (2005) tarkastelee lähdekielen vaikutusta suomen oppimiseen enimmäkseen virolaisilla oppijoilla, mutta vertailukohteena hänellä on myös venäjänkieliset oppijat. Tietojeni mukaan venäjänkielisten puhutun suomen tutkimusta on tehty ainoastaan venäjänkielisten prosodiasta, jota ovat tutkineet aiemmin mainitut Aho ja Toivola (2008) sekä intonaatiosta, jota on tarkastellut Marika Stenberg (2012) pro gradu -tutkielmassaan. Sitä vastoin venäläisten kirjoitetusta suomesta on tehty useampia tutkimuksia käyttäen virheanalyysia. Tarkastelen tässä luvussa osaa näistä tutkimuksista.

Muunkielisten suomea on tutkittu enemmän, ja tutkittavien teemojen joukossa ovat olleet myös nominaaliset lauseenjäsenet. Esimerkiksi italialaisten suomenoppijoiden objektivalintoja on tutkittu (Sanna Martin 2002). Useissa tutkimuksissa tutkittava aihe on ollut laajempi kuin esimerkkinä mainitussa Martinin tutkimuksessa: esimerkiksi Eeva Lähdemäen (1995) tutkimuksessa tarkasteltavana on kaikki ruotsinkielisten alkeisoppijoiden tekemät virheet suomen ainekirjoituksessa. Tutkimusta on tehty myös tietystä kielenpiirteestä, jonka hallintaa on verrattu erikielisten informanttien kesken (katso esimerkiksi Kaan 2010). Tässä luvussa esittelen aiempaa tutkimusta, joka on relevanttia tähän tutkimukseen liittyen. Tämän luvun tarkoituksena on kertoa yleisemmin tutkimuksista, joista saatuihin tuloksiin viitataan tarkemmin analyysiluvussa. Taulukossa 1 on nähtävissä, mitä kielenpiirteitä aiemmassa tutkimuksessa on käsitelty. Taulukko kertoo myös, mitä nominaalisia lauseenjäseniä kussakin tutkimuksessa on tarkasteltu.

TAULUKKO 1. Aiempien tutkimusten kohteet ja suhde nominaalisiin lauseenjäseniin.

tutkija	tutkimuskohde	tutkii subjekteja	tutkii objekteja	tutkii predikaatiiveja	tutkii adverbiaaleja
Kaivapalu (2005)	lähdekielen vaikutus	(x)	(x)	(x)	(x)
Manninen (1997)	kirjalliset virheet	x	x	x	(x)
Lähdemäki (1995)	kirjalliset virheet	x	x	x	x
Elo (1998)	syntaktiset ongelmat	x	x	x	
Ranua ym. (2007)	syntaktiset virheet	x	x	x	x
Kynsijärvi (2001)	kieliopilliset sijat	x	x	x	
Spoelman (2013)	partitiivi	(x)	(x)	(x)	
Kajander (2013)	eksistentiaalilause	(x)			(x)
Martin (2001)	objekti		x		
Kaan (2010)	objekti		x		
Määttä (2011)	paikallissijat				(x)
Koivusaari (2012)	paikallissijat				(x)

Taulukosta 1 selviää, että objektien epätyypillisyyksiä on tutkittu paljon aiemmassa tutkimuksessa. Tietojeni mukaan objekti on nominaalisista lauseenjäsenistä ainoa, joka on ollut myös ainoana tutkittavana morfosyntaktisena piirteenä tutkimuksessa. On myös tutkimusta, jossa on tarkasteltu niin subjekteja, objekteja kuin predikaatiivejakin, kun taas adverbiaalien tutkimus on jäänyt vähemmälle huomiolle. Sulkeisiin olen merkinnyt tutkimukset, joissa kyseistä lauseenjäsentä ei tutkita kokonaisuutena, vaan jollakin toisella tavalla. Esimerkiksi Kajander tutkii subjektia, mutta vain eksistentiaalilauseissa ja Spoelman tarkastelee predikaatiiveja, mutta vain partitiivisijaisia sellaisia. Seuraavaksi kerron tarkemmin taulukossa jo esitetyistä tutkimuksista taulukon mukaisessa järjestyksessä.

Lähdekielen vaikutusta suomen oppimiseen on urauurtavasti tutkinut väitöskirjassaan Kaivapalu, joka keskittyy enemmän virolaisiin oppijoihin sekä heidän äidinkiellensä transferiin suomen oppimisessa. Kaivapalulla on kuitenkin tutkimuksessaan mukana toinen oppijaryhmä, venäjänkieliset oppijat. Aineiston virolaiset oppijat ovat lukiolaisia, jotka ovat oppineet suomea vieraana kielenä, sillä heidän asuinalueillaan suomen asema ei ole niin suuri kuin Pohjois-Virossa. Venäläiset oppijat ovat peruskoulun viimeisellä luokalla ja he opiskelevat suomea Pietarissa. (Kaivapalu 2005: 62, 69–71.) Kaivapalun tulokset eivät ole suoraan verrattavissa omiin tuloksiini, minkä vuoksi hänen tuloksiaan en tule poikkeuksellisesti käsittelemään analyysiluvussa omien tuloksieni yhteydessä.

Pidän kuitenkin Kaivapalun tutkimusta yhtenä tärkeimmistä S2-tutkimuksissa, minkä vuoksi esittelen sitä ja sen tärkeimpiä tuloksia tässä luvussa keskittyen venäjänkielisiin oppijoihin. Tutkimuksen pääaineistona on taivutustesti, jossa oppijoita pyydettiin taivuttamaan yksikön nominatiivissa olevia sanoja monikon partitiivissa, illatiivissa ja elatiivissa (Kaivapalu 2005: 64). Taulukossa 1 Kaivapalun tutkimuksen kohdalla nominaaliset lauseenjäsenet olen merkinnyt sulkeisiin, sillä mainitut monikon sijojen muodostamiset liittyvät myös nominaalisiin lauseenjäseniin: monikon partitiivissa oleva sana voi olla niin subjekti, objekti kuin predikatiivikin; monikon illatiivin ja elatiivi sen sijaan ovat mahdollisia adverbiaalin sijoja.

Kaivapalun tutkimuksen tuloksista selviää, että suurimmat erot taivutustestissä edistyneiden virolaisten ja venäläisten oppijoiden välillä on silloin, kun suomen ja viron sanat taipuvat samalla tavalla: tällöin lähdekielen vaikutus on positiivinen. Taivutustestissä edistyneillä virolaisilla oppijoilla on oikeiden vastausten osuus selkeästi suurempi verrattuna venäläisiin silloin, kun suomessa ja virossa sana on samanvartaloinen. Kun vartalot ovat suomessa ja virossa erilaisia, virolaisten ja venäläisten välillä ei ole enää suurta eroa. Alkeistason venäjänkielisillä oppijoilla Kaivapalun tutkimuksessa eniten virheitä aiheutti illatiivin muodostus. Alkeistason venäjänkieliset oppijat onnistuivat Kaivapalun hypoteesin vastaisesti suullisessa taivutustestissä paremmin kuin kirjallisessa: virolaisiin alkeistason oppijoihin verrattuna tulos on päinvastainen. Kaivapalu tutkii väitöskirjassaan myös sitä, miten virolaiset ja venäläiset oppijat taivuttavat samoja taivutustestin sanoja kertomuksessa. Venäläisten kertomuksista 50 %:ssa kaikki sanat on jätetty taivuttamatta, jolloin ne esiintyvät vain yksikön nominatiivissa. Kaivapalu pohtii, voisiko kyseessä olla lähdekielen, venäjän, vaikutus, sillä venäjässä suomen partitiiviobjektin paikalla käytetään usein nominatiiviobjektia; toisaalta oppijoille kertomustehtävä on ollut niin vaikea, että sitä ei olla haluttu tehdä. (Kaivapalu 2005: 228, 230, 232, 243.) Jos kyseessä on lähdekielen vaikutusta, tällöin aineistoni esimerkissä (21) voisi olla myös lähdekielen vaikutusta, sillä siinä informanttini käyttää partitiiviobjektin sijasta nominatiiviobjektia.

Manninen tutkii pro gradu -tutkielmassaan vieraskielisten ongelmia äidinkielen kokeen ylioppilasaineessa. Aineistona on 50 ainetta puhujilta, joiden lähtökielenä on ruotsi, englantia, vietnam, viro ja venäjä. (Manninen 1997: 3.) Opiskelijoiden, joiden lähtökielenä on venäjä, kymmenen yleisintä virhetyyppiä kattavat 83 % kaikista opiskelijoiden

tekemistä virheistä. Viisi yleisintä virhetyyppiä ovat virheet kvantiteetissa (14 %), virheet viittaussuhteessa (12 %), virheet sananvalinnassa (10 %), virheet vokaalisoinnussa (10 %) ja virheet kongruenssissa (8 %). Tähän tutkielmaan liittyen objekti on kuudenneksi yleisin virhetyyppi (6 %) ja predikatiivi kymmenenneksi yleisin (4 %). Mannisen tuloksista käy ilmi, että kaikista 385 venäjänkielisten tekemistä virheistä 164 on syntaktisia virheitä. (Manninen 1997: 91, 96.)

Lähdemäki (1995: 1, 195, 212) tutkii väitöskirjassaan ruotsinkielisten virheitä suomen ainekirjoituksissa. Aineistona hänellä on 400 suomenruotsalaisen kirjoittamaa suomen kielen ylioppilasainetta sekä 400 valtion kielikokeeseen liittyvää ainetta. Hänen aineistossaan eniten esiintyneet virheet ovat kvantiteettivirheet, sanavirheet ja objektivirheet. Subjektivirheet on kahdeksanneksi eniten esiintynyt virhetyyppi. Samat virheet ovat myös samassa yleisyysjärjestyksessä, kun Lähdemäki listaa, kuinka monella informantilla kyseinen virhetyyppi esiintyy. Tähän tutkimukseen liittyen kiinnostavaa on myös se, että virheet sijoissa on neljänneksi yleisin virhetyyppi, predikatiivivirheet 12. yleisin, virheet ajan adverbiaaleissa 16. ja tavan adverbiaaleissa 24. yleisin virhetyyppi. (Lähdemäki 1995: 195, 212.) Lähdemäen tutkimustulokset eroavat muista tutkimuksista muun muassa siinä, että subjektivirheet ovat hänen tuloksissaan yleisempiä kuin muiden tutkimusten tuloksissa. On mielenkiintoista nähdä, onko myös minun aineistossani subjektien epätyypillisyyksiä paljon suhteessa muihin epätyypillisyyksiin.

Suomenoppijoita syntaktisesta näkökulmasta ovat tutkineet Elo sekä Minna-Mari Ranua ja Margit Ruotsalainen. Elon pro gradu -tutkielmassa selvitetään suomenoppijoiden syntaktisia ongelmia suomi toisena kielenä -ylioppilaskokeessa. Elolla on materiaalina 45 ainetta. Aineen kirjoittajia hänellä on 12 eri kieliryhmästä. Kokelaista 19 eli 42 % ovat venäläisiä, joten lähes puolet informanteista on venäjänkielisiä. Kaikissa informanttien aineissa eniten virheitä aiheuttaa objekti, johon liittyviä virheitä on 18 %. Viittaussuhde- ja kongruenssivirheet ovat seuraavaksi yleisimmät virhetyypit. Subjekti- ja predikatiivivirheitä ei aineistossa ole merkittävästi: subjektivirheiden osuus Elon tutkimuksessa on 8 %, predikatiivivirheiden 5 %. Venäjänkieliset kokelaat yhteensä 268 syntaktista virhettä, joista viiden virhetyypin osuus on vähintään 10 prosenttia. Eniten virheitä tuottaa objekti, johon liittyviä virheitä on 19 %. Viittaussuhdevirheitä aineistossa on 17 %, aikamuotovirheitä 13 % ja kongruenssi- ja sanajärjestysvirheitä 10 %. Subjektivirheet eivät ole yleisimpien virheiden joukossa. Niiden osuus on 7 % kaikista syntaktisista

virheistä. Predikatiivivirheitä on hieman subjektivirheitä vähemmän – niiden osuus on 4 %. (Elo 1998: 3, 3–37, 93.)

Ranuan ja Ruotsalaisen pro gradu -tutkielmassa vertaillaan suomi toisena kielenä -oppijoiden ja suomi vieraana kielenä -oppijoiden syntaktisia virheitä. Materiaalina heillä on 14 kirjoitelmaa ensin mainitulta ryhmältä ja 17 kirjoitelmaa toiselta ryhmältä. Informantit olivat Oulun yliopiston Kielikeskuksen opiskelijoita sekä CIMO:n kansainvälisen suomen kielen ja kulttuurin kurssilaisia. Ranua ja Ruotsalainen esittävät virheiden jakauman pääluokittain, mistä selviää, että syntaktisia virheitä on molempien ryhmien teksteissä eniten. Materiaalina olevien kirjoitelmien kirjoittajina on eri maiden kansalaisia, joukossa neljä venäjänkielistä. (Ranua & Ruotsalainen 2007: 5–8.) Aineistossa syntaktisia virheitä on 444 kappaletta, joista yleisimpiä ovat kongruenssivirheet, objektiin ja osmaan liittyvät sekä valenssin vaatimaan rektioon ja täydennysmuottiin liittyvät virheet. Objekti- ja osmavirheitä aineistossa on 68 kappaletta, kun taas subjektivirheitä on 35. Predikatiivivirheitä aineistossa on 20 ja adverbiaalivirheitä 24. Nominaalisten lauseenjäsenten osuus kaikista syntaktisista virheistä on 30 %. (Ranua & Ruotsalainen 2007: 110–111.)

Kynsijärvi (2001: 82) tarkastelee pro gradu -tutkielmassaan petroskoilaisten suomenoppijoiden kieliopillisten sijojen merkintää kirjoitelmissa kiinnittäen huomiota subjektiin, objektiin ja predikatiiviin. Materiaalina hänellä on 56 kirjoitelmaa, jotka ovat Petroskoin valtionyliopiston suomen kielen laitoksen kolmannen ja neljännen vuosikurssin opiskelijoiden tekemiä. Hänen materiaalissaan virheistä noin kolmasosa on syntaktisia virheitä. Eniten ongelmia petroskoilaisilla on objektin sijanvalinnassa, sillä objekteista väärin on 14,7 %, kun taas predikatiiveista väärin on 10,4 % ja subjekteista 6,7 %. Kynsijärven aineistossa subjektivirheiden osuus on selkeästi suurempi verrattuna objektivirheisiin, jos sitä vertaa aiemmin mainittujen Elon (1998) ja Mannisen (1997) venäjänkielisiltä saamiin tuloksiin. (Kynsijärvi 2001: 5, 82–83.) Elon ja Mannisen venäjänkieliset ovat opiskelleet suomea toisena kielenä, kun taas Kynsijärven informantit ovat opiskelleet suomea vieraana kielenä. On mielenkiintoista nähdä, onko minun tutkielmassani näkyvillä samankaltaista tendenssiä subjektiin liittyvien epätyypillisyyksien vähäisestä määrästä verrattuna objektiin liittyviin vastaaviin.

Kun Kynsijärven pro gradu -tutkielma keskittyy kaikkiin kolmeen kieliopilliseen sijaan, Spoelmanin väitöskirjassa keskitytään niistä yhteen – partitiiviin. Tutkimuksessa verrataan hollantilaisten, virolaisten ja saksalaisten partitiivin käyttöä niin subjektin, objektin kuin predikatiivinkin sijana. Tutkimuksen aineisto on peräisin luvussa 1 esitellystä ICLFI-korpuksesta. Spoelmanin tarkastelun kohteena on niin ensikielen vaikutus kuin itse kohdekielenkin tunnusomaiset partitiivin piirteet. (Spoelman 2013: 15.) Tuloksista käy ilmi, että virolaiset, joilla on äidinkielenä suomen lähisukukieli, tekevät huomattavasti vähemmän partitiivivirheitä kuin hollantilaiset ja saksalaiset. Hollantilaisten ja saksalaisten informanttien virheet johtuvat usein partitiivisääntöjen yliyleistämisestä, jota ei vastaavasti esiinny lähes lainkaan virolaisten tekemissä tuotoksissa. (Spoelman 2013: 372.)

Mikko Kajanderin väitöskirjassa tarkastellaan suomenoppijoiden teksteissä esiintyviä eksistentiaalilauseita. Kajander vertailee tuloksia Eurooppalaisen viitekehyksen eri taitotasoilla. Hänen aineistonsa koostuu CEFLING-hankkeen aineistosta, josta hän on ottanut tarkasteluun ja vertailuun yläkouluikäisten suomenoppijoiden tekstejä sekä aikuisten tekemiä yleisen kielitutkinnon (yki) tekstejä. (Kajander 2013: 41.) Kajander kuvaa osana tutkimustaan myös muotopiirteiden hallintaa: hänellä on tarkastelun kohteena paikan ja omistajanilmauksen sijan tarkkuus sekä subjektin sijan tarkkuus. Näiden lisäksi Kajander tutkii eksistentiaalilauseiden jakaumaa eri alatyyppeihin sekä siihen, millaisina eksistentiaalilauseet esiintyvät suomenoppijoiden teksteissä. (Kajander 2013: 14.) Kajanderin tutkimuksessa eksistentiaalilauseen subjekti ei ole varsinaisesti subjekti, vaan Helasvuon ja Huumon (2010) tapaan eksistentiaalilauseen partitiivi- tai nominatiivisijainen substantiivilauseke (e-NP) (katso luku 4.2.). Kajander tutkii muun muassa sitä, miten odotuksenmukaiset sijat e-NP:ssä ja paikanilmauksissa edustuvat eksistentiaalilauseissa eri taitotasoilla (Kajander 2013: 93). Hänen mukaansa jo varsin alhaisella Eurooppalaisen viitekehyksen A2-tasolla on oppijoille jo selvää, että e-NP:n sijat ovat nominatiivi ja partitiivi. Muita sijoja ei A2-tasolta lähtien juurikaan käytetä. Kuitenkaan se, käytetäänkö nominatiivia vai partitiivia, ei ole vielä niin aikaisessa vaiheessa selvää. (Kajander 2013: 192.) Kouluaineistossa jo B2-tasolla 97 % e-NP:istä on täysin virheettömiä, kun yki-aineistossa samanlainen tarkkuus saavutetaan vasta C2-tasolla (Kajander 2013: 94). Eksistentiaalilauseiden paikanilmauksissa eri sijamuotojen käytössä ei ole merkittäviä eroja eri taitotasojen välillä. Huomionarvoista on kuitenkin se, että kouluaineistossa paikallissijojen käyttö on monipuolisempaa kuin yki-aineistossa. Muita paikall-

lissijoja kuin inessiiviä ja adessiivia käytetään runsaammin kouluaineistossa. (Kajander 2013: 192.)

Objektin sijanvalinta näyttää aiemmassa tutkimuksessa olleen suosittu tutkimuskohde. Sitä ovat tutkineet pro gradu -tutkielmissaan muun muassa Martin (2001) ja Kaan (2010). Martinin informantteina ovat hänen omat suomen kielen opiskelijansa italialaisesta Bolognan yliopistosta. Informantteja hänellä on yhteensä 17. Koko aineiston 293 objektitapauksesta 82:ssa (28 %:ssa) on sijanvalintaongelmia. Martin jakaa aineistonsa verbit dynaamisiin verbeihin, jotka jaetaan vielä resultatiivisiin, irresultatiivisiin, resultatiivis-irresultatiivisiin verbeihin sekä staattisiin verbeihin. Eniten ongelmia aineistossa aiheuttaa resultatiivisten verbien objektien sijanvalinta: 39 %:ssa niihin liittyvistä objektitapauksista objekti on väärin valittu. Virheellisissä sijanvalintatapauksissa eniten käytetään genetiivimuotoista ja nominatiivimuotoista objektia, kun taas partitiivia käytetään vähemmän. (Martin 2001: 3, 70–72.)

Pirta Kaanin pro gradu -tutkielmassa tutkitaan kiinan-, viron-, espanjan- ja venäjänkielisten suomenoppijoiden objektin sijanvalinnan onnistumista. Kaan on korpustutkimuksessaan ottanut mukaan tietyt verbit, joiden kanssa esiintyviä objektin sijoja hän tarkastelee. Päähuomiossa hänellä on verbit *ostaa* ja *syödä*, lisäksi tarpeen mukaan hän tarkastelee verbejä *antaa*, *opiskella*, *kirjoittaa* ja *tehdä*. Verbejä on eri ryhmissä sen vuoksi, että Kaan on halunnut saada samoja määriä tarkasteltavia objekteja kaikkiin kieli- ja tasoryhmiin. Tarkasteltavat tasoryhmät Kaanin tutkielmassa ovat alkeistaso, keskitaso ja edistynyt taso. (Kaan 2010: 3, 4.) Venäjänkielisten teksteistä Kaan tarkastelee *syödä*-, *ostaa*-, *antaa*- ja *tehdä*-verbin objekteja. Objekteja on yhteensä 47. Keskitason opiskelijat onnistuvat sijanvalinnassa 81-prosenttisesti, kun taas edistyneen tason opiskelijat onnistuvat hieman paremmin onnistumalla 88-prosenttisesti. Kaanin tuloksista ilmenee, että venäjänkielisten keskitason opiskelijoiden objekteista ongelmia aiheuttaa partiaalisuuden ja totaalisuuden ilmaiseminen. Kaanin mielestä suomen ja venäjän objektijärjestelmän ero näkyy virheissä: venäjän totaaliutta ilmaisee akkusatiiviobjekti ja partiaalisuutta genetiiviobjekti. Edistyneen tason opiskelijoiden virheissä on nähtävissä samaa tendenssiä kuin keskitason opiskelijoillakin. Eri sijaisista objekteista eniten ongelmia venäjänkielisillä aiheuttaa genetiiviobjekti ja nominatiiviobjekti. Parhaiten venäjänkieliset valitsevat objektin sijaksi partitiivin. (Kaan 2010: 58–59, 65.)

Jo luvussa 2.2. sivutussa artikkelissa Määttä tutkii ruotsinkielisten alkeistason oppijoiden paikallissijojen käyttöä. Kyseessä on korpustutkimus, jossa tutkitaan kotitehtävänä olleita itsenäisiä tehtäviä, joissa apuna on saanut käyttää sanakirjoja. Tuloksista käy ilmi, että itse paikallissijojen muodostaminen ei aiheuta suuria ongelmia: lähinnä e-nominien illatiivi aiheuttaa virheellisiä muotoja. Sitä vastoin oikean paikallissijan valitseminen oikeaan käyttöympäristöön tuottaa ongelmia. Tuloksista on esimerkiksi nähtävissä, että ulko- ja sisäpaikallissijat vaihtavat paikkaa informanttien tuotoksissa. Määttän tutkimuskohteena oli myös interferenssin mahdollinen esiintyminen, ja hänen mukaansa tätä interferenssiä esiintyy hänen aineistossaan. Tutkimus osoittaa kuitenkin, että jo alkeistason opiskelijat hallitsevat paikallissijat hyvin, sillä vain 7 % paikallissijoista on muodostettu väärin. (Määttä 2011: 154, 157, 178–179.) Vaikka Määttä tutkii paikallissijoja, on niillä yhteys adverbiaaleihin. Adverbiaalit ovat lauseenjäseniä, joilla ilmaistaan muun muassa tekemisen tai toiminnan aikaa, paikkaa, tapaa ja syytä (White 1994: 274). Ison suomen kieliopin mukaan adverbiaali on yleisnimitys sellaisten lausekkeiden lauseenjäsenetehtäville, jotka ovat muussa kuin kieliopillisessa sijassa (VISK, määritelmät s.v. *adverbiaali*). Tällöin paikallissijoja tutkivalla Määttällä on tutkittavana myös adverbiaalit.

Suomenoppijoiden paikallissijaosaamisesta on tehty myös muita tutkimuksia. Yksi näistä tutkimuksista on Laura Koivusaaren pro gradu -tutkielma vuodelta 2012, jossa Koivusaari tutkii juuri venäjänkielisten suomenpuhujien paikallissijojen käyttöä. Määttän tavoin Koivusaarikin tutkii paikallissijoja tekstiaineistosta. Tutkimus keskittyy ainoastaan muutamiin verbeihin ja niiden yhteydessä toimiviin paikallissijoihin. Materiaali koostuu neljän suomi toisena kielenä -oppijan aineista, joista kaksi on aikuisopiskelijaa ja kaksi muuta alaikäistä oppilasta. Koivusaarella on lisäksi aineistona sosiaalisen median viestejä kymmeneltä Kiovan yliopiston ukrainalaiselta suomi vieraana kielenä -opiskelijalta, joiden kaikkien äidinkieli on venäjä. Koivusaari ei pelkästään tarkastele, millaisia virheitä informantit tekevät, vaan myös venäjää opiskelleena tutkii, millainen venäjän kielen vaikutus on virheisiin. (Koivusaari 2012: 8.) Tuloksista ilmenee, että pienehkön aineiston sisäpaikallissijavirheistä 81 % on syntaktisia virheitä. Venäjän muotojen vaikutus ei ole merkittävä sisäpaikallissijojen kohdalla. (Koivusaari 2012: 55.) Ulkopaikallissijavirheiden osalta syntaktisten virheiden osuus on vielä suurempi, sillä 92 % virheistä on syntaktisia virheitä. Eniten virheitä esiintyy paikanilmauksissa ja rektiotausissa. Rektiotausten kohdalla on mielenkiintoista, että missään aineiston

tapauksissa venäjän kielen sija ei ole siirrettävissä suomen kieleen; kuitenkin informantit ovat usein siirtäneet venäjän kielen sijan suomenkielisiin tuotoksiinsa. (Koivusaari 2012: 59, 70.) Koivusaaren aineisto osoittaa, että venäläisten informanttien teksteissä paikallissijan sijamuoto ei ole siirrettävissä suomen kieleen 68 %:ssa tapauksista, kun 32 %:ssa tapauksista se on siirrettävissä. (Koivusaari 2012: 72.) Vaikka venäjän ja suomen kielen rakenteet eroavat toisistaan huomattavasti, kuitenkin lähes kolmasosa Koivusaaren aineiston muodoista on siirrettävissä suomen kieleen.

Aiemman tutkimuksen perusteella on syytä olettaa, että epätyypillisyyksiä esiintyy erityisesti objektien yhteydessä. Subjektin epätyypillisyyksiä aiemmassa tutkimuksessa on ollut vaihtelevasti. Predikatiivi ei ole aiheuttanut suuria ongelmia aiemmassa tutkimuksessa, joten voisi olettaa, ettei se aiheuta suuria määriä epätyypillisyyksiä minunkaan aineistossani. Adverbiaaleihin liittyvää tutkimusta olen löytänyt vähemmän. Paikallissijatutkimuksen perusteella voin kuitenkin olettaa, että sijojen muodon kanssa epätyypillisyyksiä ei tule olemaan, kun taas oikean muodon käyttäminen oikeassa paikassa voi tuottaa epätyypillisiä muotoja.

Ei-natiivien kielestä tehdyissä aiemmissa tutkimuksissa on usein suuressa roolissa virheiden tai epätyypillisyyksien tarkat määrät sekä niiden osuus verrattuna oikein muodostettuihin muotoihin. Tässä tutkielmassa epätyypillisyyksien määrä ei kuitenkaan ole pääosassa, vaan tarkastelussa on se, millaisia epätyypillisyyksiä aineistossani esiintyy. Aineistoni laajuudesta johtuen en ole voinut tarkastella kaikkia natiivin tapaan muodostettuja lauseenjäseniä enkä niiden määriä. Näistä seikoista johtuen tutkimukseni eroaa aiemmasta tutkimuksesta, eivätkä omat tulokseni ole suoraan verrannollisia aiempiin tutkimuksiin. Aiemmat tutkimukset ovat kuitenkin mielenkiintoisia tutkimukseni kannalta, sillä niistä on nähtävissä, jos tietty tendenssi on vain minun tutkimukseni informanttien kielessä esiintyvää vai myös aiemmassa tutkimuksessa huomattua.

4. ANALYYSI

Tässä luvussa esittelen nominaalisiin lauseenjäseniin liittyviä epätyypillisyyksiä, joita Suomen täydelliset venäläisnaiset -sarjassa esiintyy. On hyvä muistaa, että suurin osa nominaalisten lauseenjäsenten sijoista ja luvuista on venäläisnaisten puheissa oikein: epätyypillisyyksien osuus kaikista muodoista, joita sarjan kymmenessä jaksossa esiintyy, on pieni. Analyysin esimerkit olen ottanut sarjan jaksoista ja olen litteroinut ne helposti luettavaan muotoon.

Osa epätyypillisyyksistä kuulostaa tarkan kuuntelemisenkin jälkeen epäselviltä. On miltei mahdotonta tietää, onko tietyissä tilanteissa muodostettu sija epätyypillinen vai ei. Muodostus vaikuttaa epätyypilliseltä, mutta tilanteessa voi olla esimerkiksi loppu-*n:n* kato, kuten natiivienkin puheessa joskus on. Esimerkiksi Kaija Halmeen (1980: 53) tutkimuksen mukaan jo Helsingin puhekielessä loppu-*n* katoaa yksikön genetiivissä jokaisessa ikäryhmässä. Keski-ikäisten ja vanhojen ryhmässä katoa tapahtuu enintään 10 %:ssa aineistosta, mutta nuorien ryhmissä katoa esiintyy 16 %:sta 21 %:iin (Halme 1980: 53). Jos samanlainen tendenssi loppu-*n:n* katoamisen yleistymiselle on jatkunut viimeisen 30 vuoden aikana, Helsingin nykypuhekielessä loppu-*n:n* kato voi olla jo hyvinkin yleistä. Esimerkissä (8) on nähtävissä nominatiivi- tai genetiivisijainen subjekti, josta loppu-*n* on kadonnut. Esimerkissä Elena puhuu patsaasta, jossa ratsastajan polvien asento ei näytä hänestä luonnolliselta:

(8) *Alisa ois pitäny ratsastusohjeet antaa sille hei* (Elena, 5. jakso 22.19)

Tarkan ja usean kuuntelun jälkeen kuulostaa edelleen siltä, että Elenalla subjektin sija on nominatiivissa, vaikka kieliopillisesti oikein olisi genetiivisijainen subjekti *Alisan*. Voi olla, että Elenan puheessa genetiivin loppu-*n* katoaa tai sitten kyseessä on nominatiivisijainen subjekti (ks. esim. (13)), joka on yleiskielen vastainen, muttei kuitenkaan natiivin puhekielen vastainen. Kuten mainitsin esimerkin (8) edellä, puhutussa kielessä myös natiiveilla loppu-*n* voi kadota. Aineistossani on myös toinen tilanne, jossa Elena käyttää adpositiolausekkeessa joko genetiiviä, jossa loppu-*n* katoaa, tai nominatiivia. Esimerkissä (9) Elena kertoo vierailleensa poikansa kanssa suklaatehtaassa:

- (9) *me käyti Aleksiksi kanssa niijku suklaatehdaspaikassa* (Elena, 9. jakso 13.30)

Esimerkissä (9) Elena käyttää adpositiolausekkeen postpositiona nominatiivia tai loppu-*n:n* kadottanutta genetiiviä *Aleksiksi*, vaikka tyypillinen sija postpositiolla olisi genetiivi (VISK, määritelmät s.v. *adpositio*). Nämä kaksi tapausta, esimerkit (8) ja (9) ovat ainoat tapaukset, joissa Elena käyttää joko loppu-*n:n* kadottanutta genetiiviä tai epätyypillistä nominatiivia tyypillisen genetiivin sijaan. Kun tapauksia on vain kaksi usean tunnin aineistossa, oletan, että Elenan puheessa nämä muodot eivät ole yleisiä. Samantyyppinen tapaus on nähtävissä myös Reginan puheesta. Esimerkissä (10), jossa Regina kertoo tulevasta Tukholmassa käymisestä, Reginan käyttämä objekti vaikuttaa selkeästi nominatiivisijaiselta:

- (10) *mä käyn tapaamassa ruotsalaisvälittäjä siellä Tukholmassa* (Regina, 9. jakso 29.12)

Tutkijan introspektioni mukaan objekti on esimerkissä epätyypillisessä nominatiivin sijassa (*ruotsalaisvälittäjä*), kun tyypillinen sijanvalinta olisi joko partitiivi *ruotsalaisvälittäjää* tai genetiivi *ruotsalaisvälittäjän*. Kyseessä voi olla loppuäänteen lyheneminen, jolloin informantin käyttämä sija olisi sijapäätteen kadottanut partitiivi. On sitten kyseessä sijapäätteen kadottanut partitiivi tai nominatiivi, lasken esimerkin (10) tapauksen objektien epätyypillisyyksien joukkoon.

4.1. Nominaaliset lauseenjäsenet

Tutkimani epätyypillisyydet liittyvät nominaalisiin lauseenjäseniin. Suomen kielessä nominaalisia lauseenjäseniä on neljä: subjekti, objekti, predikatiivi ja adverbiaali (ISK § 907). Tässä luvussa kerron yleisesti nominaalisista lauseenjäsenistä, minkä jälkeen luvusta 4.2. lähtien käsittelen jokaisen nominaalisen lauseenjäsenen erikseen.

Suomessa lause muodostuu yleensä finiittisestä verbistä sekä yhdestä tai useammasta nominaalisesta lauseenjäsenestä. Näitä lauseenjäseniä ovat subjekti, objekti, predikatiivi ja adverbiaalit. Lauseenjäsenet ovat suhdekäsitteitä, mikä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että

objekti on aina jonkin lauseen tai verbin objekti. (ISK § 907.) Verbi ja sen täydennykset ovat lauseen ydinjäseniä. Ensisijainen verbin täydennys on subjekti, jonka kanssa verbi yleensä kongruoi persoonassa ja luvussa. (ISK § 866.)

Kun puhutaan suomen kielen lauseenjäsenistä, tarkoitetaan lausekkeiden tehtäviä lauseessa (ISK 2004 § 907). Lauseke on yleensä yhtenäinen rakenne ja se nimetään sen edussanan sanaluokan mukaan. Suomen lausekkeet ovat substantiivilauseke (NP), adjektiivilauseke (AP), adpositiolauseke (PP), adverbialilauseke (AdvP), infinitiivilauseke (InfP) ja partisiippilauseke (PartisP). (ISK 2004 § 439.) Esimerkissä (11) substantiivilauseke on tummennettu, adverbialilauseke on sen sijaan kursivoitu:

(11) [Vanajalinnasta] on tulluk [**kaks upee herraa**] (Sofia, 9. jakso 11.10)

Lausekkeella voi olla kahdentyyppisiä laajennuksia, kuten esimerkiksi (11) substantiivilausekkeessa edussanan *kaks* (lukusana voi olla edussanana) lisäksi on kaksi laajennusta. Valinnaiset laajennukset ovat määritteitä, jotka luonnehtivat edussanaa tai antavat siitä lisätietoa. Täydennyksestä on kyse, kun edussana vaatii seurakseen laajennuksen sanan luontaisen valenssin tai kieliopillisen konstruktion edellyttämänä. (ISK 2004 § 439.)

Lauseen subjektina, objektina tai predikatiivina toimii substantiivilauseke (NP) tai adjektiivilauseke (AP), jos se on kieliopillisessa sijassa. Kieliopilliset sijat ovat nominatiivi, genetiivi, partitiivi ja akkusatiivi. Muissa kuin kieliopillisissa sijoissa esiintyvät lausekkeet sekä adpositiolausekkeet (PP) ja adverbilausekkeet (AdvP) ovat lauseessa adverbialeja. (ISK 2004 § 907.) Objektinsijainen määrän adverbialli on kuitenkin poikkeus nominaalisten lauseenjäsenten joukossa: se on merkitykseltään adverbialli, mutta se on objektin tavoin kieliopillisessa sijassa (ISK 2004 § 972). Tässä tutkielmassa käsitelen osmaa kuitenkin objektin epätyypillisyyksien yhteydessä luvussa 4.3.

Seuraavissa luvuissa käsitelen tv-sarjan naisten puheesta subjektiin, objektiin, adverbialiin ja predikatiiviin liittyviä epätyypillisyyksiä. Käsitelen ensimmäiseksi subjektin luvussa 4.2., jonka jälkeen on objektin vuoro luvussa 4.3. Nominaalisista lauseenjäsenistä seuraavaksi käsitelen predikatiivin (luku 4.4.) ja viimeisenä adverbialin (luku 4.5.). Luvuissa viitataan normeihin, jotka todistavat nominaalisten lauseenjäsenten sijan-

valinnat ja luvut poikkeaviksi natiivin suomenpuhujan kielestä. Käyn myös läpi sen, mitä subjekti, objekti, predikaatiivi ja adverbiaali ovat ja mikä näiden tehtävä lauseessa on.

4.2. Subjektin sija ja luku

Tässä luvussa käsittelen ensin sitä, miten subjekti määritellään (luku 4.2.1.), jonka jälkeen käyn läpi aineistoni epätyypillisyyksiä (luku 4.2.2.). Esittelen ensimmäisessä alaluvussa, miten subjekti on määritelty ennen ja miten se määritellään ISK:ssa. Käyn läpi myös sen, mitä määrittelyä käytän subjektista tässä tutkielmassa epätyypillisyyksiä käsitellessäni. Toisessa alaluvussa esittelen esimerkkien avulla epätyypillisyyksiä, joita esiintyy aineistossani.

4.2.1. Subjektin määrittelystä

Subjekti on predikaattiverbin kieliopillisesti ja semanttisesti keskeinen argumentti. Sitä kutsutaan usein tekijäksi tai agentiksi semanttiselta rooliltaan, muttei se kuitenkaan ole sitä aina. Jos predikaattiverbillä on tekijäargumentti, se edustuu kuitenkin subjektina. Toinen subjektille yleinen semanttinen rooli on kokijan rooli. Kokija on ”fyysisen tai psyykkisen vaikutuksen elollinen, tunteva läpikävijä”. Suurin osa suomen subjektien tarkoitteista viittaa elollisiin olentoihin. (Vilkuna 2003: 82.) Tyypillinen subjekti on nominatiivissa. Subjekti yleensä myös laukaisee predikaatissa kongruenssin. (ISK 2004 § 908.) Subjektin asema suomen kielessä ei ole yhtä keskeinen kuin monissa muissa kielissä. Lause ei tarvitse subjektia, ja on olemassa lausetyyppejä, joissa useimmiten subjekti puuttuu. (Helasvuo & Huomo 2010: 169.) Subjekti voi olla objektin tavoin myös lause (*mieleeni juolahti, että voisin kokeilla jotain uutta*) tai infinitiivilauseke (*mieleeni juolahti kokeilla jotakin uutta*), jos niiden suhde katsotaan samanlaiseksi kuin tavallisella NP-subjektilla (ISK 2004 § 911). Tässä tutkielmassa subjekteja, jotka ovat lauseita tai infinitiivilausekkeita, ei kuitenkaan oteta tarkasteluun mukaan. Syy tutkielman ulkopuolelle jättämiseen on sama kuin objektinkin kohdalla: lauseet ja infinitiivilausekkeet eivät ole tietyssä sijassa, jolloin niiden kohdalla ei voida tarkastella subjektin sijan epätyypillisyyksiä.

ISK:ssa subjektin määritelmä on erikoinen, ja sen onnistumista ovat pohtineet Helasvuo ja Huumo (2010) artikkelissaan. ISK:n määritelmässä subjektin tavanomaisiksi ominaisuuksiksi mainitaan seuraavat: subjekti on verbin ensisijainen täydennys, se on yleensä nominatiivissa, se kongruoi verbin kanssa ja se on yleensä semanttiselta rooliltaan agentti (VISK, määritelmät s.v. *subjekti*). Helasvuo ja Huumo (2010: 167) kritisoivatkin tätä määritelmää, sillä ainoa kaikkia subjekteja kuvaava ominaisuus on, että se on verbin ensisijainen täydennys; kaikki muut ominaisuudet kuvaavat nominatiivisijaista subjektia, perussubjektia. Muiden nominaalisten lauseenjäsenten yhteydessä olen käyttänyt ensimmäisen, yleisen määrittelyn lähteenä Isoa suomen kielioppia, mutta subjektin kohdalla näen parhaaksi pääasiassa käyttää Vilkun (2003) ja Helasvuon ja Huumon (2010) kuvauksia. ISK:n kuvausta ei voi pitää kovin onnistuneena, sillä se kattaa suurimmaksi osaksi vain yhden subjektin lajin. Toisaalta subjektin eri lajien kuvaukset ovat ISK:ssa paikkansapitäviä, minkä vuoksi lajien määrittelyssä käytän sitä apunani.

Subjektilla on kolme lajia, jotka eroavat toisistaan sijamuodon ja kongruenssin perusteella. **Perussubjekti** on substantiivilauseke, joka on nominatiivissa. (ISK 2004 § 910.) ISK liittää siis nominatiivisijaisuuden perussubjektiin. Nominatiivia subjektin sijana on tätä aiemmin kutsuttu kirjallisuudessa niin tunnusmerkittömäksi sijaksi, prototyypin subjektin sijaksi kuin subjektin perustapauksiksi. (Helasvuo & Huumo 2010: 170.) Tässä tutkielmassa kutsun nominatiivisijaista subjektia ISK:n mukaan perussubjektiksi. Perussubjektin yhteydessä finiittiverbi kongruoi persoonassa ja luvussa (VISK, määritelmät s.v. *perussubjekti*).

E-subjekti, eli **eksistentiaalibjekt**, on nimensä mukaisesti eksistentiaalilauseen subjekti. Eksistentiaalilauseen subjekti on partitiivissa, jos sen tarkoite on jaollinen. Lisäksi se on partitiivissa useimmiten kieltolauseessa. Muissa tapauksissa se on nominatiivissa, mutta erona perussubjektiin eksistentiaalilauseen subjekti ei laukaise kongruenssia. (ISK 2004 § 910.) Karkeasti sanottuna eksistentiaalilauseessa ilmaistaan jonkin asian tai olion lokaliteettia. Eksistentiaalilause ilmaisee, että jossakin on jotakin. (Ivaska 2010: 68.) Kalevi Wiikin (1974: 25) mielestä eksistentiaalilauseen yhteydessä ei pitäisi puhua subjektista. Hänen mielestään eksistentiaalilauseessa esiintyvä subjekti käyttäytyy objektin tavoin, jolloin sitä voisi kutsua myös objektiksi. Tällöin subjektin sijamuotojen oppiminen helpottuisi, kun partitiivisijaista subjektia ei enää olisi. Wiikin mukaan täl-

löin ainoaksi subjektin sijaksi jäisi nominatiivi. (Wiik 1974: 25–26.) Myös Helasvuo ja Huumo ovat samoilla linjoilla Wiikin kanssa siinä, että myös heidän mukaansa eksistentiaalilauseessa ei ole subjektia. Heidän näkemyksensä eroaa kuitenkin Wiikistä siinä, että he eivät pidä subjektia objektina, vaan e-NP:nä, joka on eksistentiaalilauseen nominatiivi- tai partitiivisijainen jäsen. (Helasvuo & Huumo 2010: 171.) Itse lasken kuitenkin Wiikin eksistentiaalilauseen objektin ja Helasvuon ja Huumon e-NP:n ISK:n mukaisesti subjektiksi.

Wiik (1974: 26), kuten jo todettua, puhuu nominatiivista ainoana subjektin sijana, sillä aiemmin nesessiivirakenteen genetiivisijaista subjektia ei pidetty subjektina vaan adverbialina. Tässä tutkielmassa olen kuitenkin ISK:n kannalla ja pidän nesessiivirakenteen genetiivisijaista substantiivilauseketta subjektina. **Genetiivisubjekti** on siis nesessiivirakenteen ja infiniittisen rakenteen subjekti. Genetiivisubjekti on nimensä mukaisesti genetiivin sijassa. (ISK 2004 § 910.) Auli Hakulinen ja Fred Karlsson (1995: 164) toteavat, että nominatiivi subjektin sijana esiintyy selkeästi useammin kuin genetiivi tai partitiivi. Jos lauseessa on subjektin ja predikaatin lisäksi objekti tai predikatiivi, muu kuin nominatiivisijainen subjekti on miltei mahdoton (Hakulinen ja Karlsson 1995: 164).

Isossa suomen kieliopissa esiintyy taulukko, jossa esitetään kieliopillisten sijojen (nominatiivi, genetiivi, partitiivi) esiintymismäärät kahdessa lähteessä, HKV-korpuksessa ja Parole-aineistossa. HKV-korpus sisältää muun muassa sanomalehti- ja tietokirjatekstejä, Parole-aineisto sen sijaan on korpuksen koneellisesti koodattu otos, jonka aineistona on Helsingin Sanomien ja Suomen Kuvalehden tekstejä sekä yksi tietokirja. Taulukosta selviää, että perussubjektin nimitys ei ole harhaanjohtava: HKV-korpuksessa nominatiivi on subjektin sijana 89 %:ssa ja Parole-aineistossa 85 %:ssa tapauksista. Partitiivi on subjektin sijana HKV-korpuksessa 7 %:ssa ja Parole-aineistossa 7,8 %:ssa tapauksista. Genetiivi on subjektin sijoista harvinaisin: HKV-korpuksessa genetiivisijaisia subjekteja on 4 %, Parole-aineistossa 7,2 %. (ISK 2004 § 1227, 1229.)

4.2.2. Subjektin sijan ja luvun epätyypillisyyksistä

Subjektin sijanvalintaan ja luvun valintaan liittyviä epätyypillisyyksiä sarjan päähenkilöiden puheessa ei esiinny merkittävästi. Litteroidussa materiaalissa näitä epätyypillisyyksiä on 17 kappaletta, joista suurin osa, 11 kappaletta, on Valerian puheessa esiintyviä. Sofian puheessa esiintyy 5 epätyypillisyyttä, suurimmaksi osaksi relatiivipronominien yhteydessä. Sofialla on myös objektien yhteydessä relatiivipronominien sijoissa epätyypillisyyksiä. Elenan puheessa epätyypillinen subjekti on kerran, kun taas Reginalla niitä ei esiinny kertaakaan. Yhtä epätyypillistä valintaa lukuun ottamatta kaikki subjektien epätyypillisyydet aineistossani ovat natiivin kielestä poikkeavia subjektin sijanvalintoja. Subjektin epätyypillinen luvun valinta esiintyy aineistossa vain kerran. Verrattuna Elon suomi toisena kielenä -ylioppilaskokeita tarkastelevan pro gradu -tutkielman tuloksiin, tutkielmani tulokset ovat vastaavanlaisia. Elon koko aineiston 655 virheestä ainoastaan 51 virhettä liittyy subjektiin, jolloin subjektivirheiden osuus on 7 %. (Elo 1998: 4, 45.) Mannisen (1997: 62, 64) vieraskielisten ylioppilasaineista koostuvassa aineistossa subjektivirheiden osuus kaikista syntaktisista virheistä on Elon tuloksiin verrattuna pienempi, sillä subjektivirheiden osuus niistä on vain 6 % ja kaikista virheistä 3 %.

Useimmiten subjekti on siis nominatiivissa: perussubjektin sijana on aina nominatiivi, ja eksistentiaalilauseessakin nominatiivisijainen subjekti on tietyissä tapauksissa mahdollinen. Esimerkissä (12) nominatiivisijaisen subjektin *mikään* sijasta informantti käyttää partitiivisijaista subjektia *mitään*. Tilanteessa Valeria kertoo erikoisesta päätöksestään viettää pikkujoulua kesällä:

- (12) *joulu ja juhannus ihan samalaine ilma et meitä ei nyt estä mitää pitää tänään pikkujoulu* (Valeria, 9. jakso 6.38)

Lausahdus on esimerkki epätyypillisestä subjektin sijanvalinnasta, sillä esimerkin jälkimmäinen lause *meitä ei nyt estä mitää pitää tänään pikkujoulu* on transitiivilause, jolloin perussubjekti on nominatiivissa. Epätyypillisen subjektin sijanvalintaan on tässä tapauksessa voinut vaikuttaa lauseen sanajärjestys: transitiivilauseessa on yleensä suora sanajärjestys (*mikään ei nyt estä meitä*), kun taas tässä esimerkin tapauksessa sanajärjestys on epäsuora (*meitä ei nyt estä mikään*). Aineistossani ei tällaisia perussubjektin epätyypillisyyksiä juuri esiinny muiden informanttien puheessa – Valeriallakin epätyy-

pillisyyksiä esiintyy ainoastaan silloin, kun lauseessa on käänteinen sanajärjestys tai kun perussubjekti on omistuslauseessa. Lähdemäen ruotsinkielisten virheitä suomen ainekirjoituksessa tarkastelevassa tutkimuksessa tämäntyyppiset subjektivirheet, joissa nominatiivisubjektin sijasta informantti on käyttänyt partitiivisubjektia, ovat subjektivirheistä yleisimpiä. Yli puolet hänen aineistonsa kaikista subjektivirheistä on tämäntyyppisiä. (Lähdemäki 1995: 139.) Mannisen vieraskielisten ylioppilasaineita tarkastelevassa tutkielmassa vastaavanlaiset virheet ovat myös subjektiin liittyvistä virheistä yleisimpiä: 59 virheestä 20:ssä nominatiivisijaisen subjektin asemesta informantti käyttää partitiivisijaista subjektia (Manninen 1997: 62).

Spoelmanin tutkimuksessa, jossa tarkastelun kohteena ovat virolaiset, hollantilaiset ja saksalaiset oppijat, lähdekielen positiivinen vaikutus on esimerkkiä (12) vastaavissa tapauksissa nähtävissä. Virolaisten oppijoiden teksteissä partitiivisubjektia ei esiinny nominatiivisijaisen subjektin asemesta lähellekään samassa mittakaavassa kuin hollantilaisten ja saksalaisten teksteissä johtuen mahdollisesti siitä, että niin suomessa kuin virossakin perussubjekti ei voi esiintyä partitiivissa. Hollantilaisilla ja saksalaisilla oppijoilla sen sijaan nominatiivisijaisen subjektin korvaaminen epätyypillisellä partitiivilla on yleistä. (Spoelman 2013: 294.) Omassa aineistossani on samankaltainen tendenssi kuin Lähdemäen, Mannisen ja osittain Spoelmanin tutkimuksissa: 6 subjektin epätyypillisyyttä johtuu siitä, että subjektin tyypillinen sija olisi nominatiivi, mutta informantti käyttää tilanteessa partitiivia.

Epätyypillinen subjektin sijanvalinta esiintyi aineistossa 3 kertaa tilanteissa, joissa tyypillinen subjektin sijanvalinta olisi genetiivi. Genetiivisijainen subjekti ei ole yleinen suomen kielessä, joten kenties siitä syystä sarjan naiset käyttävät joskus genetiivisubjektin sijaan tavallista nominatiivisijaista subjektia tai epätyypillistä adessiivia subjektin sijana (katso esimerkki (16)). Myös Elo saa tutkimuksessaan, jossa hän tutkii suomi toisena kielenä -ylioppilaskokeiden syntaktisia ongelmia, samankaltaisia tuloksia: hänenkin aineistossaan on tapauksia, joissa genetiivimuotoinen subjekti on korvattu paikallissijaisella subjektilla (Elo 1998: 48). Hänen aineistossaan on myös tapauksia, joissa genetiivimuotoinen subjekti on nominatiivissa (Elo 1998: 48). Nesessiivirakenteessa subjekti on kieliopin mukaan yleensä genetiivissä, ja kun subjekti on persoonapronomini, subjekti on aina genetiivissä (ISK 2004 § 920). Nesessiivirakenteen keskeisiä predikaatteja ovat esimerkiksi *täytyy*, *pitää* ja *on pakko*. Juuri näiden predikaattien kanssa tv-

sarjassa esiintyy subjektin epätyypillisyyksiä, joista yhtenä esimerkkinä käy esimerkki (13), jossa Valeria kertoo vierailustaan Vanajanlinnassa:

- (13) *tänään tulin Vanajallinna Jarin kanssa ja Sofia pidää tulla myös* (Valeria, 8. jakso 1.50)

Nesessiivirakenteen tyypillisen genetiivisijaisen subjektin *Sofian* sijaan Valeria käyttää tilanteessa nominatiivisijaista subjektia *Sofia*, jolloin subjektin sijanvalinta ei ole kielopin mukainen. Tapauksessa voi olla myös samankaltainen genetiivin loppu-*n*:n kato kuin esimerkeissä (8) ja (9). Esimerkin (13) tapauksessa yleisin natiivin valinta olisi kuitenkin genetiivisijainen subjekti, jossa soinnillinen dentaalinen nasaali *n* (*Sofian*) assimiloituu bilabiaalisen äänteen (*pidää*) edellä soinnilliseksi bilabiaaliseksi nasaaliksi *m* (*Sofiam pidää*) (Savolainen 2001). Koska loppu-*n*:n kato voi olla mahdollinen myös natiivin kielessä, en laske esimerkin tapausta epätyypillisyyksien joukkoon.

Siina Autio (2012) mukaan myös nominatiivisijaista subjektia esiintyy nesessiivirakenteessa, varsin elinvoimainen se on erityisesti puhutussa kielessä. Autio toteaa, ettei moni edes tiedä, että nominatiivisijainen subjekti on tällaisissa tapauksissa suositusten vastainen. (Autio 2012.) Terho Itkosen mukaan nominatiivin käyttö genetiivin sijasta on tavallista monissa murteissa, kuten myös yleispuhekielessä. Kirjakielessäkin sitä on tavattu. Subjektin tarkoite on yleensä tuolloin eloton ja subjektin tekeminen on epätoiminnallista. On kuitenkin mahdollista, että myös elollistarkoitteinen subjekti on nominatiivissa. Yhtenä esimerkkinä Itkonen mainitsee lauseen ”*auringonlaskun aikaan viimeistäinkin pitää lehmät kotona olla*” (Itkonen 1974: 391–392.) Lea Laitisen (1992: 263) mukaan Suomen murteissa agenttiivisen subjektin merkinnäksi on yleistynyt genetiivi, kun taas rooliltaan ei-agenttiivisen subjektin sijaksi on yleistynyt nominatiivi. Laitisen aineistossa genetiivi oli usein aloitteellisten, agenttiivisten, tilannettaan kontrolloivien ja toimivien elollisten subjekti-NP:iden sija. Osassa hänen tapauksistaan myös nominatiivin sija oli mahdollinen. Genetiivisubjekti oli myös lähes aina tilanmuutoksen elollistarkoitteisen ja myös usein elottomankin patienttsubjektin sija. (Laitinen 1992: 263.) Aineistossani on kuitenkin myös tapauksia, joissa on selkeästi käytetty nominatiivisijaista subjektia genetiivisijaisen asemesta. Esimerkissä (14) on kyse elollisesta subjektista, kun Valeria kertoo kavereiden yhdessäolon tärkeystä tärkeänä päivänä:

- (14) *vaikka ois riita keskenä mut tärkeänä päivänä ois kuitenkin **kaverit** pitää olla yhdessä* (Valeria, 4. jakso 24.50)

Esimerkki eroaa aiemmista esimerkeistä (8), (9) ja (13), sillä tässä tapauksessa on selkeämmin kyse epätyypillisestä sijanvalinnasta, sillä monikkomuotoisen subjektin *kaverit* genetiiviä ei muodosteta vain lisäämällä loppu-*n*:ää, toisin kuin aiemmissa esimerkeissä. Koska kyseessä on elollinen subjekti *kaverit*, tämän subjektin kanssa natiivi ei tavallisesti käyttäisi nominatiivisijaista subjektia. Genetiivisijainen *kavereiden*, (puhekielessä paremmin) *kavereitten*, *kaverien* olisi tyypillisimmin natiivin valinta. Kuitenkin edellisessä kappaleessa mainittu Itkosen *pitää lehmät kotona olla* -esimerkki on vastaavanlainen, joten täysin epätyypilliseksi tätä Valerian subjektin muodostamista ei voida kutsua.

Objektin epätyypillisyyksien joukossa on mielenkiintoinen natiivin kielenkäytöstä poikkeava valinta. Reginan käyttämän objektin sija muistuttaa esimerkissä (15) nesessiivirakenteen subjektin sijaa, kun hän kertoo, että myyntiin tulevan asunnon markkinointia pitää miettiä yhdessä suomalaisvälittäjän kanssa:

- (15) *pohditaan yhdessä miten **sen** pitää markkinoida suomalaisille* (Regina, 9. jakso, 16.23)

Jos esimerkissä (15) *sen* olisi subjekti, lauseessa ei olisi syntaktisesti mitään natiivin kielestä poikkeavaa. Tällöin voisi kuvitella tilanteen olevan sellainen, jossa jonkin ihmisen (puhekielessä *hän* on usein *se*) pitää markkinoida jotakin suomalaisille. Esimerkin tapauksessa kyseessä ei kuitenkaan ole tällainen tilanne, vaan Regina kertoo myytävästä kohteesta. Kohde on objekti, ei subjekti. Natiivin kielessä objektin sija olisi ollut nominatiivi, jolloin esimerkissä objekti olisi *se*. Objektin sija on nominatiivi, kun lauseessa on nesessiivirakenne (ISK 2004 § 934). Esimerkin tapauksessa voidaan olettaa, että informantti sekoitti nesessiivirakenteessa subjektin ja objektin. Sanajärjestyksellä voi olla tässä tapauksessa merkitystä, sillä objektin esiintyminen ennen nesessiiviverbiä (*sen pitää*) on voinut aiheuttaa subjektin ja objektin sekoittumisen.

Joissakin suomen murteissa nesessiivirakenteessa persoonapronomini voi olla myös adessiivissa. Tällaisesta adessiivisijaisesta nesessiivirakenteesta on kyse esimerkissä (16). Adessiivi ei ole kuitenkaan subjektin sija, vaan omistuslauseen adessiivisijaista lauseketta kutsutaan habitiiviadverbiaaliksi (katso luku 4.5.). Esimerkissä (16) Valeria

kertoo ajasta, jolloin hänen miehensä kuoli. Tästä kertoessaan hän käyttää adessiivia tyypillisen genetiivisijaisen subjektin asemesta:

- (16) *mut sitteņ ku miä jän yksin mull oli pakko opiskella kaikki yksin* (Valeria, 3. jakso 17.48)

Esimerkin edellä mainitsin, että joissakin suomen murteissa nesessiivirakenteessa persoonapronomini voi olla adessiivissa. Näitä murteita puhutaan kuitenkin toisella puolella Suomea, minkä perusteella oletan, että Valerian käyttämä adessiivisijainen subjekti on epätyypillinen. Laitisen mukaan Kainuussa genetiivin paikalle sopii yhtä hyvin adessiivi, jos tarkoite on elollinen (Laitinen 1993: 162). Valeria on Me Naiset -lehdessä julkaistun artikkelin mukaan asunut Suomessa ollessaan ainoastaan Kaakkois-Suomessa (Heino 2015). Tässä osassa Suomea adessiivisijaista subjektia ei käytetä nesessiivirakenteessa, eikä mistään artikkeleista tai tv-sarjan jaksoista käy ilmi, että Valeria olisi asunut Kaakkois-Suomen ulkopuolella tai tehnyt töitä Kaakkois-Suomen ja Helsingin ulkopuolella. Myös Kynsijärven tutkimuksessa, jossa hän tarkastelee petroskoilaisten suomenoppijoiden kieliopillisten sijojen merkintää, vastaavanlainen virhe esiintyy: tosin virheitä on vain yksi kaikkiaan yhdeksästä virheestä, joissa genetiivin sijasta subjektin sijana käytettiin jotakin toista sijaa (Kynsijärvi 2001: 53). Saamieni tietojen perusteella oletan, että kyse on epätyypillisestä subjektin valinnasta, eikä murteellisesta puheen piirteestä. Nesessiivirakenteessa subjekti on yleensä genetiivissä, ja kun subjekti on persoonapronomini, subjekti on aina genetiivissä (ISK 2004 § 920). Siksi adessiivin *mull* sijaan tyypillisempi subjektin sija olisi genetiivi *mun*. Toisaalta tässä tapauksessa kyseessä voisi olla myös venäjän kielen vaikutus, sillä venäjän kielessä pakkoa ilmaistaan samantapaisella rakenteella kuin suomessa, mutta venäjässä subjekti on datiiivissa (Ojanen 1996: 29). Samaista datiiivia käytetään myös transitiiiviverbien kanssa, ja datiiivilla osoitetaan henkilöä, johon tai jonka hyödyksi toiminta kohdistuu. Tässä tapauksessa se vastaa suomen allatiivia. (Ojanen 1994: 128.) Esimerkin (16) tapauksessa venäjän datiiivin muotoa vastaava allatiivi *mulle*. Myös Kynsijärvi on havainnut samanlaisen virhetyyppin: hänen tutkimuksessaan on kaksi tapausta, joissa genetiivisubjektin tilalla informantti on käyttänyt allatiivia (Kynsijärvi 2001: 53). On siis mahdollista, että esimerkissä (16) on kyse interlingvaalisesta epätyypillisyydestä.

Subjektin epätyypillisyyksiä esiintyy aineistossa myös eksistentiaalilauseiden yhteydessä. Kuudennessa jaksossa informantti käyttää epätyypillistä subjektin sijaa eksistentiaalilauseessa. Tyypillisen partitiivin sijasta subjekti on nominatiivissa, kun Sofia kertoo yllättyneensä, että Vanajanlinnan taseisia paikkoja on Suomessa:

- (17) *yllätyin kuin vastaavat paikat kuin Vanajalinna on Suomessa* (Sofia, 7. jakso 15.27)

Esimerkin (17) toinen lause on muunnelma eksistentiaalilauseesta (katso ISK 2004 § 893), ja tässä tapauksessa alleviivatun subjektin pitäisi olla monikon partitiivissa muodossa *vastaavia paikkoja* nominatiivin *vastaavat paikat* -muodon sijaan. Myönteisessä eksistentiaalilauseessa partitiivisijalla osoitetaan, että subjekti on kvantitatiivisesti epämääräinen. Kun kyseessä on myönteinen lause, subjektin täytyy olla jaollistarkoitteinen, jolloin se viittaa joukkoon, aineeseen tai jaolliseen abstraktioon. (ISK 2004 § 916.) Tässä tapauksessa kyseessä eivät ole tällaiset sanat, joten monikon partitiivi on ainoa tyypillinen vaihtoehto. Kynsijärven tutkimuksessa, jossa hän tutkii Petroskoin suomenoppijoiden kielipillisten sijojen merkintää, tämäntyyppiset objektin epätyypillisyydet ovat yleisiä. Hänen tutkimuksessaan 19 % kaikista partitiivisubjektin muodoista on virheellisiä. Lähes kaikki virheelliset muodot johtuvat siitä, että partitiivisubjektin asemesta on käytetty nominatiivia. (Kynsijärvi 2001: 51.) Omassa aineistossani tällaisia epätyypillisyyksiä on 5 kappaletta, joten verrattuna epätyypillisyyksiin, joissa nominatiivisubjektin asemesta on käytetty partitiivia, tapausten määrä on lähes identtinen – jälkimmäisiä on aineistossani vain yksi enemmän.

Esimerkissä (18) on myös kyse eksistentiaalilauseesta. Tällä kertaa kyseessä on prototyyppisempi eksistentiaalilause, toisin kuin esimerkissä (17) nähtiin. Eksistentiaalilauseet aiheuttavat usein epätyypillisen subjektin informanttien puheessa: aineistossani vastaavanlaisia epätyypillisyyksiä on 6 kappaletta. Prototyyppinen eksistentiaalilause sisältää alussa paikan adverbiaalini, *olla*-verbin ja lopussa partitiivisijaisen subjektin, joka on jaollistarkoitteinen ja aiemmin mainitsematon (VISK, määritelmät s.v. *eksistentiaalilause*). Esimerkin eksistentiaalilause täyttää prototyyppisen eksistentiaalilauseen määritteet lukuun ottamatta subjektia, joka on esimerkin tapauksessa jaoton. Sen oikea sija olisi kuitenkin joka tapauksessa partitiivi. Valeria puhuu esimerkissä huoneiden

vaihtamisesta Alisan kanssa, sillä Alisa halusi välttämättä huoneen, jossa on kylpyamme:

- (18) *me sovitti Alisan kanssa että vaiheta huoneita sen takia että hänen huonessa ei ollut kylpyamme* (Valeria, 4. jakso 29.17)

Esimerkin eksistentiaalilauseessa *että hänen huonessa ei ollut kylpyamme* jaottoman subjektin *kylpyamme* pitäisi olla partitiivissa muodossa *kylpyametta*, kun kyseessä on negatiivinen lause. Kielteinen lause eroaa prototyyppisestä eksistentiaalilauseesta siinä, että partitiivisubjekti on kielteisessä lauseessa usein määräinen. (ISK 2004 § 918.) Hakulisen ja Karlssonin määritelmän mukaan subjekti on partitiivissa tiettyjen kieltomuotoisten intransitiiviverbien yhteydessä. Tämä erottaa heidän määrittelyssään subjektin predikatiivista, jonka sijaa kieltö ei muuta. (Hakulinen & Karlsson 1995: 164.) Vastavanzalaiset epätyypillisyydet vaikuttavat olevan yleisiä: suomenoppijoiden eksistentiaalilauseita tutkineen Kajanderin tuloksista ilmenee, että e-NP:n (tässä tutkielmassa subjektin) odotuksenvastainen sija kieltolauseessa on usein nominatiivi (Kajander 2013: 105).

Relatiivipronomini *joka* voi myös olla relatiivilauseen subjektina, ja tätä relatiivipronominia käytetään, kun viitataan ihmiseen, esineeseen, paikkaan tai asiaan (Maamies 2011). *Joka*-pronominin lisäksi relatiivipronomineja ovat *mikä*- ja *kuka*-pronomininit. Ne sijoittuvat aina relatiivilauseen alkuun. Relatiivipronominin korrelaattina on sitä edeltävä NP, kun relatiivilause on substantiivin määritteenä. Pronomini voi kuitenkin viitata koko edeltävään lauseeseen tai osaan siitä. Pronomini voi olla myös ilman korrelaattia: tällöin kyseessä on itsenäinen relatiivilause. (ISK 2004 § 735.) Relatiivipronominin korrelaatti sijaitsee yleensä välittömästi ennen relatiivipronominia. Relatiivipronominin tekee haastavaksi ei-natiiville muun muassa se, että relatiivipronomini ja sen korrelaatti voivat olla eri sijassa ”lauseiden rakenteen määräämällä tavalla”, ja että relatiivipronomini voi olla monikkomuotoinen, vaikka korrelaatti olisi yksikössä. Korrelaatin merkitys määrää sen, missä luvussa relatiivipronomini on. (Maamies 2011.) Puhutussa kielessä myös *mikä*-relatiivipronominia käytetään vastaavissa tilanteissa, vaikka kieliopin mukaisesti näillä pronomineilla on eri käyttötilanteensa. *joka*-pronominilla viitataan tyypillisimmin yksilöityihin tarkoitteisiin (esim. konkreettisiin), *mikä*-pronominilla taas vähiten yksilöityihin. Ihmisiin viitattaessa yleisin on myös puhekielessä säännönmukaisesti *joka*-pronomini, ja harvinaisin tällöin on *mikä*. Kuitenkin myös pronominia *kuka*

(*ketä*) käytetään puhekielessä. (ISK 2004 § 736.) Seuraavassa luvussa 4.3. esimerkissä (50) on nähtävissä tapaus aineistostani, jossa informantti käyttää *kuka*-pronominia *joka*-pronominin sijasta. Kun taas kyseessä on konkreettinen eloton tarkoite, puhutussa kielessä on yleisin relatiivipronomini *mikä*. Kirjoitetussa kielessä taas yleisin on *joka*-pronomini. (ISK 2004 § 736.)

Esimerkissä (19) Sofian puhuessa siitä, että hän pitää luksuksesta, käyttää hän puhekielisesti *mikä*-pronominia. Pronominin sijanvalinta on hänellä kuitenkin epätyypillinen. Sana, johon relatiivipronomini viittaa, on nominatiivissa, jolloin myös relatiivilauseessa subjektina toimivan pronominin pitäisi tässä tapauksessa olla samassa sijassa:

(19) *esimerkiksi tää jakku **mitä** mulla nyt on vaikka se on niinku ihan niinku perus tavallinen. mut se maksa puoltoist tuhatta* (Sofia, 1. jakso 3.11)

Subjekti *mitä* on partitiivissa toisin kuin tyypillinen subjekti, joka olisi nominatiivissa muotoa *mikä*. Omistuslauseessa subjekti on joko partitiivissa tai nominatiivissa. Lauseke on partitiivissa vain, jos se on jaollinen tai lause on kielteinen. (ISK 2004 § 895.)

Aineistossa on yksi tapaus, jossa subjekti on natiivin kielestä poikkeavasti eri luvussa. Tapauksessa on kyse relatiivipronominista. Epätyypillisyydet relatiivipronominien yhteydessä eivät ole aineistossa harvinaisia: havaintoa tukevat subjektin osalta esimerkki (19) ja objektin osalta esimerkki (28). Tapauksissa kyse on kuitenkin lauseenjäsenen epätyypillisestä sijanvalinnasta, kun taas esimerkissä (20) on kyseessä aineiston ainoa subjektin lukuun liittyvä epätyypillisuus. Esimerkissä Elena ehdottaa mielestään sopivia kenkiä asiakkaalleen, jolle hän on järjestänyt stailauspäivän:

(20) *tässä olis nää upeat kenjät **mitä** sopis siihen kokonaisuuden* (Elena, 10. jakso 25.07)

Elenan käyttämä subjekti on yksikössä. Relatiivipronominin *mitä* korrelaattina on kuitenkin monikollinen *kenjät*, jolloin tyypillinen relatiivipronominin luvun valinta olisi myös monikko, tässä tapauksessa *mitkä*. Esimerkissä voi myös puhekielinen predikaativerbi vaikuttaa subjektin valintaan. Elena käyttää yksikön 3. persoonan muotoa *sopis* yleiskielisen monikkomuotoisen *sopisivat* sijaan, mikä voi olla syynä siihen, miksi Elena käyttää yksiköllistä subjektia monikollisen asemesta.

Subjektin epätyypillisyydet eivät ole sarjan naisten puheen yleisimpiä morfosyntaktisia epätyypillisyyksiä. Perussubjektin kanssa epätyypillisyyksiä ei juurikaan esiinny lukuun ottamatta tapauksia, joissa relatiivipronomini on subjektina. Myös esimerkiksi sanajärjestys näyttää vaikuttavan sijanvalintaan. Relatiivipronominien lisäksi epätyypillisiä subjektin sijanvalintoja aiheuttavat nesessiivirakenteet sekä eksistentiaalilauseet. Subjektin luvun valinnan epätyypillisyyksiä aineistossa on vain yksi kappale.

4.3. Objektin sija ja luku

Objektin sijaan ja lukuun liittyvät piirteet aineistossani käsittelen samalla tavoin kuin aiemmin luvussa 4.2. käsittelin subjektin vastaavat piirteet. Alaluvussa 4.3.1. käyn läpi sen, miten objekti määritellään ja mitä pidetään objektina. Kerron myös, miksi käsittelem objektinsijaisen määrän adverbiaalinen objektien yhteydessä. Alaluku 4.3.2. keskittyy epätyypillisyyksiin, joita aineistossani esiintyy.

4.3.1. Objektin määrittelystä

Objekti on nominaalisen lauseenjäsentehtävän nimitys. Se on verbin täydennys, joka on joko totaaliobjekti, jolloin sijana voi olla genetiivi, nominatiivi tai akkusatiivi, tai partitiiviobjekti, jolloin objekti on partitiivissa. (VISK, määritelmät s.v. *objekti*.) Totaaliobjekti osoittaa tilanteen tai objektin tarkoitteen rajatuksi kokonaisuudeksi, kun taas partitiiviobjekti rajaamattomaksi (ISK 2004 § 925). Sijanvaihteluun vaikuttavat eri tekijät, joita ovat muun muassa lauseen myönteisyys ja kielteisyys, lauseen aspekti ja tarkoitteiden määrä (VISK, määritelmät s.v. *objekti*). Nominatiivisijainen objekti eroaa samasijaisesta subjektista myös siinä, ettei se laukaise kongruenssia (ISK 2004 § 908). Objektin ei välttämättä tarvitse olla missään tietyssä sijassa, sillä objektina voi toimia myös lause (*kuulin, että hän tulee*) tai infiniittirakenne (*haluan lähteä*) (VISK, määritelmät s.v. *objekti*). Näitä objekteja en tässä tutkielmassa ota mukaan tarkasteluun, sillä tarkastelen vain NP-muotoisia objekteja, kuten myös tarkastellaan aiemmin esitellyssä ICLFI-korpuksessakin.

Whiten mukaan objekti on verbin määrite, joka kertoo tekemisen kohteen tai tuloksen. Se ilmaisee, mitä jollekulle tapahtuu, mitä joku tekee tai mitä joku saa aikaan. White ei jaa objektin sijoja genetiiviin, nominatiiviin ja akkusatiiviin, kuten ISK tekee. Hänen jaottelussaan objektin sijat jaetaan partitiiviin, *n*-akkusatiiviin, päätteettömään akkusatiiviin, monikkoakkusatiiviin sekä persoonapronominien ja kysymyspronominin *kuka* omaan akkusatiiviobjektin *t*-muotoon. (White 1994: 257–258.) Minun tutkielmasani nimitän *n*-akkusatiivia genetiiviksi, päätteetöntä akkusatiivia nominatiiviksi, monikkoakkusatiivia monikon nominatiiviksi ja akkusatiiviobjektin *t*-muotoa *t*-akkusatiiviksi.

Objektin sijoista partitiivi on yleisin: HKV-korpuksessa objekteista 58 % on partitiivissa, Parole-aineistossa partitiivissa objekteista on 56 %. HKV-korpuksen objekteista nominatiivissa on 21 %, Parole-aineistossa nominatiivisijaisten objektien määrä on 20 %. Genetiiviä esiintyy vähemmän kuin nominatiivia, mutta ero nominatiivin esiintymismäärään ei ole suuri: HKV-aineistossa genetiivi on objektin sijana 20 %:ssa tapauksista, Parole-aineistossa genetiivi on 18,4 %:ssa tapauksista objektin sija. Akkusatiivia esiintyy vähiten, sillä HKV-korpuksessa sen osuus on 1 %, Parole-aineistossa 0,8 %. (ISK 2004 § 1229.)

Objekti ilmaisee tavallisimmissa tapauksissa toiminnan kohteen, mutta yhtä ja tiettyä merkitystehtävää sillä ei ole (VISK, määritelmät s.v. *objekti*). Myös Pentti Leinon mielestä semanttisesti ajateltuna objektin merkitys ei ole yksiselitteinen, sillä hän jakaa objektit semanttisin perustein neljään tyyppiin, kuten hänen mukaansa yleisesti suomen kielen rakenteen kuvauksessa tehdään. Leinon määritelmässä objekti voi olla sellainen, joka osoittaa tekemisen tulosta tai tekemisen kohdetta. Se voi olla myös sisällönobjekti, joka liittyy myös intransitiiviseen verbiin, tai objektinsijainen määrän adverbiaali (*osma*), joka erotetaan objekteista ja lasketaan adverbiaaleihin. (Leino 1991: 37.) Osmaa käsittelen Leinon luokittelusta poiketen tässä luvussa objektien yhteydessä. Perustelen osman käsittelyä objektien yhteydessä objektin ja osman samankaltaisella sijanvaihtelulla: osman sija vaihtelee objektin kanssa pitkälti samojen periaatteiden mukaan (ISK 2004 § 973). Leinon mainitseman sisällönobjektin esimerkkitapaukset ovat kuitenkin sellaisia, joita en nykykielessä ole usein kuullut käytettävän. Yhtenä esimerkkinä Leino mainitsee lauseen *Lintu kuoli liian surman* (Leino 1991: 37).

Osma lasketaan yleensä kuuluvan adverbiaaleihin, vaikka se onkin objektin mukaisessa kieliopillisessa sijassa. Sija tekeekin osmasta objektimaisen, mutta sitä kutsutaan adverbiaaliksi kahdesta syystä: sen on merkitykseltään adverbiaali ja se esiintyy ensisijaisesti verbin määritteenä. (ISK 2004 § 972.) Määrite eroaa täydennyksestä siinä, että sen voi ottaa lauseesta pois ilman että se vaikuttaisi rakenteen kielenmukaisuuteen. Osmaan verrattuna objekti on hyvin oleellinen täydennys transitiivilauseessa.

4.3.2. Objektin sijan ja luvun epätyypillisyyksistä

Aineistossani morfosyntaktisista epätyypillisyyksistä yleisimmät ovat objektiin liittyvät epätyypillisyydet. Näitä ei esiinny niinkään objektin luvun kanssa, sillä luvun epätyypillisyyksiä on aineistossa vain yksi. Enemmän epätyypillistä kieltä aiheuttavat objektin sijanvalinnat, sillä epätyypillisiä objektin sijanvalintoja on 84. Eniten objektin epätyypillisyyksiä on Valerialla (48); Sofialla epätyypillisiä objekteja on 19 ja Elenalla ja Reginalla kummallakin 9.

Objektin sijana on partitiivi, jos lause on tulkinnaltaan kielteinen, lause on aspektiltaan rajaamaton tai objekti on kvantitatiivisesti rajaamaton. Partitiiviobjekti on mahdollinen kaikkien verbien yhteydessä muun muassa sen takia, että sitä käytetään negatiivisessa lauseessa. Ei ole olemassa transitiiviverbejä, jotka saisivat aina totaaliobjektin, mutta sen sijaan on olemassa verbejä, jotka saavat vain partitiiviobjektin. Tällaisia verbejä on mahdotonta listata, mutta tällaisia ovat muun muassa jotkut tunne- ja tuntemusverbit (esim. *hävettää*, *harmittaa*) sekä toimintaverbit (esim. *harrastaa*, *matkia*, *paeta*). (ISK 2004 § 930.) Esimerkeissä (21) ja (22) on nähtävissä epätyypillinen objektin sijanvalinta, kun tyypillinen sija olisi partitiivi. Aineistossani vastaavanlaisia tapauksia on 13. Esimerkissä (21) Valeria kertoo järjestämistään pikkujouluista ja siitä, miten yksi vieras oli kommentoinut maistamiaan ostereita. Esimerkissä (22) Sofia kertoo pettymyksestään, kun Elena ei ollut soittanut hänelle, vaikka hän oli luvannut niin tehdä:

(21) *Aira sa sano et hän ikinä syönyt noin **hienot osterit** mitä meillä on* (Valeria, 9. jakso 7.08)

(22) *ja sitä kutsua molin odottanut mut kun en ole saanut **sen*** (Sofia, 1. jakso 26.10)

Molemmat esimerkit sisältävät sivulauseen, joka on kielteinen. Esimerkissä (21) epätyypillisen objektin tyypillinen muoto sivulauseessa *et hän ikinä syönyt noin hienot osterit* olisi ollut *hienoja ostereita*. Partitiivisijaisen objektin sijasta esimerkissä on nominatiivisijainen objekti *hienot osterit*, vaikka tyypillisesti objekti on partitiivissa, kun lause on kielteinen. Sama tilanne on esimerkissä (22), jossa sivulauseessa *mut kun en ole saanut sen* genetiivisijaisen objektin *sen* sijasta tyypillinen objekti olisi partitiivisijainen *sitä*. Esimerkeistä voi nähdä, että niin Valerian käyttämä nominatiivi kuin Sofian käyttämä genetiivi ovat epätyypillisiä objektin sijoja, sillä kielteisessä lauseessa partitiivi on ainoa mahdollinen objektin sija. Myös Ranuan ja Ruotsalaisen syntaktisia virheitä tarkastelevassa pro gradu -tutkielmassa tämäntyyppisiä epätyypillisyyksiä esiintyy: heidän kirjoitetussa aineistossaan 22 virhettä kaikista 68 objektivirheestä ovat sellaisia, joissa partitiivin asemesta käytetään joko genetiiviä tai nominatiivia (Ranua & Ruotsalainen 2007: 30). Elon ylioppilaskokeiden syntaktisia ongelmia tarkastelevassa tutkimuksessa 45 % kaikista objektivirheistä on vastaavankaltaisia. Puolet näistä tapauksista on samanlaisia kuin esimerkissä (21): objekti on jätetty taivuttamatta, eli se on jätetty perusmuotoonsa nominatiiviin. (Elo 1998: 40.) Myös Kynsijärven Petroskoin suomenoppijoiden kieliopillisten sijojen merkintää tutkivassa pro gradu -tutkielmassa suurimpana virhetyyppinä on tapaukset, joissa partitiiviojektin asemesta on nominatiiviojekti (Kynsijärvi 2001: 63). Lähdemäen ruotsinkielisten virheistä suomen ainekirjoituksessa tehdyssä tutkimuksessa 42 % kaikista objektivirheistä on esimerkkien (21) ja (22) tyyppisiä: partitiivin asemesta on käytetty akkusatiivia (tässä tutkielmassa genetiivi ja nominatiivi). Myös Mannisen (1997: 110) tutkielmassa, jossa tarkastellaan vieraskielisten ongelmia äidinkielen ylioppilasaineessa, useimmin esiintyy vastaavanlainen objektin sijanvalintavirhe, kun kaikki viisi eri lähtökielen ryhmää otetaan mukaan. Mannisen aineiston objektivirheistä 59 % on sellaisia, joissa tyypillisen partitiivisijaisen objektin asemesta informantit käyttävät objektin sijana akkusatiivia (Manninen 1997: 66).

Kun kyseessä on yksipersonainen passiivilause, nominatiivimuotoisen imperatiivin 1. ja 2. persoonan sisältävä lause tai nesessiivirakenteen sisältävä lause, on yksiköllinen totaaliobjekti nominatiivissa. Näille kaikille on yhteistä se, ettei verbiin liity perussubjektia. (ISK 2004 § 934.) Esimerkeissä (23) ja (24) on passiivilause, esimerkissä (25) on kyse nesessiivirakenteesta. Passiivilauseiden esimerkeistä voi nähdä, kuinka niin Elena kuin Reginakin käyttää tyypillisen nominatiivin sijasta genetiiviä. Elenan käyttämä ge-

netiivisijainen objekti sijoittuu tilanteeseen, jossa hän kertoo asiakkaalle järjestämänsä stailauspäivän päätöksestä. Regina käyttää epätyypillistä genetiiviä tilanteessa, jossa hän kertoo ideoimastaan asunnon yhteismyynnistä muiden välittäjien kanssa:

- (23) *mm tota lopussam me järjestettin Tiialle **yllätyksen*** (Elena, 10. jakso 25.33)
- (24) *mä toivoisin että se onnistuu ja me saadan **tän talon kaupaks kaikki yhdessä*** (Regina, 3. jakso 6.33)

Passiivilauseessa objekti on siis nominatiivissa. Esimerkeissä (23) ja (24) ei kuitenkaan ole kyseessä aivan prototyyppinen passiivi, vaan verbin passiivimuoto monikon 1. persoonassa. Puhutussa suomessa tämä on yleistä: verbintaivutuksessa yleiskielisen *mme*-päätteisen persoonamuodon sijasta käytetään passiivimuotoa. Tällöin *me*-pronominin käyttö on miltei pakollista, mikä ei ole asian laita käytettäessä *mme*-päätteistä persoonamuotoa. (ISK 2004 § 1272.) Esimerkkien tapauksissa puhekielinen passiivimuoto voi olla epätyypillisen objektin syynä, sillä jos lauseessa verbi olisi subjektin mukaisessa monikon ensimmäisessä persoonassa, objektinvalinta ei olisikaan epätyypillinen (*me järjestimme Tiialle yllätyksen, me saamme tän talon kaupaks*). Passiivimuodon vuoksi objekti on kuitenkin tyypillisesti nominatiivissa esimerkissä (23) muotoa *yllätys* ja esimerkissä (24) muotoa *tää talo*. Passiivimuotoisen verbin totaaliobjekti on nominatiivissa myös silloin, kun verbillä on tai voi olla subjektina persoonapronomini *me* (ISK 2004 § 934).

Ranuan ja Ruotsalaisen (2007: 30) syntaktisia virheitä tarkastelevassa tutkimuksessa tämäntyyppisiä epätyypillisyyksiä, joissa nominatiivin asemesta on käytetty jotain muuta sijaa, on vain 3 kappaletta. Minun aineistossani tällaisia epätyypillisyyksiä on 16 kappaletta. Uskoakseni Ranuan ja Ruotsalaisen tutkimuksessa epätyypillisyyksien pieni määrä selittyy sillä, että Ranuan ja Ruotsalaisen tutkimuksessa aineisto on kirjallista, kun taas minun aineistoni on puhuttua. Nominatiivisijainen objekti on useimmiten lauseessa, jossa verbi on imperatiivissa tai passiivissa. Suurin osa aineistoni epätyypillisyyksistä, joissa nominatiiviobjekti on korvattu jollakin toisella sijalla, on juuri esimerkkien (23) ja (24) tyyppisiä: ne johtuvat siitä, että verbi on passiivimuodosta monikon 1. persoonassa. Ero kirjallisen ja puhutun aineiston välillä voi johtua siitä, että verbin passiivimuotoa monikon 1. persoonassa ei käytetä kirjoitetussa kielessä. Toisaalta

toisin kuin Ranuan ja Ruotsalaisen tutkimuksessa, Elon syntaktisia ongelmia suomi toisena kielenä -ylioppilaskokeessa tarkastelevassa pro gradu -tutkielmassa nominatiiviohjelmassa tehty virheet ovat toiseksi yleisimpiä muodostaen 21 % kaikista hänen aineistonsa objektivirheistä (Elo 1998: 43).

Kun käsittelin aiemmin subjektiin liittyviä epätyypillisyyksiä, esimerkissä (15) oli tapaus, jossa informantti käytti nesessiivirakenteessa objektin sijana genetiiviä, vaikka totaaliobjektin sija nesessiivirakenteessa on nominatiivissa tai *t*-akkusatiivissa (ISK 2004 § 505). Kyseisen esimerkin tapauksessa voidaan olettaa, että informantti käyttää objektin sijana genetiiviä, koska hän sekoittaa objektin subjektiin. Esimerkin (25) kohdalla ei ole syytä olettaa samaa, kun Regina kertoo asiakkaalleen, missä järjestyksessä myynnin pitäisi tapahtua kyseessä olevassa kohteessa:

(25) *he nimenoman suosittelivat et pitää myydä ensin rakennusoikeuden pois*
(Regina, 7. jakso 5.48)

Genetiivisijaisen objektin *rakennusoikeuden* sijasta sivulauseen *et pitää myydä ensin rakennusoikeuden pois* objektin tyypillinen sija olisi nominatiivi (*rakennusoikeus*), sillä esimerkin lauseessa on nesessiivirakenne. Verrattuna esimerkin (15) tapaukseen, jossa kyseessä on myös nesessiivirakenne, tässä tapauksessa ei enää sanajärjestyksen vuoksi voida olettaa Reginan sekoittaneen subjektia ja objektia. Objektin sijana on vain tietyissä tapauksissa nominatiivi, jolloin objektin sijana yleisempi genetiivi voi olla helpompi valinta informantille. Omassa aineistossani 16 epätyypillisyyttä on sellaista, jossa informantti käyttää tyypillisen nominatiivin tai partitiivin sijasta epätyypillistä genetiivin sijaa. Martinin objektin sijanvalintaa tarkastelevassa tutkielmassa italialaisten suomenoppijoiden teksteissä tämäntyyppinen epätyypillisuus, jossa objekti on ei-natiiville epätyypillisesti genetiivissä, on yleinen: epätyypillisissä sijanvalintatapauksissa genetiiviä (28 %) käytetään lähes yhtä paljon kuin nominatiiviäkin (30,5 %), kun taas partitiivi (10,5 %) on epätyypillisissä sijanvalintatapauksissa harvinaisempi (Martin 2001: 72). Kaanin erikielisten objektin hallintaa tarkastelevassa tutkielmassa edistyneen tason venäjänkielisillä suomenoppijoilla nominatiiviohjelmassa liittyvät virheet ovat yleisiä: 29 % objekteista on tyypillisen nominatiivisijaisen objektin sijasta toisessa sijamuodossa (Kaan 2010: 59).

Aineistossani tapaukset, joissa genetiivisijaisen tai partitiivisijaisen objektin asemesta käytetään nominatiivisijaista objektia, ovat hyvin yleisiä: tällaisia epätyypillisyyksiä on 41 kaikkiaan 84 epätyypillisyydestä. Myös Ranuan ja Ruotsalaisen (2007: 30) tutkimuksessa, jossa tarkastellaan suomenoppijoiden syntaktisia virheitä, on samankaltainen tendenssi: heidän kirjoitetun aineistonsa 68 objektivirheestä 32:ssa partitiivin tai genetiivin sijasta käytetään nominatiivia. Myös Martinin tutkimissa italialaisten oppijoiden teksteissä on havaittavissa samanlainen ilmiö: nominatiivia on käytetty joko partitiivin tai genetiivin asemesta 30,5 % tapauksissa (Martin 2001: 72). Esimerkissä (26), jossa Valeria kertoo yrityksensä alkuvaiheista, on kyseessä juuri tällainen tilanne. Tässä tapauksessa tyypillisen genetiivisijaisen objektin sijaan informantti käyttää nominatiivisijaista objektia.

(26) *sitten hän avas ensimmäneñ kioski* (Valeria, 1. jakso 33.53)

Totaaliobjektin sijana genetiivi on mahdollinen silloin, kun objektin edussana on yksiköllinen substantiivi tai pronomini, lukuun ottamatta persoonapronomineja tai interrogatiivipronominia *kuka*. Genetiiviä käytetään sijana silloin, kun lauseessa on perussubjekti tai siinä voisi olla sellainen. Tällöin verbi kongruoi subjektin kanssa persoonassa. (ISK 2004 § 934.) Esimerkissä (26) tapahtuu juuri niin: lauseessa on perussubjekti ja verbi kongruoi subjektin kanssa persoonassa. Epätyypillisen nominatiivisijaisen objektin *ensimmäinen kioski* sijasta tyypillinen objekti olisi genetiivissä (*ensimmäisen kioskin*). Kaanin pro gradu -tutkielmassa, jossa yhtenä osana tutkitaan venäjänkielisten objektivirheitä, juuri vastaavanlaiset epätyypillisyydet ovat yleisiä: keskitason venäläisten oppijoiden teksteissä genetiiviobjekteista 25 % oli epätyypillisessä sijassa tyypillisen genetiivin sijaan. Huomioitavaa Kaanin tutkielmassa on kuitenkin se, että tyypillisiä genetiivisijaisia objekteja keskitason oppijoiden aineistossa on vain 8 kappaletta. Edistyneen tason venäläisten oppijoiden tuotoksissa genetiivisijaisen objektin virheprosentti on keskitason oppijoihin verrattuna pieni, vain 6 prosenttia. (Kaan 2010: 58–59.)

Spoelmanin korpustutkimuksessa, jossa tarkastellaan virolaisten, hollantilaisten ja saksalaisten partitiivin käyttöä, partitiivin liiakäyttö näkyy selvästi tietynlaisissa tapauksissa: reilussa 80 %:ssa tapauksista epätyypillistä partitiivia käytettiin totaaliobjektin sijojen asemesta (Spoelman 2013: 243). Minun aineistossani vastaavaa tendenssiä ei ole niin selkeästi nähtävissä, sillä partitiivin liiakäyttöä esiintyy vain 11 kertaa. Suurim-

massa osassa tapauksista epätyypillinen objekti on relatiivipronomini. Esimerkissä (27) on yksi esimerkki aineistostani, jossa informantti käyttää partitiivia totaaliobjektin, tässä tapauksessa genetiivin, asemesta. Elena puhuu esimerkissä kynttilämaljasta, joka soveltuu niin sisä- kuin ulkokäyttöön:

(27) ja **sitä** voi laittaa sekä ulos että sisälle (Elena, 1. jakso 27.27)

Elenan käyttämä objekti on partitiivissa (*sitä*), vaikka natiivin puheessa tässä tapauksessa objekti olisi genetiivissä (*sen*). Esimerkin lause on nollasubjekttilause, jossa ei ole näkyvää subjektia. Nollasubjekttilauseen kielipilliset ominaisuudet, kuten esimerkiksi objektin sija, määräytyvät identtisesti, kuten ne määräytyvät kolmannen persoonan ihmishenkilöisessä lauseessa. (ISK 2004 § 1349.) Esimerkin tapauksessa ei ole mitään kielipillistä syytä käyttää Elenan käyttämää partitiiviobjektia, sillä lause ei ole tulkinnaaltaan kielteinen, lause ei ole aspektiltaan rajaamaton eikä objekti ole kvantitatiivisesti rajaamaton. Kun mikään näistä kolmesta partitiiviobjektin ehdoista ei päde, totaaliobjekti on lauseen objektin sija. (ISK 2004 § 930.) Nollasubjekttilauseessa totaaliobjekti voi olla ainoastaan genetiivissä, jolloin esimerkin tyyppillinen objekti olisi jo aiemmin mainittu *sen* (ISK 2004 § 1349).

Subjektin yhteydessä (katso esimerkki (19) ja (20)) käsittelin relatiivipronomineja subjekteina. Aineistossa on relatiivipronominien yhteydessä epätyypillisyyksiä muutama myös objektin sijassa. Yksi esimerkkitapaus tällaisesta on esimerkki (28), jossa Sofia kertoo Pietarin-matkasta, jonka aikana hän aikoo tehdä myös töitä. Samassa esimerkissä on myös aineiston ainoa tapaus, jossa epätyypillisuus on objektin luvun valinnassa:

(28) *mullon niijku kaks projektia mikä niijku pitää hoita vielä* (Sofia, 5. jakso 19.49)

Esimerkin (19) yhteydessä kerroin, että relatiivipronomini *joka* on usein puhutussa kielessä korvattu *mikä*-relatiivipronominilla. Esimerkissä (28) näin on juuri tehty. Jos esimerkin ensimmäisessä lauseessa korrelaattina olisi yksiköllinen (*yksi*) *projekti*, silloin relatiivipronomini olisi tyyppillisesti nominatiivimuodossa *mikä*. Esimerkin *kaks projektia* on muodoltaan yksiköllinen korrelaatti ja usein relatiivipronomini onkin korrelaattinsa kanssa samassa luvussa, mutta luvun samuus perustuu muodon sijaan merkityk-

seen (ISK 2004 § 735). Esimerkin (19) yhteydessä kerroin myös, että relatiivipronomini voi olla myös monikkomuotoinen, vaikka korrelaatti olisikin yksikössä. Esimerkissä (28) korrelaatti on kuitenkin merkitykseltään monikollinen, joten siihen liittyy monikollinen pronomini *mitkä* (ISK 2004 § 735). Jos esimerkin lauseet muodostettaisiin ilman relatiivipronominia, lauseista tulisi seuraavanlaisia: *mullon niinku kaks projektia ja kaks projektia niinku pitä hoita vielä*. Jälkimmäisestä näemme, että substantiivilausekkeen edussanana on numeraali *kaks*, joka on nominatiivimuodossa. Tällöin myös sen korvaava relatiivipronomini on nominatiivisijainen.

Esimerkit (29) ja (30) ovat esimerkkitapauksia aineistossani esiintyvistä osman, objektinsijaisen määrän adverbiaalinen, epätyypillisyyksistä. Näissä tapauksissa informantit käyttävät tyypillisen genetiivin sijasta epätyypillistä nominatiivin sijaa. Esimerkissä (29) Elena muistelee ensitapaamistaan Reginan kanssa ja esimerkissä (30) Valeria muistelee edellistä kertaa, jolloin hänen siskonsa oli käynyt Suomessa:

(29) *ja muistan mä näin Regina eka kerta* (Elena, 10. jakso 34.20)

(30) *sisko käy kävi Suomessa viime kerta mun Kirilin Kirilin hää ja sen son kolme vuotta sitten* (Valeria, 5. jakso 2.21)

Molemmissa tapauksissa nominatiivi (*eka kerta* ja *viime kerta*) on osman sijana on epätyypillinen. Molemmissa tapauksissa tyypillinen osman sija olisi genetiivi. Osmat ilmaisevat määrää ja mittaa, tilanteen kestoa tai tapahtuman esiintymiskertoja (VISK, määritelmät s.v. *osma*). Esimerkkien osma ilmaisee juuri tätä viimeksi mainittua. Koska osma käyttäytyy objektin tavoin, esimerkkien tapauksissa genetiivi olisi tyypillinen sija: esimerkissä (29) *ekan kerran*, esimerkissä (30) *viimeisen kerran*. Genetiivistä tekee tyypillisen sijan se, että molemmissa esimerkeissä on perussubjektillinen lause. Esimerkissä (29) perussubjekti on *mä*, esimerkissä (30) *sisko*. Kun osma esiintyy perussubjektillisessä lauseessa, sen sija on genetiivi. (ISK 2004 § 973.) Sama pätee myös objektiin: genetiivi on usein objektin sijana, kun lauseessa on perussubjekti tai siinä voisi olla sellainen (ISK 2004 § 934).

Aineistossa on myös kongruenssiin liittyviä objektin epätyypillisyyksiä. Objekti on näissä tapauksissa muodostettu osittain oikein, mutta kongruenssista johtuvan epätyypillisyyden takia objektin muodostus ei ole natiiville tyypillinen. Tällaista tilannetta ku-

vaava tapaus on esimerkissä (31), jossa Valeria kertoo haluavansa esitellä Pyhtään Kunnissaarta ystävilleen:

- (31) *haluan näyttää heille **sen pieni paikka** ja sitten mennän syömän sinne* (Valeria, 7. jakso 39.14)

Esimerkissä Valeria on muodostanut objektin alun täysin tyypillisesti, sillä määritteenä oleva pronomini *se* on muodostettu tyypillisesti genetiiviin. Objekti on genetiivissä, kun lauseessa on perussubjekti. Tällöin verbi kongruoi subjektin kanssa persoonassa. (ISK 2004 § 934) Kuitenkin pronominin lisäksi Valeria ei ole muodostanut määritteenä olevaa adjektiivia *pieni* eikä edussanana toimivaa substantiivisia *paikka* samaan genetiivin sijaan. Tyypillinen objekti tässä tapauksessa olisi *sen pienen paikan*, jolloin niin edussana kuin sen määritteetkin olisivat samassa sijassa. Kun määritteet ja edussana ovat samassa sijassa, kyseessä on kongruenssiin liittyvä ilmiö, jota kutsutaan morfologiseksi kongruenssiksi. Morfologiseen kongruenssiin kuuluu substantiivilausekkeen sisäinen luku- ja sijakongruenssi. Se tarkoittaa sitä, että edussanan määritteenä oleva partisiippi, adjektiivi tai pronomini on samassa taivutusmuodossa. Määrite siis mukautuu mekaanisesti edussanan taivutukseen. (ISK 2004 § 1267, 1302.) Kuten totesin tutkielman johdannossa, kongruenssia en ota tässä tutkielmassa nominaalisten lauseenjäsenten kaltaiseen syvempään tarkasteluun, vaan käsittelen sitä esimerkkien yhteydessä, joissa nominaalisen lauseenjäsenen epätyypillinen muoto johtuu kongruenssin epätyypillisyydestä. Juuri käsitellyn esimerkin (31) lisäksi kongruenssista johtuva epätyypillisuus esiintyy esimerkissä (36), jonka yhteydessä kerron hieman lisää kongruenssista.

Yleisin objektiin liittyvä epätyypillisuus on sellainen, jossa informantit käyttävät epätyypillistä nominatiivia joko tyypillisen genetiivin tai partitiivin asemesta. Noin puolet epätyypillisyyksistä on vastaavia. Objektin suhteen epätyypillisyyksiä esiintyy myös negatiivisissa lauseissa, jolloin objekti on natiivin kielenkäyttäjän kielessä partitiivissa. Näiden lisäksi genetiivisijaisen objektin kanssa esiintyy usein epätyypillistä käyttöä: joissakin tapauksissa genetiivisijainen objekti on valittu silloin, kun sitä ei pitäisi käyttää, ja joskus sitä ei ole käytetty, kun olisi pitänyt. Objektin sijanvalinta on yksi selkeimmin erottuvista epätyypillisyyksistä koko aineistossa, mutta toisaalta objektin luvun valitsemisen kanssa sarjan naisilla ei esiinny epätyypillisyyksiä yhtä tapausta lukuun ottamatta. Elo toteaaakin syntaktisia ongelmia tutkivassa pro gradu -tutkielmassaan,

että objektin sijanvalintaan liittyviä epätyypillisyyksiä ei voida pitää lähtökielestä johdettavina interlingvaaleina epätyypillisyyksinä, vaan intralingvaaleina epätyypillisyyksinä. Hänen johtopäätöksensä perustuu siihen, että hänen aineistossaan niin vietnamin- kuin venäjänkielistenkin yleisimmät virheet liittyivät objektin sijanvalintaan. (Elo 1998: 95.) Elon tekemät päätelmät tukevat havaintoja, joita käsittelin jo luvussa 2.3. Dulay ja Burt (1973) havaitsivat tutkimuksessaan, että valtaosa oppijoiden virheistä oli tyypillisiä kehittymisvirheitä, eikä vaikutusta oppijoiden äidinkielestä. Objektin sijoittuminen useissa tutkimuksissa yleisimpien epätyypillisyyksien joukkoon tukee tätä havaintoa.

4.4. Predikatiivin sija ja luku

Tässä luvussa käsittelen predikatiivin teoriaa sekä aineistossani esiintyviä predikatiivin epätyypillisyyksiä. Alaluvussa 4.4.1. kerron siitä, mikä predikatiivi on ja miten se on määritelty eri lähteissä. Alaluvussa 4.4.2. käyn läpi, millaisia epätyypillisyyksiä aineistossani on liittyen predikatiivin sijanvalintaan ja lukuun.

4.4.1. Predikatiivin määrittelystä

Predikatiivi on, kuten subjekti ja objekti, kieliopillissijainen lauseenjäsen. Predikatiivi esiintyy siis ainoastaan nominatiivin, genetiivin ja partitiivin sijoissa. Se luonnehtii eli predikoi toisen lauseenjäsenen ominaisuuden tai luokan. Usein predikatiivi luonnehtii subjektia ja lauseen verbinä on *olla*. (ISK 2004 § 943.) Tilalauseessa subjekti puuttuu, jolloin predikatiivin tehtävänä on luonnehtia olosuhteita puhutussa paikassa tai kyseisenä aikana (VISK, määritelmät s.v. *predikatiivi*.) Predikatiivi on *olla*-verbin (sekä harvoin *tulla*-verbin) pakollinen toinen argumentti: predikatiivia ei voi jättää lauseesta pois. Predikatiivin rinnakkaistermi, predikaatintäyte, kuvastaa Hakulisen ja Karlssonin mukaan predikatiivin pakollisuutta. (Hakulinen & Karlsson 1995: 189.) Substantiivi- tai adjektiivilauseke toimii predikatiivina, ja lausekkeen mukaan puhutaan substantiivi- ja adjektiivipredikatiiveista.

Predikatiivilauseita on erilaisia. Yksi erottava tekijä on se, kongruoiko predikatiivi subjektin luvun kanssa vai ei. Jos predikatiivi on monikossa ja se kongruoi, heijastaa se

subjektin monikollisuutta. (ISK 2004 § 944.) *Nykysuomen käsikirjassa* predikatiivit jaetaan eri nimitysten pohjalta: subjektipredikatiiveihin ja objektipredikatiiveihin. Subjektipredikatiiveissa predikatiivi omistetaan vaillinaisen verbin (melkein aina *olla*-verbin) välityksellä subjektille, objektipredikatiiveissa predikatiivi omistetaan objektille. Objektipredikatiivi on paljon harvinaisempi ja sitä käytetään sellaisen verbin yhteydessä, joka merkitsee olemaan saattamista. Esimerkkilauseina käsikirjassa käytetään muun muassa seuraavia: *Hän veisti puukon liian lyhyen, räätäli teki liivit kovin pienet.* (Alhoniemi, Ikola & Rintala 1991: 145–146.) Aineistoni predikatiivit ovat ainoastaan tämän määritelmän mukaisia subjektipredikatiiveja, harvinaisempia objektipredikatiiveja ei epätyypillisyyksien joukossa esiinny. Esimerkiksi ISK:ssa predikatiivin määrittelyn yhteydessä predikatiivin kerrotaan ilmaisevan ainoastaan subjektin tarkoitteen ominaisuuden tai luokan. (ISK 2004 § 945.) Näyttääkin siltä, ettei objektipredikatiivi enää kuulu nykysuomeen samalla tavalla kuin aiemmin.

Predikatiivia on määritelty myös eri tavoin. Aarni Penttilän kieliopissa predikatiivin määrittelyssä tärkein on numerus: predikatiivit ovat verbisaneisiin liittyviä määritteitä, ja niiden muoto on luvun puolesta riippuvainen subjektin tai objektin luvusta. Penttilän määrittelyn mukaan predikatiivit voivat olla esimerkiksi essiivissä: hän toimii *opettajana* – he toimivat *opettajina*. Predikatiivin ei siis tarvitse olla kieliopillisessa sijassa. Essiivipredikatiivin lisäksi Penttilä esittelee kieliopissaan myös esimerkiksi ablatiivipredikatiivin sekä translatiivipredikatiivin. (Penttilä 2002: 606–607.) Tässä tutkielmassa rajaan predikatiivin koskemaan ainoastaan kieliopillisessa sijassa esiintyviä predikatiiveja.

Predikatiivin erottaa subjektista tietyissä tapauksissa kieltolauseen avulla: predikatiivi ei muutu partitiivin, kuten subjekti tekee, jos lauseen muuttaa kielteiseksi. Esimerkiksi nominatiivisijainen subjekti lauseessa *minulla on auto* muuttuu partitiiviin, kun lauseen muuttaa kielteiseksi: *minulla ei ole autoa*. Predikatiivin yhteydessä tätä muutosta ei tapahdu. Lauseessa *auto on kulkuneuvo* predikatiivi on nominatiivissa, kuten kielteisessäkin lauseessa *auto ei ole kulkuneuvo*. (Hakulinen & Karlsson 1995: 190.) Samanlainen ilmiö tapahtuu myös, kun predikatiivia verrataan objektiin: lauseen kielteisyys vaikuttaa objektin sijaan, kun taas predikatiivin sijaan se ei vaikuta, muutamaa poikkeustapausta lukuun ottamatta. Näitä poikkeustapauksia ovat eräät määränilmaukset sekä tuloslauseet. (ISK 2004 § 944.)

Vaikka predikatiivin sija vaihtelee nominatiivin, genetiivin ja partitiivin välillä, genetiivipredikatiivi on kuitenkin hyvin harvinainen: Hakulisen ja Karlssonin käyttämän korpuksen 1767 predikatiivista vain 6 oli genetiivipredikatiiveja. Genetiivipredikatiivi on yleensä possessiivinen, minkä vuoksi se esiintyy vain substantiivipredikatiiveissa: *Kolme neljäsosaa Suomen metsistä on valtion*. (Hakulinen ja Karlsson 1995: 194.) Predikatiivin sijanvaihtelu nominatiivin ja partitiivin välillä on Huumon (2007: 3) mukaan samantyyppistä kuin eksistentiaalilauseen subjektin ja transitiivilauseen objektin välillä. Hänen mukaansa predikatiivin sijanvaihtelu eroaa subjektin ja objektin sijanvaihtelusta siinä, että jälkimmäisissä vaihtelu liittyy lauseenjäsenien omiin merkitystehtäviin, kun taas predikatiivin sijanvaihtelulla ilmaistaan subjektin tarkoitettua laatua. (Huumo 2007: 3.)

Huumo toteaa, että etenkin adjektiivipredikatiivin sijanvaihtelu nähdään ilmentävän melko suoraan subjektin tarkoitteen jaollisuutta. Perussääntö hänen mukaansa on, että adjektiivipredikatiivin sijana on nominatiivi, kun subjekti on jaoton (*pallo on pyöreä*), kun taas adjektiivipredikatiivin sijana on partitiivi, kun subjekti on jaollinen (*kahvi on mustaa*). Substantiivipredikatiivin sija vaihtelee hieman eri tavalla verrattuna adjektiivipredikatiiviin: myös predikatiivin oma semantiikka vaikuttaa sen muotoon. Nominatiivia käytetään, kun predikatiivi itse on semanttisesti jaoton (*lusikka on ruokailuväline*) ja partitiivia käytetään, kun predikatiivi on ainesana tai esimerkiksi kertoo, millainen subjektin tarkoitteen koostumus on (*lusikka on metallia*). Tästä johtuen predikatiivi voi olla merkitykseltään jaollinen ja partitiivissa, vaikka subjektin tarkoite olisikin jaoton (*pallo on kultaa*). Sama pätee myös toisinpäin: predikatiivi voi olla merkitykseltään jaoton ja nominatiivissa, vaikka subjektin tarkoite olisi jaollinen (*kahvi oli iltapäivän piristys*). (Huumo 2007: 3–4.)

Vilkuna jakaa predikatiivit kahteen ryhmään sijavaihtelun perusteella: vaihtelemattomiin ja vaihteleviin. Vaihtelemattomia predikatiiveja on muun muassa genetiivipredikatiivi sekä materiaalin predikatiivi. Kun kyseessä on predikatiivi, joka kuvaa materiaalia, on se yksikössä ja partitiivissa. Perusyleistys vaihteleviin predikatiiveihin on, että jaollisen subjektin predikatiivi on partitiivin sijassa ja jaottoman subjektin predikatiivi sen sijaan nominatiivissa. (Vilkuna 2003: 104–105.) Perusyleistyksen osalta Vilkuna on

samaa mieltä Huumon kanssa, tosin Huumon yleistys koskee ainoastaan adjektiivipredikatiiveja. (Huumo 2007: 3).

ISK:n käyttämän kahden korpusaineiston perusteella nominatiivi on yleisin predikatiivin sija: sanomalehti- ja tietokirjatekstipohjaisessa korpuksissa predikatiivi oli nominatiivisijainen 58 %:ssa ja 63,8 %:ssa tapauksista, kun taas partitiivisijaisia predikatiiveja oli korpuksissa 41 % ja 35,9 %. Genetiivi predikatiivin sijana on marginaalinen: HKV-korpuksessa genetiivi oli predikatiivin sijana kuudessa tapauksessa 1433:sta ja Parole-aineistossa 13 tapauksessa 4429:stä. Prosenttiosuudet jäävät molemmissa alle puoleen prosenttiin. (ISK 2004 § 1229.)

4.4.2. Predikatiivin sijan ja luvun epätyypillisyyksistä

Predikatiivin epätyypillisyyksiä aineistossani on 8, joista 5 on Valerian käyttämiä. Reginan, Sofian ja Elenan puheessa epätyypillisiä predikatiiveja esiintyy kullakin yhden kerran. Esimerkissä (32) on tapaus, jota käsittelin aiemmin tässä luvussa: vaikka lautaseen viittaava *tää* on jaoton subjektin tarkoite, predikatiivi voi silti olla jaollinen. Kun Valeria kertoo lautasesta ja siitä, mitä ainetta se on, hänen käyttämänsä predikatiivi on epätyypillinen:

(32) *tää o ihan oikea kulta* (Valeria, 7. jakso 38.03)

Nominatiivisijaisen predikatiivin (*oikea kulta*) sijaan tyypillinen valinta olisi partitiivi (*oikeaa kultaa*). Mainitsin aiemmin, että vaikka subjekti olisi jaoton, predikatiivi voi silti olla jaollinen. Jaollinen predikatiivi on siksi partitiivissa. Myös toinen seikka puoltaa partitiivin käyttöä esimerkissä (32): Ison suomen kieliopin mukaan yksikössä predikatiivin sija on partitiivi, kun predikatiivin tarkoitetta käsitellään aineena (ISK 2004 § 947). Myös Vilkuna (2003: 104) luokittelee materiaalin predikatiivit vaihtelemattomiin predikatiiveihin: predikatiivin sija on vaihtelemattomasti yksikön partitiivi. Toisaalta esimerkissä (32) voi olla samanlainen tapaus kuin aiemmin käsittelemässäni esimerkissä (10): Valerian käyttämä predikatiivi voi olla myös loppuäänteensä kadottanut partitiivi. Spoelmanin tutkimuksessa, jossa tarkastelun kohteena ovat niin virolaiset, saksalaiset kuin hollantilaisetkin suomenoppijat, on nähtävissä selvästi samanlainen tendenssi.

Spoelmanin korpusaineistossa vastaavanlaisia virheitä esiintyy kaikissa kieliryhmissä, eikä virheiden määrä vähentynyt selkeästi vertailtaessa alemmalla taitotasolla olevia ja edistyneempiä oppijoita. (Spoelman 2013: 338.)

Esimerkissä (32) informantti käyttää siis tyypillisen partitiivin sijasta informantti epätyypillistä nominatiivia. Seuraava aineistoni tapaus, esimerkki (33), sisältää samanlaisen epätyypillisyyden: tyypillisen partitiivin sijasta käytetään nominatiivia. Esimerkki eroaa kuitenkin edeltäneestä esimerkistä siinä, että kun esimerkissä (32) predikatiivi on yksikössä, esimerkissä (33) se on monikossa. Epätyypillisuus esiintyy tilanteessa, jossa Valeria kertoo siitä, etteivät hänen aamunsa muistuta toisiaan:

(33) *mun aamut on aika erilaiset* (Valeria, 6. jakso 4.26)

Esimerkin lause on monikollinen predikatiivilause, ja yleiskielessä se sisältää kolme monikon tunnusta: monikko näkyy niin subjektissa, predikaattiverbissä kuin predikatiivissakin. Vaikka puhutussa kielessä predikaattiverbi ei monikon 3. persoonassa usein kongruoi monikollisen subjektin kanssa, predikatiivi on aina monikollinen myös puhutussa kielessä. (ISK 2004 § 1284.) Esimerkissä on nähtävissä vastaava tilanne: subjekti *mun aamut* on monikossa, predikaattiverbi *on* on yksikössä ja predikatiivi *erilaiset* monikossa. Luvun suhteen esimerkissä ei siis ole mitään epätyypillistä, mutta sijan suhteen on: informantti käyttää monikollisen predikatiivin sijana epätyypillistä nominatiivia, kun tyypillinen muoto olisi monikon partitiivi *erilaisia*. Predikatiivi, joka luonnehtii monikollista subjektia, on usein partitiivissa. Pluratiivisanat sekä sanat, jotka viittaavat yhteenkuuluviin sarjoihin, saavat sen sijaan usein nominatiivisijaisen predikatiivin. (Vilkuna 2003: 106.) Esimerkin tapauksessa ei kontekstista voida olettaa, että kyseessä olisi mikään yhteenkuuluva sarja, vaan informantti puhuu aamuistaan yleisesti. Kenties natiiville tyypillisempi tapa sanoa sama asia olisi yksikössä: *mun jokainen aamu on erilainen*.

Aineistossani on myös tapauksia, joissa nominaalinen lauseenjäsen on sekä tyypillisessä että epätyypillisessä sijassa. Esimerkissä (34) informantti on muodostanut ensimmäisen, alleviivatun predikatiivin tyypilliseen partitiivin sijaan, kun taas toinen, lihavoitu predikatiivi on epätyypillisessä nominatiivin sijassa. Esimerkin tapauksessa Elena vertailee Suomen ja Venäjän muotia, joissa hänen mielestään on eroja:

- (34) *tietysti muoti vähän niinku vaihtelee et suomessa se on tuttua ja **turvallinen*** (Elena, 5. jakso 27.35)

Jos subjekti on jaollinen, predikatiivin sija on partitiivi. Jos taas subjekti on jaoton, predikatiivi on nominatiivissa. (ISK 2004 § 946.) Esimerkissä nominatiivi olisi tyypillinen sijamuoto, jos subjekti, tässä tapauksessa *muoti*, olisi jaoton sana. Se on kuitenkin jaollinen sana. Jaollinen sana on ”entiteetti, jolla ei ole selviä rajoja; se koostuu keskenään samanaineksista tai -tapaisista osista, jotka eivät ole yksilöitävissä. Kukin ainesosa edustaa kuitenkin kokonaisuutta ja on kuvattavissa samalla substantiivilla kuin kokonaisuus”. Jaollisia sanoja ovat muun muassa ainesanat ja abstraktia asiaa kuvaavat substantiivit. (VISK, määritelmät s.v. *jaollisuus*.) Esimerkin subjekti *muoti* on juuri abstraktia asiaa kuvaava.

Hieman vastaavanlainen tapaus kuin esimerkissä (34) on esimerkissä (35). Molemmissa tapauksissa partitiivisijaisen predikatiivin sijasta informantti käyttää nominatiivisijaista predikatiivia. Kun esimerkissä (34) kyseessä on tavallinen predikatiivilause, esimerkissä (35) on kyse tilalauseesta. Esimerkissä Regina kertoo myytävänä olevasta kohteesta, jolla on myynnin kannalta hyvä sijainti:

- (35) *täällä on **tärkeä** myös se et Sysmä on niin lähellä eli noin seittemän minuutin ajomatkan päästä* (Regina, 8. jakso 24.30)

Tilalause on lausetyyppi, jossa ei ole ilmipantua subjektia ja jonka verbi on kolmannessa persoonassa. Tilalauseessa teemapaikassa on usein ajan tai paikan puiteadverbiaali ja lause kuvaa muun muassa luonnonilmiöitä (*täällä tuulee*) ja ihmisen tuntemuksia sekä ympäristön aistittavia tuntemuksia (*huoneessa oli siistiä*). (ISK 2004 § 900.) Esimerkissä on kyse tilalauseesta, vaikkakin siinä on muodollinen subjekti *se*. Muodollinen subjekti ei ole lauseelle pakollinen täydennys, vaan elementti, joka pitää subjektin paikkaa. Se esiintyy juuri puhutussa kielessä: se on painoton eikä sillä ole anaforista tehtävää. (ISK 2004 § 915.) Anaforisella tehtävällä tarkoitetaan, että ilmaus tulkitaan tarkoitteen aiemman maininnan perusteella (VISK, määritelmät s.v. *anaforinen*). Esimerkin *se*-subjektia ei voi tulkita aiemman maininnan perusteella, sillä sitä ei ole aiemmin mainittu.

Se, mikä tekee esimerkin (35) lauseesta epätyypillisen, on jo aiemmin mainittu predikaatiivin sijan epätyypillisuus: predikaatiivi *tärkeä* on nominatiivissa, kun tyypillinen predikaatiivi olisi partitiivisijainen *tärkeää*. Tilalauseessa nominatiivi ja partitiivi vaihtelevat adjektiivipredikaatiivin sijana: yleensä tilalause on subjektiton, jolloin predikaatiivi ei voi luonnehtia subjektia. Tilalauseessa predikaatiivin sija ei tottele yleisiä predikaatiivin sija- ja valinnan periaatteita. ISK esittelee muutamia periaatteita predikaatiivin sijasta, mutta esimerkin predikaatiivin sija- ja valintaan liittyviä periaatteita ei esitetä. (ISK 2004 § 954.) Tässä tapauksessa mielestäni Reginan käyttämä predikaatiivi on epätyypillinen.

Esimerkissä (36) esiintyy niin predikaatiivin kuin subjektin epätyypillisuus. Subjektin epätyypillisuus liittyy sija- ja valintaan. Alleviivatun partitiivimuotoisen subjektin *sitä* sijasta tyypillinen subjekti olisi nominatiivissa, tässä tapauksessa *se*. Epätyypillisuus on samanlainen kuin subjektin epätyypillisyyksiä esittelevän luvun 4.2. esimerkissä (12). Esimerkin (36) tapauksessa Sofia kertoo kuntovalmentajastaan, joka on julkaissut teoksen, jolla voisi olla kysyntää myös Venäjällä:

- (36) *kaiken lisäksi hän on vielä tehnyt tai julkaissut kirjen. sitä on **niin hyvä tekstiä** niinku venäjällä ei vastaava vielä oo* (Sofia, 5. jakso 18.47)

Esimerkissä tummennetun predikaatiivin *niin hyvä tekstiä* edussana, substantiivi *tekstiä*, on muodostettu tilanteessa tyypilliseen partitiivin sijaan. Kuitenkin predikaatiivin laajennuksen, adjektiivin (*niin*) *hyvä* sija- ja valinta ei ole tyypillinen: kyseessä on kongruenssin epätyypillisuus, sillä tässä tapauksessa laajennus on tyypillisesti samassa sijassa kuin edussanakin. Tyypillinen laajennuksen sija on esimerkissä partitiivi *hyvää*. Muodossa *niin hyvää tekstiä* niin edussana kuin laajennuskin olisi samassa sijassa. Helinä Koivisto on tutkinut ulkomaalaissuomen syntaksia ja hänen mukaansa adjektiiviattribuutin (ISK:ssä adjektiivimäärite, katso esimerkiksi § 584) taivuttamatta jättäminen on yleistä ei-natiiville suomenpuhujalle, jonka suomi on fossiilistunut. Taivuttamatta jättämisen syynä Koivisto pitää sitä, että puhuja on jo melko varhaisessa vaiheessa huomannut, että häntä ymmärretään, vaikkei hän käyttäisikään kaikkia päätteitä. Koivisto toteaa, että adjektiiviattribuutin jättäminen nominatiivin sijaan kuuluu oppimisstrategioihin, joissa pyritään välttämään tiettyjä kielellisiä komponentteja. (Koivisto 1994: 183.) Toisaalta esimerkin tapauksessa voi olla samanlainen tilanne kuin esimerkissä (10): laajennus voi olla myös partitiivin sijassa, mutta informantin ääntäessä sen pitkä vokaali lyhenee, jol-

loin se kuulostaa nominatiivisijaiselta. Tämä voi olla todennäköisin tapaus, sillä vastaavanlaisia kongruenssin epätyypillisyyksiä ei aineistossani Sofian osalta esiinny.

Esimerkissä (37) on myös samassa lauseessa kaksi epätyypillisyyttä. Kyseessä on esimerkin jälkimmäinen lause *tääl on nii tuttu kaikkia*, jossa subjekti *kaikkia* ja predikatiivi *tuttu* on epätyypillisessä sijassa. Esimerkissä Valeria kertoo, kuinka helppoa hänen on olla Venäjällä matkatessaan. Kuten edellisessä esimerkissä (36), myös tässä tapauksessa on kyse samanlaisesta subjektin epätyypillisyydestä: tyypillisen nominatiivisijaisen subjektin (*kaikki*) sijaan informantti käyttää partitiivisijaista subjektia.

(37) *tääl on ni helppoo tääl on nii **tuttu** kaikkia* (Valeria, 5. jakso 38.58)

Predikatiivi *tuttu* on esimerkissä epätyypillisessä nominatiivin sijassa, kun tyypillinen sija olisi tässä tapauksessa partitiivi *tuttua*. Informantti ikään kuin on vaihtanut subjektin ja predikatiivin sijoja keskenään: subjekti on partitiivissa, vaikka tyypillinen sija olisi nominatiivi, ja predikatiivi on nominatiivissa, kun tyypillinen sija olisi partitiivi. Predikatiivin sijana on partitiivi, kun subjekti on jaollinen (ISK 2004 § 946). Kun subjektina on pronomini *kaikki*, yksikössä olevat lauseen verbi ja predikatiivi välittävät tällöin jaollisen tulkinnan (ISK 2004 § 750).

Vastaavanlainen tapaus epätyypillisestä predikatiivin sijanvalinnasta kuin on esimerkissä (37) on nähtävissä myös esimerkissä (38). Siinä informantti käyttää kuten edellisessä esimerkissä tyypillisen partitiivin sijasta nominatiivia. Esimerkissä tarkasteltavana oleva lause on alleviivattu. Esimerkissä Valeria kertoo ystävilleen Vanajanlinnasta ja siellä nautitusta ruoasta:

(38) *se oli nihkun tosi mahtava paikka. mut se ruoka oikeesti mitä meillä tarjotti tiätsä se oli paras mun elämässä* (Valeria, 7. jakso 37.31)

Natiivin kielenkäyttäjän valinta predikatiiviksi olisi partitiivisijainen *parasta*, kun taas informantin puheessa predikatiivina on nominatiivisijainen *paras*. Esimerkissä alleviivatun lauseen subjektina on *se*, joka viittaa edeltäneessä lauseessa puhuttuun ruokaan. Subjekti on jaollinen, eli tässä tapauksessa ruoan kukin ainesosa edustaa kokonaisuutta ja osaa siitä voi kuvata samalla substantiivilla kuin kokonaisuuttakin: jos kattilallisesta ruokaa ottaa lautasellisen ruokaa, se on edelleen samaa ruokaa (VISK, määritelmät s.v.

jaollisuus). Kun subjekti on jaollinen, predikatiivi on partitiivissa (ISK 2004 § 946). Jos predikatiivin luonnehdittavana subjektina olisi ollut jaoton subjekti, esimerkiksi ruoka-annos, tällöin predikatiivi olisi nominatiivissa: (*se*) *ruoka-annos oli paras mun elämässä* (ISK 2004 § 946). Myös esimerkissä (39) predikatiivina on edellisen esimerkin tavoin *paras*-superlatiivi, kun Valeria kertoo, millaista hyvän asiakaspalvelun pitäisi olla. Tässä tapauksessa predikatiivi on moniosainen ja sen edussana *paras* on epätyypillisessä sijassa.

- (39) ***paras asiakaan palvelusta on se et sie pystyt pitämään hauskaa*** (Valeria, 8. jakso 34.30)

Esimerkissä on kaksi epätyypillisyyttä predikatiivissa. Ensinnäkin predikatiivin edussana *paras* olisi tyypillisesti nominatiivin sijasta partitiivissa muodossa *parasta*. Kun predikatiivilla ei ole subjektia, jota luonnehtia, tai se luonnehtii asiointilaa, predikatiivi ei noudata sijanvaihtelun yleisiä periaatteita. Lähes yksinomaan partitiivissa predikatiivi on muun muassa silloin, kun predikatiivina on superlatiivi. (ISK 2004 § 954.) Toinen epätyypillisuus koskee predikatiivin laajennusta *asiakaan palvelusta*, joka epätyypillisen elatiivin sijaan olisi tyypillisesti inessiivissä muodossa *asiakkaan palvelussa* tai partitiivissa *asiakkaan palvelua*. Se, kumpi ehdottamistani tyypillisistä muodoista on sopivampi, riippuu merkityksestä. Jos Valeria tarkoittaa, että asiakkaalle paras asiakaspalvelu on sellaista, jossa myyjä pitää hauskaa, on partitiivi asiakkaan palvelua sopivampi valinta. Jos taas Valerian tarkoituksena on sanoa, että parasta myyjälle asiakaspalvelussa on se, että myyjä pystyy pitämään hauskaa, on inessiivi sopivampi valinta. Jaksossa esiintyvistä kontekstista on pääteltävissä, että hän tarkoittaa parasta asiakaspalvelua asiakkaan näkökulmasta: siinä tapauksessa partitiivi *parasta asiakkaan palvelua* olisi tyypillinen valinta. On myös mahdollista, että Valeria ei puhukaan palvelusta vaan palveluksesta, jonka partitiivisijainen muoto olisikin esimerkissä esiintyvä *palvelusta*. Mielestäni esimerkissä ei ole kyse palveluksesta: Kielitoimiston sanakirjan (KS 2014 s.v. *palvelus*) mukaan palvelus tarkoittaa joko yksittäistä tekoa jonkun auttamiseksi, työntekijänä olemista tai asevelvollisuuden suorittamista. Mikään näistä ei ole esimerkin tapauksessa kysymyksessä. Voihan kuitenkin olla, että informantti käyttää esimerkissä epätyypillistä sanaa, joka kuitenkin on tyypillisessä sijassa. Todennäköisimpänä pidän kuitenkin sitä, että Valeria puhuu palvelusta.

Tämän luvun kaikilla esimerkeillä on yhteinen nimittäjä: jokaisessa esimerkissä epätyypillisuus liittyy siihen, että informantti on muodostanut predikatiivin tyypillisen partitiivin sijasta nominatiiviin. Saamani tulokset eivät ole yllättäviä, jos niitä vertaa aiempaan tutkimukseen: myös Manninen on vieraskielisten ylioppilaisaineita tutkiessaan päätenyt samanlaiseen tulokseen. Hänen aineistossaan 70 predikaattivirheestä 59 on sellaisia, joissa nominatiivia käytetään tyypillisen nominatiivin asemesta. (Manninen 1997: 69.) Kynsijärven petroskoilaisten kieliopillisten sijojen merkintää tarkastelevassa tutkimuksessa vastaavanlaiset epätyypillisyydet vastasivat 50 prosenttia kaikista predikatiivin epätyypillisyyksistä (Kynsijärvi 2001: 72). Elon suomi toisena kielenä -ylioppilaskokeita tarkastelevassa tutkimuksessa partitiivia nominatiivin sijaan on käytetty vielä enemmän, sillä 61 % epätyypillisyyksistä johtui partitiivin käytöstä nominatiivin sijaan (Elo 1998: 51).

Yhteenvedon voidaan todeta, että predikatiivin epätyypillisyydet ovat aineistossani harvinaisia. Harvinaisuudesta kertoo se, että tässä luvussa esittelemäni 8 esimerkitapausta ovat ainoat predikatiivin epätyypillisyydetapaukset koko aineistossani. Predikatiivin luvun epätyypillisyyksiä ei aineistossa ole yhtään, ainoastaan predikatiivin sijan epätyypillisyyksiä on 8 kappaletta verrattuna natiivin kielenkäyttöön. Myös aiemmassa tutkimuksessa on havaittu samanlainen tendenssi. Ranuan ja Ruotsalaisen suomi toisena ja suomi vieraana kielenä -oppijoiden syntaktisia virheitä tarkastelevassa pro gradu -tutkielmassa virheellisten predikatiivien määrä on nominaalisista lauseenjäsenistä pienin: kaikista 444 syntaktisesta virheestä ainoastaan 20 liittyy predikatiiviin (Ranua & Ruotsalainen 2007: 107). Myös Elon tutkimissa suomi toisena kielenä -ylioppilaskokeissa predikatiivivirheiden määrä kaikista syntaktisista virheistä on vähäinen. Predikatiivivirheiden osuus (5 %) on pieni verrattuna subjektin (8 %) ja objektin (18 %) määriin. Tutkimuksessa venäjänkielisillä kokelailta predikatiivivirheiden osuus oli vielä pienempi, 7 % kaikista syntaktisista virheistä. (Elo 1998: 36, 93.) Kahdesta edellä mainitusta tutkimuksesta poiketen Kynsijärven (2001: 82) petroskoilaisilla suomenoppijoilla tekemässä tutkimuksessa sekä Mannisen (1997: 56) vieraskielisten ylioppilaisaineita tarkastelevassa tutkimuksessa predikatiivivirheitä on hieman enemmän kuin subjektivirheitä.

4.5. Adverbiaalin sija ja luku

Tässä luvussa käsittelen sitä, mikä adverbiaali on sekä esittelen muun muassa muutamia adverbiaalien eri tyyppejä. Palaan myös siihen, miksi objektinsijainen määrän adverbiaaleja ei tässä tutkielmassa käsitellä adverbiaalin epätyypillisyyksien joukossa. Alaluku 4.5.1. keskittyy edellä mainittuihin seikkoihin. Alaluvussa 4.5.1. käyn läpi, millaisia adverbiaalien epätyypillisyyksiä sijassa ja luvussa aineistossani esiintyy.

4.5.1. Adverbiaalin määrittelystä

Adverbiaalit ovat lauseenjäseniä, jotka ilmaisevat muun muassa ajankohtaa, kestoaa, toistuvuutta, tilaa, paikkaa, keinoa, tapaa, välinettä ja syytä. Adverbiaali on yleisnimitys sellaisten nominaalisten lausekkeiden lauseenjäsentehtäville, jotka ovat muussa kuin kieliopillisessa sijassa. (VISK, määritelmät s.v. *adverbiaali*.) Nämä kieliopilliset sijat ovat nominatiivi, genetiivi, partitiivi ja akkusatiivi (VISK, määritelmät s.v. *kieliopillinen sija*). Adverbiaalina voi olla toimia myös lause: *Jään kotiin, jos sataa* (VISK, määritelmät s.v. *adverbiaali*). Lauseadverbiaalit jätän tarkasteluni ulkopuolelle, sillä niissä adverbiaalin sijan ja luvun tarkastelu ei ole mahdollista. Jos verbi vaatii aina samansijaisen adverbiaalin, on kyseessä verbin rektio. Tämä tarkoittaa sitä, että adverbiaali on aina tietyssä paikallissijassa, vaikka siihen ei liity mitään varsinaista paikallissijan merkitystä (esim. *suuttua jostakin*). (Alho & Kauppinen 2009: 116.) Toisin kuin Alhon ja Kauppinen Käyttökieliopissa, ISK:n määrittelyn mukaan rektiossa ”tietyn sanan täydennys on tietyssä sijassa riippumatta siitä, mikä on täydennyksen kategoria tai semanttinen luonne” (ISK 2004 § 1225.). Tässä tutkielmassa rektiotapauksiin keskittyminen ei ole kuitenkaan tarkastelun keskiössä, mutta sivuan rektiotapauksia aineistoni esimerkkien yhteydessä.

Osma, objektinsijainen määrän adverbiaali, luetaan kirjallisuudessa yleensä adverbiaalien luokkaan sen adverbiaalimaisen muodon ja merkityksen takia. Tässä tutkielmassa päätin kuitenkin käsitellä osman objektin epätyypillisyyksien yhteydessä (katso luku 4.3.), sillä osman sijanvaihtelu on samankaltainen objektin kanssa. Se on siis muista adverbiaaleista poiketen kieliopillisissa sijoissa.

Predikatiiviadverbiaalit ovat adverbiaaleihin kuuluva luokka. Niillä on nimensä mukaisesti myös predikatiivin ominaisuuksia. Predikatiiviadverbiaalin tehtävänä on luonnehtia lauseen toista jäsentä. (VISK, määritelmät s.v. *predikatiiviadverbiaali*.) Sen tehtävä on siis sama kuin itse predikatiivinkin (katso luku 4.4.). Predikatiiviadverbiaali voi olla lauseen rektiotäydennys (*pidän häntä mukavana*), jolloin sitä ei voi ottaa pois lauseesta merkityksen muuttumatta. Se voi olla myös määrite (*väsyneenä en jaksakaan työskennellä*), jolloin sen pois ottamisen jälkeenkin lause on toimiva. Predikatiiviadverbiaali luonnehtii subjektia, objektia ja verbin rektioadverbiaalia. Sen mahdolliset sijat ovat adverbiaalille tyypillisiä sijoja, sillä se ei ole predikatiivin kaltaisesti kieliopillisessa sijassa. Predikatiiviadverbiaali voi olla essiivin, translatiivin, ablatiivin ja allatiivin sijassa. Mahdollisten sijamuotojen perusteella predikatiiviadverbiaali lasketaan adverbiaaleihin. (ISK 2004 § 974.)

Adverbiaali on mielenkiintoinen nominaalinen lauseenjäsen, sillä se on hyvin yhteydessä kaikkiin muihin lauseenjäseniin. Kuten olen aiemmin maininnut, genetiivisubjektia on aiemmassa tutkimuksessa pidetty adverbiaalina (katso esim. Lammivaara 2002). Sen lisäksi yleensä adverbiaaleihin laskettava osma tottelee objektin sijoja ja predikatiiviadverbiaali on merkitykseltään predikatiivimainen. Adverbiaali voi siis olla merkitykseltään predikatiivinen, objektin sijanvalintaa totteleva tai jopa subjektin korvaava lauseenjäsen.

Habitiiviadverbiaalin käsitettä sivusin jo esimerkin (16) yhteydessä. Habitiiviadverbiaalista on kyse yleensä silloin, kun puhutaan omistuslauseen adessiivisijaisesta lausekkeesta. Sen tarkoite on tavallisesti jokin elollinen olento tai jokin muu ”omistamiseen tai hallussa pitämiseen kykenevänä esitetty entiteetti”: *firmalla on auto*. (ISK 2004 § 986.) Habitiiviadverbiaali on lauseessaan täydennys: se on siis pakollinen osa lausetta, sillä ilman sitä lauseen merkitystä muuttuu tai lausetta ei voida muodostaa. Tämä adverbiaaleihin kuuluva ryhmä menee osaksi päällekkäin tilan ja paikan adverbiaalien kanssa, sillä tilaa ja paikkaa voidaan ilmaista samoilla sijoilla. Lokatiivinen adverbiaali on esimerkissä (40), jossa Valeria puhuu shampanjamesujen yhteydessä verkostoitumisen tärkeydestä, kun taas habitiiviadverbiaali on kyseessä esimerkissä (41), jossa Sofia kertoo olevansa tyytyväinen saatuaan Vanajanlinnassa spa-hoidon:

- (40) *messuilla on torella tärkeä sen verkostoistuminen myös* (Valeria, 3. jakso 24.41)
- (41) *meillä oli tosi ihana tilaisuus että saatin spaahoidon* (Sofia, 7. jakso 15.53)

Ulkopaikallissijainen adverbiaali tulkitaan useimmiten habitiiviseksi (ISK 2004 § 987.) Kuitenkin esimerkin (40) tapauksessa on mielestäni selkeästi kyse lokatiivisesta adverbialista, sillä samaisen ISK:n mukaan olosijaisen paikan, tilan ja suhteen adverbialien tehtävänä on ankkuroida tilanne paikkaan tai tilaan (ISK 2004 § 982). Esimerkin tapauksessa on kyse juuri tällaisesta: juuri messuilla verkostoituminen on tärkeää.

4.5.2. Adverbiaalın sijan ja luvun epätyypillisyyksistä

Adverbiaalın sijan epätyypillisyydet ovat objektin epätyypillisyyksien ohella yleisiä aineistossani. Adverbiaalın epätyypillisyyksiä on 56, joista Valerian tuottamia epätyypillisyyksiä on 33, Sofian 9, Elenan 8 ja Reginan 6. Adverbiaalın luvun suhteen epätyypillisyyksiä ei esiinny kolmea poikkeusta lukuun ottamatta, joten epätyypillisyydet adverbiaaleissa johtuvat lähes kokonaan epätyypillisestä sijamuodon valinnasta. Adverbiaaliin liittyvien epätyypillisyyksien suurehko määrä ei ole yllättävää, jos tuloksia verrataan Mannisen pro gradu -tutkielman tuloksiin. Manninen tutkii vieraskielisten ongelmia ylioppilasaineissa ja hänen materiaalissaan sijavirheistä valtaosa on paikallissijavirheitä: 58 % kaikista sijavirheistä on Mannisen aineistossa paikallissijavirheitä. (Manninen 1997: 57.) Kuten totesin luvun alussa, adverbiaali on yleisnimitys lausekkeiden lauseenjäsentehtävälle, jotka ovat muussa kuin kieliopillisessa sijassa (lukuun ottamatta osmaa). Näistä ei-kieliopillisista sijoista paikallissijat muodostavat suuren osan, joten Mannisen kuvaamat virheet ovat adverbiaaleihin liittyviä virheitä.

Esimerkissä (42) on nähtävissä adverbiaalın luvun epätyypillisuus. Epätyypillinen luvun valinta on aineistossani harvinaista, sillä tämän esimerkin lisäksi aineistossani on vain 3 adverbiaalın luvun epätyypillisyyttä. Esimerkissä (42) Valeria kertoo messujen olevan tärkeä paikka oikeiden ihmisten tapaamisille, sillä muulloin näitä ihmisiä ei tapaa:

- (42) *niitä ei voi tapata tavata muina aikana* (Valeria, 3. jakso 24.50)

Esimerkissä kaksisanaisen adverbiaalin ensimmäinen osa *muina* on muodostettu täysin tyypillisesti monikkoon, mutta adverbiaalin edussana *aikana* on sitä vastoin yksikössä. Tyypillinen edussanan muoto olisi *aikoina*. Tapauksessa on kyseessä morfologinen kongruenssi, jota käsittelin luvussa 4.3. esimerkin (31) yhteydessä. Morfologisessa kongruenssissa edussanan määrittäneenä oleva partisiippi, adjektiivi tai pronomini on samassa taivutusmuodossa edussanan kanssa. (ISK 2004 § 1267.)

Esimerkissä (43) on esimerkin (42) tavoin kyseessä adverbiaalin luvun epätyypillisuus. Tapaus on kolmannesta jaksosta, jossa Regina kertoo myyjän kärsivän siitä, jos kohdetta ei saada myytyä. Tässä tilanteessa Reginan käyttämä adverbiaali on epätyypillinen niin luvun kuin sijanvalinnakin suhteen.

(43) *loppupelissä se on öö myyjä joka kärsii jos kohde seisoo **markkinassa***
(Regina, 3. jakso 27.15)

Kielitoimiston sanakirjassa (KS) Reginan käyttämä *markkina* tarkoittaa markkina-alueita (KS 2014 s.v. *markkina*). Tätähän Regina ei tässä tapauksessa tarkoita, vaan hän puhuu *markkinoista*, tarkemmin *asuntomarkkinoista*, jolloin sana on tyypillisesti monikossa. KS:n mukaan *markkinat* tarkoittaa esimerkiksi kysyntää ja tarjontaa sekä niihin liittyvä hinnanmuodostusta sekä jonkin hyödykkeen kauppaa kokonaisuutena. KS:n yhtenä esimerkkinä esiintyy sana *asuntomarkkinat*, joten monikollinen muoto on se, jota Regina esimerkissä tarkoittaa. (KS 2014 s.v. *markkinat*.) Lisäksi adverbiaalin sijana pitäisi olla adessiivi Reginan käyttämän inessiivin sijaan. KS:ssa markkinoiden selityksen yhteydessä on yksi esimerkki, jossa ulkopaikallissijaa käytetään: *päästää, laskea jtk markkinoille*. Lisää ulkopaikallissijassa olevia esimerkkejä KS:ssa on *markkinat*-sanan toisen merkityksen yhteydessä, kun markkinoilla tarkoitetaan kauppaa varten ulkona järjestettävää tapahtumaa. Yhdessä esimerkissä käytetään adessiivia, jota esimerkin (43) tapauksessa tyypillisesti käytettäisiin: *olla, käydä markkinoilla*. (KS 2014 s.v. *markkinat*.)

Hieman vastaavantyyppinen epätyypillisuus on nähtävissä esimerkissä (44), jossa Valeria kertoo miehensä kanssa käymistään AC/DC:n konserteista. Esimerkki poikkeaa edeltävästä esimerkistä (43), sillä luvun suhteen epätyypillisyyttä ei esiinny, vaan epä-

tyypillisuus johtuu pelkästään sijanvalinnasta. Sijanvalinnan epätyypillisuus on tosin samanlainen kuin esimerkissä (43).

- (44) *yhessä me käytin kolmes keikassa ja yks keikka mis me käytin nyt tänä keväänä soli Barcelonassa* (Valeria, 8. jakso, 7.57)

Valeria on muodostanut adverbiaalit kongruenssin osalta tyypillisesti, mutta adverbiaalit hän on muodostanut epätyypilliseen sijaan: Valerian käyttämä inessiivi on epätyypillinen, kun tyypillinen sija olisi adessiivi: *kolmel keikalla, millä*. Kuten esimerkissä (43), tässäkin esimerkissä informantti käyttää tilanteessa epätyypillistä sisäpaikallissijaa tyypillisen ulkopaikallissijan asemesta. *Keikka* tarkoittaa Kielitoimiston sanakirjan mukaan muun muassa esittävien viihdetaiteilijoiden esiintymiskäyntiä tai -matkaa. Sanan selityksen lisäksi KS sisältää esimerkkilauseita, joissa sana esiintyy. Yhdestä esimerkistä voidaan nähdä, että ulkopaikallissija on tyypillinen *keikka*-sanan yhteydessä: *olla keikalla*. (KS 2014 s.v. *keikka*.)

Lähdemäen tutkimuksessa, jossa tutkimuskohteena on ruotsinkielisten virheet suomen ainekirjoituksessa, vastaavanlaiset virheet, kuten esimerkkien (43) ja (44) epätyypillisyydet, ovat hyvin tavallisia. Kaikista sijavirheistä noin 28 % on suuntasijojen sekaannuksia. (Lähdemäki 1995: 94.) Suuntasijat jaetaan kahteen eri ryhmään: tulosijoja ovat illatiivi, allatiivi ja translatiivi, kun taas elatiivi ja ablatiivi ovat erosijoja (VISK, määritelmät s.v. *suuntasija*). Suuntasijojen sekaannuksista yli 22 % oli sellaisia, joissa sisä- ja paikallissijan valinta oli epäonnistunut. Hieman enemmän informantit olivat käyttäneet sisäpaikallissijaa ulkopaikallissijan asemesta. (Lähdemäki 1995: 95–96.) Samanlainen tendenssi on nähtävissä niin esimerkeistä (43) ja (44) kuin myös koko aineistostani. 10 epätyypillisyydessä on kyse siitä, että informantti käyttää sisäpaikallissijaa tyypillisen ulkopaikallissijan asemesta. Määtän tutkimuksessa, jossa tarkasteltavana on ruotsinkielisten alkeistason oppijoiden paikallissijojen hallinta, vastaava ilmiö on selkeästi nähtävissä. Määtän tekemästä taulukosta voi huomata, että 49 tapauksesta, jossa tyypillisen adessiivin sijasta on käytetty jotakin muuta sijaa, 48:ssa tämä epätyypillinen sija on inessiivi. (Määttä 2011: 171.) Myös Mannisen tutkimuksessa on nähtävissä samaa tendenssiä: sisäpaikallissijaa käytetään useammin ulkopaikallissijan asemesta kuin ulkopaikallissijaa sisäpaikallissijan asemesta (Manninen 1997: 57). Lähdemäen, Määtän ja Mannisen tulosten pohjalta voidaan todeta, että ulkopaikallissijan asemesta ei-natiivit

suomenpuhujat käyttävät usein epätyypillisesti sisäpaikallissijaa. Myös oma aineistoni tukee tätä havaintoa.

Esimerkissä (45) on päinvastainen paikallissijan epätyypillinen käyttö verrattuna kahteen aiempaan esimerkkiin: sisäpaikallissijan sijaan informantti käyttää ulkopaikallissijaa. Aineistossani on nähtävissä, että sisäpaikallissijan korvaaminen ulkopaikallissijalla ei ole niin yleistä kuin mitä se on toisinpäin – esimerkki (45) on ainoa aineistossa esiintyvä tämäntyyppinen epätyypillisuus. Esimerkin tapauksessa Sofia kertoo, ettei sairastumisen vuoksi päässyt Vanajanlinnaan, vaikka hänellä oli siellä sovittu tapaaminen:

(45) *toisen kerran mä en päässyn **Vanajalinnalle*** (Sofia, 8. jakso 4.12)

Sofian käyttämä allatiivisijainen *Vanajalinnalle* on epätyypillinen, sillä tyypillinen muoto olisi ollut illatiivisijainen *Vanajanlinnaan*. Informantti puhuu rakennuksesta, jonka sisätiloissa kontekstista päätellen hänellä olisi ollut tapaaminen. Sisäpaikallissijoilla, joihin illatiivikin kuuluu, ilmaistaan tavallisesti muun muassa sijaintia rajatun tilan sisäpuolella. (ISK 2004 § 1239). Jos tapaamisen olisi pitänyt olla Vanajanlinnan edustalla tai pihamaalla, tällöin ulkopaikallissija allatiivi olisi ollut tyypillinen, sillä ulkopaikallissijojen yksi tavallinen tehtävä on ilmaista ”sijaintia jonkin tai jonkun läheisyydessä tai luona, äärellä taikka jossakin alueella vailla selvää kiintopistettä” (ISK 2004 § 1240). Edellisen esimerkin yhteydessä kerroin Määtän tekemästä taulukosta, johon Määtä on koonnut ruotsinkielisten alkeistason oppijoiden tekemät paikallissijojen epätyypillisyydet. Taulukosta voi nähdä, että hänen aineistossaan esimerkin (45) kaltainen virhetyyppi on yleinen. Määtän aineistossa on 92 tapausta, jossa kontekstin vaatima sija on illatiivi, mutta oppija on käyttänyt jotakin muuta sijaa illatiivin asemesta: kuten myös esimerkissä (45), 62 tapauksessa informantti on käyttänyt allatiivia. (Määtä 2011: 171.) Omassa aineistossani esimerkin epätyypillisuus on kuitenkin ainoa.

Aineistossa esiintyy myös kaksi adverbiaalin tapausta, joissa adverbiaalin epätyypillisuus johtuu epätyypillisestä sijanvalinnasta, jossa informantti on käyttänyt paikallissijaa, vaikka tyypillinen sija olisi jokin muu kuin paikallissija. Esimerkissä (46) on esillä juuri tällainen tilanne. Esimerkissä Valeria kertoo, kuinka tärkeä mahdollisen yhteistyökumppanin tapaaminen on taloudellisesti haastavana aikana:

- (46) *tänään tapaaminen Vanajalinnassa oli meille tosi tarkee kun **tämmösellä vaikealla ajalla** kaviaarin myyntii. tää niijku vois olla vielä vaikeampi ku **hyvällä ajalla*** (Valeria, 7. jakso 10.48)

Tummennetut epätyypilliset adverbiaalit *tämmösellä vaikealla ajalla* ja *hyvällä ajalla* ovat adessiivissa. Huomioitavaa on, että esimerkissä informantti on muodostanut kaikki lausekkeiden sanat samaan sijaan: kongruenssin epätyypillisyyttä esimerkissä ei siis esiinny, kuten esiintyy esimerkissä (36). Esimerkissä tyypillinen sijamuotovalinta olisi essiivi, jolloin adverbiaalit olisivat muodossa *tämmö(i)senä vaikeana aikana* ja *hyvänä aikana*. Ajanilmauksissa käytetään essiiviä muun muassa silloin, ”kun vuorokauden ja vuodenaikoja sekä vuosia tarkoittavilla sanoilla on määrite” (ISK 2004 § 1248). Vaikka esimerkin tapauksessa kyse ei ole vuorokautta, vuodenaikaa tai vuosia tarkoittava sana, mielestäni ISK:n määritelmä soveltuu myös esimerkin tapaukseen. Mannisen pro gradu -tutkielmassa, jossa tarkastellaan vieraskielisten ylioppilasaineita, on myös havaittu samankaltaisia epätyypillisyyksiä: Manninen toteaa tutkielmassaan, että hänen aineistossaan essiivissä on tehty runsaasti virheitä (Manninen 1997: 60). Tosin tällaisten virheidensä määriä hän ei kerro analyysin yhteydessä.

Aineistossa adverbiaalien osalta on yleistä, että adverbiaali on natiivin kielenkäytön vastaisesti nominatiivissa. Tällaisia tapauksia aineistossani on 18. Nominatiivi on epätyypillinen adverbiaalin sija kaikissa tapauksissa, sillä adverbiaalin sijana ei voi olla kieliopillinen sija. Tässä tutkielmassa käytän samaa määritelmää kuin ISK, jonka mukaan adverbiaali on ”paikallissijassa tai vajaakäyttöisessä sijassa oleva NP, AP, adverbi- tai adpositiolauseke” (ISK 2004 § 959). Myös esimerkissä (47) informantti käyttää adverbiaalin sijana epätyypillistä nominatiivia kertoessaan, miksei hän mennyt vieraaksi Sofian järjestämään lanseerausiltaan. Esimerkissä on kaksi epätyypillistä adverbiaalin sijanvalintaa. Nämä ovat peräkkäin lauseessa. Nominatiivisten *kesäloma* ja *kaks viikkoo* sijasta tyypilliset sijanvalinnat olisivat allatiivi *kesälomalle* ja translatiivi *kahdeksi viikoksi*, tässä tapauksessa puhekielisesti kenties *kaheks viikoks*.

- (47) *niin mä aattelin et mun lapsi kohta lähte **kesäloma kaks viikkoo** isän kanssa niin mä oisin halunnu hänen kans viettää niijku sitä aikaa* (Elena, 5. jakso 36.39)

Lasken epätyypillisen adverbiaalin *kaks viikkoo* nominatiiviksi, sillä adverbiaalin edus-sanana *kaks* on nominatiivissa ja siihen kuuluva täydennys partitiivissa. Kuten totesin

aiemmin, adverbiaalinen sijana ei ole kieliopillinen sija: sen vuoksi tässäkin tapauksessa nominatiivin käyttö adverbiaalinen sijana tekee muodoista epätyypillisiä. Allatiivi on tulosija, joka nimensä mukaisesti ilmaisee konkreettisimmillaan jonkin menemistä tai siirtymistä (VISK, määritelmät s.v. *tulosija*). Esimerkin tapauksessa on kyse lomalle menemisestä, jolloin allatiivin käytölle on perusteensa. Myös rektio vaikuttaa esimerkiksi sijanvalintaan: *lähteä*-verbi vaatii seurakseen joko erosijoista elatiivin tai ablatiivin tai tulosijoista illatiivin tai allatiiviin (Jönsson-Korhola & White 1997: 78). Verbin rektio on kyseessä silloin, kun adverbiaali on aina tietyssä verbin vaatimassa sijassa. Kun verbi vaatii adverbiaalinen olemaan samassa sijassa, tällöin adverbiaalinen suhde verbiin on samalla tavalla kiinteä kuin objektin suhde verbiin. (Alho & Kauppinen 2009: 116.) ISK ei laske tällaisia tapauksia rektiotapauksiksi, joissa sana vaatii täydennykseltään pelkästään tiettyä suuntaisuutta (ISK 2004 § 1225). Itse pidän tapausta osittain rektiona, mutta en kuitenkaan ota vastaavia tapauksia huomioon laskiessani adverbiaalinen epätyypillisyyksiä, joissa rektio on mukana. Allatiivi on mielestäni natiiville tyypillinen muoto verrattuna toiseen tulosijaan illatiiviin. Mielestäni illatiivia ei tässä tapauksessa voida pitää edes vaihtoehtoisena sijana.

Käsitellessäni subjektin ja objektin epätyypillisyyksiä, relatiivipronominiin liittyvät epätyypillisyydet olivat selkeästi nähtävissä. Myös adverbiaalinen epätyypillisyyksiin kuuluu pronominin epätyypillisuus. Kyseessä ei kuitenkaan ole relatiivipronomini, vaan demonstratiivipronomini *se*. Esimerkissä (48) Sofia käyttää kyseistä pronominia natiiville epätyypilliseen tapaan kertoessaan plastiikkakirurgian nykytilasta Suomessa ja toiveesta, että alan arvostus joskus nousisi:

- (48) *kyl tää vähäm maa joskus muuttuu mut sitä mene varmaa viiskyt vuotta*
(Sofia, 4. jakso 26.24)

Sofian käyttämä demonstratiivipronomini on adverbiaalinen epätyypillisessä partitiivissa (*sitä*), kun tyypillinen adverbiaalinen muoto tässä tapauksessa olisi illatiivi *siihen*. Esimerkin adverbiaali on suuntasijainen adverbiaali, joka on verbin täydennys (ISK 2004 § 966). Tässä tapauksessa adverbiaalinen sijan määrittää *mennä*-verbi. Esimerkissä (48) *mennä*-verbin liittyviä mahdollisia sijoja neljä, joita käytetään eri tilanteissa: nomineista mahdollisia on esimerkin (48) tyypillinen adverbiaalinen sija illatiivi (*teatteriin*) tai allatiivi (*maalle*), elatiivi (*teatterista*) tai ablatiivi (*torilta*) riippuen merkityksestä. Toisen

verbin kanssa *mennä*-verbi vaatii kolmannen infinitiivin illatiivin (*lukemaan, syömään*). (Jönsson-Korhola & White 1997: 83.) Esimerkin tapauksessa suuntasijainen adverbiaali *siihen* määrittää transitiivilauseessa objektin tarkoitteen olotilan muutosta. Tavallisesti suuntasijainen adverbiaali voi transitiivilauseessa määrittää myös objektin paikan muutosta. Intransitiivilauseessa se myös määrittää tavallisesti paikan ja olotilan muutosta, mutta määrittämyksen kohteena on tällöin subjekti. (ISK 2004 § 966.)

Aineistossani on edellä käydyn esimerkin (48) lisäksi 4 epätyypillisyyttä, jotka liittyvät *mennä*-verbiin. Koivusaaren pro gradu -tutkielmassa, jossa tarkastelun kohteena on venäjänkielisten paikallissijojen osaaminen, on samankaltaisia esimerkkejä kuin esimerkki (48), jotka sisältävät *mennä*-verbin sekä paikallissijan. Koivusaaren esimerkeissä informantti on käyttänyt tilanteessa epätyypillistä perusmuotoista nominatiivia tai allatiivin sijasta illatiivia, kun taas esimerkissä (48) Sofia käyttää epätyypillistä partitiivia. Koivusaaren tapauksissa illatiivi ei vastaa mitään venäjän muodostuksista, mutta toisaalta partitiivikaan ei vastaa Koivusaaren esimerkkien perusteella venäjän vastaavia muotoja. Omassa aineistossani kahdessa adverbiaalinen epätyypillisyydessä *mennä*-verbin yhteydessä informantti käyttää epätyypillistä nominatiivia Koivusaaren informanttien tapaan.

Myös esimerkissä (49) on adverbiaali, jonka verbin vaatima sija on valittu epätyypillisesti. Esimerkin tapauksessa Sofia esittelee mahdollisille yhteistyökumppaneille klinikansa laitteistoa. Sofian käyttämä adverbiaali on muuten tyypillinen, sillä määrite ja edussana ovat samassa sijassa (vertaa esimerkkiin (36), jossa Sofialla laajennus ja edussana eivät ole samassa sijassa). Subjekti on tosin myös epätyypillisessä sijassa, sillä se on partitiivissa (*mitä*) nominatiivin (*mikä*) sijasta:

(49) *ja sit toi on tavallinen rasvaimukone mitä jokaisessa klinikassa löytyy*
(Sofia, 9. jakso 12.03)

Esimerkissä osiosija inessiivi muodossa *jokaisessa klinikassa* on epätyypillinen, sillä adverbiaalinen sijamuodon määrittää verbi *löytyä*. *löytyä*-verbi on rektioverbi, joka vaatii täydennyksensä olevan tiettyssä sijamuodossa. Tällä verbillä ei ole vain yhtä täydennyksen sijaa, sillä sijana on joko elatiivi (*-sta*) tai ablatiivi (*-lta*) (Jönsson-Korhola & White 1997: 79). ISK:n mukaan tiettyä suuntaisuutta vaativia sanoja ei lasketa rektiotapauksiksi (ISK 2004 § 1225.) Kuitenkin *löytyä*-verbi on mukana Jönsson-Korholan ja Whi-

ten rektiosanojen listalla. Rektioon liittyvien adverbiaalinen epätyypillisyyksiä laskiessani en kuitenkaan laske esimerkin (49) kaltaisia tapauksia mukaan rektion epätyypillisyyksiin.

Esimerkin (49) tapauksessa mielestäni molemmat sijat ovat mahdollisia. Mielestäni niin elatiivisijainen *jokaisesta klinikasta* kuin ablatiivisijainen *jokaiselta klinikalta* ei ole epätyypillinen tässä esimerkin tapauksessa. Jos informantti tarkoittaa, että rasvaimukone on sellainen, joka on jokaisen klinikan varustuksessa, silloin elatiivisijainen adverbiaali on hyvinkin mahdollinen. Jos taas informantin ajatuksena on kertoa, että jokainen klinikka omistaa kyseisen rasvaimukoneen, tällöin ablatiivisijainen adverbiaali olisi tyypillisempi valinta. Ulkopaikallissijoja käytetään enemmän omistamista ilmaisevissa rakenteissa, niin olosijassa adessiivissa kuin tulo- ja erosijoissa allatiivissa ja ablatiivissa. (ISK 2004 § 1247.) ISK:n mukaan tällaisia omistusta ilmaisevia habitatiivisia ovat myös ablatiivisijaiset adverbiaalit. Kun habitatiivisuutta ilmaistaan ablatiivilla, silloin ablatiivilla viitataan henkilöön tai muuhun, jonka hallusta tai hallintapiiristä jokin asia siirtyy tai joka muuten esitetään jonkin menettäjänä tai vastaavan tapauksen kokijana: *jänikseltä menee henki*. (ISK 2004 § 986.) Esimerkin tapauksessa kyse ei ole siitä, että klinikka menettäisi jotakin, vaan kyse on omistamisesta: *löytyä*-verbin takia adverbiaalinen sijaksi kävisi myös ablatiivi, vaikkei kyseessä ole minkään asian siirtyminen jonkin toisen hallintaan. ISK:n määritelmä tosin näyttää toteen sen, että omistusta voidaan ilmaista myös ablatiivin sijalla.

Luvussa 3.2. subjektin käsittelyn yhteydessä kerroin relatiivipronominien käytöstä: puhekielessä on mahdollista, että *joka*-relatiivipronominin sijasta käytetään relatiivipronominia *kuka*. Myös aineistossani esiintyy tätä *joka*-pronominin korvaamista. Esimerkissä (50) informantti käyttää *kuka*-pronominia *joka*-pronominin sijasta kertoessaan päätöksestään jättää Elena hajuveden lanseerausillan suunnittelun ulkopuolelle:

(50) *et parempi et yks ihminen ketä mä luotan ketä on tehny mulle ennenkin yks ihminen hoitaa* (Sofia, 3. jakso 32.21)

Esimerkissä itse pronominin valinta ei siis ole epätyypillinen. Epätyypillisen pronominista tekee sen epätyypillinen sijanvalinta: Sofia on muodostanut pronominin partitiivin sijaan (*ketä*), vaikka tyypillinen sija tässä tapauksessa olisi illatiivi (*kehen, keneen*).

Koska tässä esimerkissä tyypillinen sija olisi illatiivi, on kyseessä adverbiaali. Adverbiaali on, kuten olen todennut jo aiemmin, yleisnimitys lausekkeiden lauseenjäsentehtävälle, jotka ovat muussa kuin kieliopillisessa sijassa (VISK, määritelmät s.v. *adverbiaali*). Esimerkki on vastaavanlainen kuin esimerkit (48) ja (49): kaikissa näissä tapauksissa adverbiaalin sija määräytyy verbin rektion kautta. Kuitenkin ISK:n määrittelyn mukaisesti rektiota tapauksia näistä esimerkeistä on vain esimerkki (50), sillä *luottaa*-verbi vaatii seurakseen sanan, joka on aina samassa sijassa. Esimerkeissä (48) ja (49) verbin vaatimia sijoja on enemmän kuin yksi (ISK 2004 § 1225). Esimerkissä (50) on siis kyseessä myös ISK:n määrittelyn mukainen rektio: luottamisen kohde kerrotaan rektion vaatimassa illatiivissa (Jönsson-Korhola & White 1997: 76). Adverbiaalin epätyypillisyyksiä, joissa sijanvalinta on vastoin verbin rektion vaatimaa sijaa, on aineistossani 16. Tähän lukuun en laske verbejä, jotka vaativat tiettyä suuntaisuutta vaikuttamalleen sanalle.

Adverbiaalin epätyypillisyyksiä aineistossani on runsaasti, yhteensä 56 tapausta. Ne ovat objektin sijan ja luvun epätyypillisyyksien ohella yleisimpiä nominaalisten lauseenjäsenten epätyypillisyyksistä. Jokaisen informantin puheessa esiintyy adverbiaalin epätyypillisyyksiä. Aineistossa on yleistä, että ulkopaikallissijalla tyypillisesti ilmaistu adverbiaali on informanttien suomessa epätyypillisellä tavalla sisäpaikallissijassa. Tyypillisen sisäpaikallissijan korvaamista ulkopaikallissijalla ei esiinny samassa laajuudessa. Luvun epätyypillisyyksiä esiintyy 3 kertaa, joten niiden osuus ei ole merkittävä. Rektion vaikutus on selkeä adverbiaalin epätyypillisyyksissä: 16 adverbiaalin epätyypillisyyttä johtuu siitä, että adverbiaalia ei ole muodostettu rektion vaatimaan sijaan.

5. POHDINTA JA PÄÄTÄNTÖ

Keskityn tutkielmassani Suomen täydelliset venäläisnaiset -tv-sarjassa esiintyviin nominaalisten lauseenjäsenten epätyypillisyyksiin. Nominaaliset lauseenjäsenet ovat subjekti, objekti, predikatiivi ja adverbiaali. Niihin liittyvillä epätyypillisyyksillä tarkoitan sellaisia piirteitä, joita natiivi suomenpuhujat ei puheessaan tuottaisi. Tutkielman metodina käytän virheanalyysiä, jonka avulla olen löytänyt natiivin kielenkäytöstä poikkeavat muodot informanttien puheesta. Vaikka virheanalyysi-termmissä puhutaankin virheistä, tässä tutkielmassa en puhu informanttien natiivin kielestä poikkeavien muotojen yhteydessä virheistä vaan epätyypillisyyksistä. Muodot poikkeavat natiiville tyypillisistä muodoista, mutta ne ovat kuitenkin ymmärrettävissä: kuulija voi ymmärtää informantin puhetta, vaikka nominaalinen lauseenjäsen olisi epätyypillisessä sijassa tai luvussa. Puhekieli on myös vähemmän säännösteltyä kuin kirjakieli, jolloin virheen käsitteen käyttäminen ei mielestäni ole relevanttia tässä tutkielmassa.

Tarkoitukseni tutkielmassa on ollut keskittyä kvalitatiivisesti siihen, millaisia subjektin, objektin, predikatiivin ja adverbiaalisen sijan ja luvun epätyypillisyyksiä sarjan jaksoissa esiintyy ja analysoida niitä. Tässä tutkielmassa lauseenjäsenten epätyypillisyyksien määrät eivät ole pääosassa. Olen halunnut esitellä erilaisia tapauksia, joita aineistossa esiintyy. Vaikka tutkielmassani en keskity määriin, vaan laadullisiin tekijöihin, olen myös laskenut epätyypillisyyksien kokonaismäärät, jotta lukija saa kuvan siitä, kuinka yleisiä tietyt epätyypillisyydet aineistossani ovat. Jokaisen esimerkin yhteydessä käyn läpi, mikä esimerkin tapauksessa tekee siitä epätyypillisen natiiviin kielenkäyttäjään verrattuna. Joissakin tapauksissa on tulkinnanvaraista se, onko kyseessä epätyypillisuus vai ei. Natiivienkin suomi on monimuotoista, jolloin muodot voivat erota huomattavasti normitetusta yleiskielisestä muodosta. Myös eri murteiden välillä erot voivat olla suuria. Olen yrittänyt ottaa eri tekijät huomioon esimerkkien tarkastelussa: jos esimerkiksi josakin suomen murteessa epätyypillinen muoto onkin mahdollinen, muotoa ei voi pitää täysin epätyypillisenä, vaikka informantit eivät asuisikaan murteen vaikutusalueella. Jos taas epätyypillisuus on sellainen, jota natiivi ei missään tilanteessa käyttäisi, epätyypillisuus on selkeämpi. Joissain kohdin olen pohtinut myös venäjän kielen vaikutusta epätyypillisiin muotoihin, mutta tässä tutkielmassa en ole ottanut suuremmin kantaa lähtökielen vaikutukseen.

Tutkimuskysymykseni koostuivat siitä, mitä subjektin, objektin, predikatiivin ja adverbiaalisen sijan ja luvun epätyypillisyyksiä aineistossani esiintyy. Subjektin sijassa ja luvussa esiintyviä epätyypillisyyksiä esiintyy nominaalisten lauseenjäsenten epätyypillisyyksistä predikatiivien jälkeen toiseksi vähiten, yhteensä 17. Yleisimmät epätyypillisyydet subjektin epätyypillisessä sijanvalinnassa liittyvät nominatiiviin ja partitiiviin: aineistossa on yhtä yleistä se, että informantti käyttää tyypillisen nominatiivin asemesta partitiivia kuin se, että informantti käyttää tyypillisen partitiivin sijasta nominatiivia. Relatiivipronomini aiheuttaa useita epätyypillisyyksiä niin subjektin kuin objektinkin yhteydessä. Relatiivipronominien lisäksi epätyypillisiä subjekteja aiheuttavat nesessiivirakenteet, joiden uskon aiheuttavan epätyypillisyyksiä, sekä eksistentiaalilauseet, joissa subjektin sijana on tyypillisesti muu kieliopillinen sija kuin nominatiivi. Nesessiivirakenteissa subjektin epätyypillisuus ei ole usein selkeä, sillä usein kyseessä voi olla joko nominatiivin käyttö tyypillisen genetiivin sijasta tai vain loppu-*n:n* kato. Analyysin alussa esittelemiäni mahdollisia loppu-*n:n* katotapauksia en ole laskenut epätyypillisyyksien yhteismäärään. Subjektin luku ei aiheuta aineistossani merkittävästi natiivin kielestä poikkeavia muotoja: lukuun liittyviä epätyypillisyyksiä aineistossa on vain yksi tapaus.

Objektin epätyypillisyyksiä aineistossani on subjektin vastaaviin verrattuna enemmän: tätä osain odottaa jo hypoteesissani. Eniten objektin epätyypillisyyksiä on lauseissa, joissa tyypillisen partitiivin tai genetiivin asemesta informantit käyttävät epätyypillistä nominatiivin sijaa: tällaisia epätyypillisyyksiä on lähes puolet (41) kaikista objektin sijan epätyypillisyyksistä (84). Myös tutkielmani otsikossa oleva lainaus on esimerkki tällaisesta epätyypillisyydestä. Negatiiviset lauseet aiheuttavat myös epätyypillisyyksiä: tyypillisen partitiivin asemesta informantit käyttävät joko genetiiviä tai nominatiivia. Myös genetiivisijaisen objektin kanssa esiintyy usein epätyypillistä käyttöä: joissakin tapauksissa genetiivisijainen objekti on valittu silloin, kun sitä ei pitäisi käyttää, ja joskus sitä ei ole käytetty, kun olisi pitänyt. Usein genetiivisijaista objektia käytetään epätyypilliseen tapaan silloin, kun lauseessa on puhekielinen monikon 1. persoonan passiivimuoto: tällaisia tapauksia aineistossani on 4. Myös tavallisen passiivilauseen objektin sijanvalinta aiheuttaa epätyypillisyyksiä saman verran. Aiemmassa tutkimuksessa on huomattu tendenssi, jossa oppijat käyttävät epätyypillistä partitiivia totaaliobjektin sijaan asemesta. Tätä tendenssiä ei ole havaittavissa samalla tavalla tutkimukseni aineistossa, sillä tapauksia on 11, joista iso osa on Sofian puheessa epätyypillisiä relatiivipro-

nominin muotoja. Relatiivipronomien yhteydessä epätyypillisyyksiä on kuten todettua sekä subjektin että objektin sijassa ja luvussa. Objektin sijanvalinta on yksi selkeimmin erottuvista epätyypillisyyksistä koko aineistossa, mutta toisaalta objektin luvun valitsemisen kanssa sarjan naisilla ei esiinny epätyypillisyyksiä yhtä tapausta lukuun ottamatta. Objektinsijaisen määrän adverbiaalinen (osman) epätyypillisyydet noudattavat usein samanlaista kaavaa objektien epätyypillisyyksien kanssa: epätyypillistä nominatiivia käytetään tyypillisen genetiivin sijasta. Vaikka osma lasketaan yleensä adverbiaaleihin kuuluvaksi, tässä tutkielmassa olen sijoittanut siihen liittyvät epätyypillisyydet objektiin liittyvien vastaavien kanssa samaan alalukuun. Syy tähän on se, että osmat noudattavat sijanvalinnan kannalta samoja periaatteita: molemmat ovat esimerkiksi kieliopillisessa sijassa. Objektien epätyypillisyyksien yleisyys aineistossani ei ole yllättävää, jos tuloksia verrataan aiempaan tutkimukseen. Analyysissä viittasinkin Elon (1998) havaintoon, että objektin sijanvalintaan liittyviä epätyypillisyyksiä ei voida pitää lähtökielestä johtuvina interlingvaaleina epätyypillisyyksinä vaan intralingvaaleina epätyypillisyyksinä (Elo 1998: 95). Elon tekemät päätelmät tukevat havaintoja, joita käsittelin jo aiemmin (katso luku 2.3.): jo 1970-luvulla Dulay ja Burt (1973) havaitsivat, että valtaosa oppijoiden virheistä oli tyypillisiä kehittymisvirheitä, eikä vaikutusta oppijoiden äidinkielestä. Mielestäni objektin epätyypillisyydet oppijoiden puhutussa ja kirjoitetussa kielessä ovat malliesimerkki tällaisista äidinkielen vaikutuksesta johtumattomista epätyypillisyyksistä: havaintoa tukee objektin sijoittuminen useissa tutkimuksissa riippumatta oppijoiden ja puhujien äidinkielestä yleisimpien epätyypillisyyksien joukkoon.

Predikatiiviin liittyvät epätyypillisyydet vahvistavat aiempien tutkimusten tendenssiä: Kaikki aineistoni epätyypillisyydet liittyvät siihen, että informantti on muodostanut predikatiivin tyypillisen partitiivin sijasta nominatiiviin. Predikatiivin epätyypillisyydet ovat aineistossani harvinaisia. Predikatiivin luvun epätyypillisyyksiä ei aineistossa ole yhtään, ainoastaan predikatiivin sijan kanssa on aineistossani 8 eroavaisuutta natiivin kielenkäyttöön. Myös aiemmassa tutkimuksessa on havaittu samanlainen tendenssi. Predikatiivin suhteen hypoteesini oli, että informantit käyttävät nominatiivia partitiivin sijaan ja partitiivia nominatiivin sijaan useissa tapauksissa. Hypoteesini menikin osittain oikein: nominatiivia käytetään partitiivin asemesta, mutta partitiivin käyttöä nominatiivin sijasta ei esiintynyt aineistossani, mikä ei toisaalta ole yllättävää, sillä partitiivia ei aineistossani käytetä toisen sijan asemesta myöskään objektin epätyypillisyydestapauksissa kovinkaan usein. Tulokset poikkeavat Spoelmanin (2013: 372) vastaavista: hänen

aineistossaan hollantilaiset ja saksalaiset kielenoppijat yliyleistivät partitiivisääntöjä, jolloin partitiivia esiintyi epätyypillisesti niin subjektin, objektin kuin predikatiivinkin yhteydessä.

Adverbiaaleissa, kuten muissakin nominaalisissa lauseenjäsenissä, luvun epätyypillisyyksiä ei esiinny merkittävästi: tapauksia on aineistossani ainoastaan 3. Sama tendenssi on nähtävissä muidenkin nominaalisten lauseenjäsenten osalta. Sijan epätyypillisyyksiä sen sijaan esiintyy, aineistossani niitä on 56. Verrattuna tutkimuksiin, joissa adverbiaalien epätyypillisyyksiä on tarkasteltu, adverbiaalien epätyypillisyyksiä on aineistossani enemmän. Useissa tapauksissa informantit käyttävät sisäpaikallissijaa ulkopaikallissijan asemesta. Myös aiemmassa tutkimuksessa vastaava ilmiö on havaittu. Adverbiaalin epätyypillisyyksiä aineistossani on runsaasti. Ne ovat objektin sijan ja luvun epätyypillisyyksien ohella yleisimpiä nominaalisten lauseenjäsenten epätyypillisyyksistä. Jokaisen informantin puheessa esiintyy adverbiaalin epätyypillisyyksiä. Adverbiaalien yhteydessä rektion osuutta epätyypillisyyksien ei voi sivuuttaa: niiden osuus adverbiaalien epätyypillisyyksistä on merkittävä. Tässä tutkielmassa rektion epätyypillisyyksistä olen laskenut adverbiaalien epätyypillisyyksiin muun kuin kieliopillisen sijan vaativat rektiot. Ennen tutkimusta oletin aiemman tutkimuksen perusteella, että adverbiaaleissa suunnan valinta aiheuttaa epätyypillisyyksiä enemmän kuin sijan ulkoisuuden tai sisäisyyden valinta. Tämä hypoteesi osoittautui vääräksi: suunnan valintaan liittyviä epätyypillisyyksiä ei aineistossani esiinny, kun taas vastaavasti sisä- ja ulkopaikallissijojen valintaan liittyviä epätyypillisyyksiä esiintyy. Eniten natiivin kielestä poikkeavia muotoja aiheuttaa sisäpaikallissijan käyttäminen ulkopaikallissijan asemesta. Määttä (2011) on omassa tutkimuksessaan havainnut, että paikallissijojen merkitseminen ei aiheuta oppijoille ongelmia, mutta niiden oikea käyttö sitä vastoin aiheuttaa. Samanlainen ilmiö on nähtävissä myös omassa aineistossani: sijat on muodostettu poikkeuksetta tyypillisesti, mutta niitä käytetään usein epätyypillisissä tilanteissa.

Vertailtaessa eri nominaalisten lauseenjäsenten epätyypillisyyksiä, on helppo nähdä, että luvun epätyypillisyyksiä sarjan päähenkilöiden puheessa ei juurikaan esiinny. Sen sijaan sijanvalinta aiheuttaa natiivin kielestä poikkeavaa kieltä: eniten epätyypillisyyksiä on adverbiaalien ja objektien sijoissa. Subjektien ja predikatiivien yhteydessä sijanvalinta ei aiheuta samoissa määrin epätyypillisyyksiä. Samankaltaisia tuloksia ovat omassa tutkimuksessaan saaneet muun muassa Manninen (1997) sekä Ranua ja Ruotsa-

lainen (2007): objektiin liittyvät epätyypillisyydet ovat usein tutkimuksissa yleisimpien epätyypillisyyksien joukossa. Epätyypillisiä subjekteja esiintyy eri tutkimuksissa vaihtelevasti: tässä tutkielmassa subjektin epätyypillisyyksien määrää ei voi pitää suurena, jolloin tulokset vastaavat niiden osalta eniten muun muassa Elon (1998) tuloksia.

Halusin myös selvittää, onko tv-sarjan päähenkilöiden kielessä morfosyntaktisia eroja. Valerian puheessa epätyypillisyyksien määrä on suurempi kuin muiden tv-sarjan naisten. Ero on huomattava jokaisen nominaalisen lauseenjäsenen kohdalla, mutta huomioon täytyy ottaa myös päähenkilöiden saama ruutu-aika sarjan jaksoissa. Esimerkiksi Reginan, joka on ollut vähiten aikaa Suomessa sarjan henkilöistä, puheessa on vähän epätyypillisyyksiä. Osasyyn epätyypillisyyksien vähäisen määrään on se, että hänen saamansa ruutu-aika ei ole niin suuri sarjan jaksoissa kuin esimerkiksi Valerian. Epätyypillisyyksien määrästä ei voi vetää suoria johtopäätöksiä siihen, että Valerian käyttämä suomi olisi huomattavasti enemmän epätyypillisyyksiä sisältävää kuin esimerkiksi Reginan suomi. Reginan lisäksi Elenan puheessa esiintyy vähiten epätyypillisyyksiä, Sofialla Valerian jälkeen toiseksi eniten. Tässä tutkielmassa en näe syytä vertailla informanttien eroja kovinkaan tarkasti, sillä suurimman painon analyysissä olen halunnut antaa kielenpiirteille, en informanteille.

Vaikka epätyypillisyyksien lukumäärät voivat näyttää isoilta, on kuitenkin muistettava, että tutkimaani materiaalia on noin 400 minuuttia. Tv-sarjan päähenkilöt ovat jaksojen aikana lähes koko ajan äänessä, jolloin 400 minuutin aikana tehdyt 165 nominaalisten lauseenjäsenten epätyypillisyyttä eivät ole kovinkaan tiheään esiintyviä. Informanttini ovat asuneet Suomessa jo vuosia ja he osaavat kaikki erittäin hyvää suomea. Koska informantit osaavat suomea hyvin, heidän puheessaan ei esiinny merkittävästi niin kutsuttuja alkeistason epätyypillisyyksiä: esimerkiksi nominatiivisijainen perussubjekti ei aiheuta epätyypillisyyksiä tavallisissa tapauksissa. Valerian puheessa epätyypillisessä sijassa perussubjektia esiintyy, mutta näissä tapauksissa on aina kyse joko omistuslauseesta tai lauseesta on käänteinen sanajärjestys: nämä seikat todennäköisesti vaikuttavat epätyypilliseen sijaanvalintaan. Samoin Sofialla epätyypillinen perussubjekti esiintyy ainoastaan silloin, kun subjektina on relatiivipronomini. Objektin epätyypillisyyksiä on aineistossani sitä vastoin erityyppisiä, mikä mielestäni korostaa jo aiemmin havaitsemaani asiaa: objekti on ei-natiiville suomenpuhujalle erittäin haastava lauseenjäsen.

Tutkimukseni on hyvä lisä venäjänkielisten suomenpuhujien tutkimukselle. Venäjänkielisten kirjoitettua suomea on tutkittu aiemmin, mutta puhutun suomen tutkimusta ei ole tietojeni mukaan juurikaan tehty. Aiemmat venäläisten puhutun kielen tutkimukset eivät ole keskittyneet morfosyntaktisiin piirteisiin, joten mielestäni tutkimukseni on tärkeä lisä Suomen suurimman kielivähemmistön tutkimukseen. Aiemmista morfosyntaktisiin piirteisiin liittyvistä tutkimuksista suuri osa keskittyy epätyypillisyyksien määriin ja määrien eroihin. Tutkimukseni, joka keskittyy kvantitatiivisten seikkojen sijasta kvalitatiivisiin seikkoihin, on mielestäni merkittävä lisä myös S2-tutkimukseenkin.

Suomen täydelliset venäläisnaiset -sarjan jaksoja on kymmenen, joista jokainen kestää noin 40 minuuttia. Tutkimani nominaalisten lauseenjäsenten epätyypillisyydet raapaisevat vain pintaa kaikesta siitä, miten informanttini käyttävät suomea. Ei-natiiveihin keskittyvässä sarjassa on vielä paljon hedelmällistä materiaalia S2-tutkimukselle: esimerkiksi verbeihin liittyvät epätyypillisyydet voisivat olla hyvä tulevan tutkimuksen tarkastelun kohde, sillä esimerkiksi aikamuotoihin liittyviä epätyypillisyyksiä aineistossa on merkittävästi. Mielestäni suomenvenäläisten suomea pitäisi tutkia laajemminkin, sillä kuten totesin tutkielmani johdannossa, kyseessä on Suomen suurin vieraskielisten ryhmä. Informantteja S2-tutkimukseen on helppo löytää joka puolelta Suomea. Olisikin mielenkiintoista esimerkiksi nähdä, kuinka paljon suomenvenäläisten kieli eroaa eri puolilla Suomea ja voisiko heidän puheestaan huomata heidän asuinalueellaan esiintyviä alueellisia puhekielisyyksiä.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

Ensimmäinen tuotantokausi *Suomen täydelliset venäläisnaiset* -sarjasta. Yhteensä 10 jaksoa. Esitetty Nelonen Median kanavilla syksyllä 2015.

Kirjallisuus

AALTO, EIJA – LATOMAA, SIRKKU – SUNI, MINNA 1997: Suomi toisena ja vieraana kieleinä – tutkittua ja keskusteltua. – *Virittäjä* 101 s. 530–562.

ABRAHAMSSON, NICLAS 2009: *Andraspråksinläarning*. Lund: Studentlitteratur.

AHO, EIJA – TOIVOLA, MINNALEENA 2008: Venäläisten maahanmuuttajien suomen prosodiasta. – *Virittäjä* 112 s. 3–23.

ALHO, IRJA – KAUPPINEN, ANNELI 2009: *Käyttökielioppi*. 2., tarkistettu painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

ALHONIEMI, ALHO – IKOLA, OSMO – RINTALA, PÄIVI 1991: Lauseoppi. – Osmo Ikola (toim.), *Nykysuomen käsikirja*. Kolmas uudistettu laitos s. 136–187. Helsinki: Weilin+Göös.

AUTIO, SIINA 2012: Pitääkö oven olla auki? – *Kielikello* 4/2012.

<http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2542/> (20.5.2016).

CORDER, S. PIT 1973: *Miten kielitiedettä sovelletaan*. Suomennettu 1976. Suomentanut Maria Vilkuna. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

DULAY, HEIDI C. – BURT, MARINA K. 1973: Should we teach children syntax? – *Language learning*, volume 23 s. 245–258.

ELLIS, ROD 2008: *The study of second language acquisition*. Second edition. Oxford: Oxford university.

ELO, EVA 1998: *Suomenoppijan syntaktisia ongelmia suomi toisena kielenä -ylioppilaskokeessa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos.

HAKULINEN, AULI 1989: Puheen ja kirjoituksen pragmatiikkaa. – Anneli Kauppinen & Kyllikki Keravuori (toim.), *Kielen käyttö ja käyttäjä*. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XXXVI 1989 s. 11–24. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.

- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED 1995: *Nyky-suomen lauseoppia*. 3. muuttamaton painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HALME, KAIJA 1980: *Helsingin puhekielen yhteisöllisestä vaihtelusta loppu-n:n heijastamana*. Pro gradu -työ. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- HEINO, HEIDI 2015: *Suomen täydelliset venäläisnaiset – tällaista heidän elämänsä on*. http://www.menaiset.fi/artikkeli/ajankohtaista/ihmiset/suomen_taydelliset_venalaisnaiset_tallaista_heidan_elamansa_on/ (26.2.2016).
- HELASVUO, MARJA-LIISA – HUUMO, TUOMAS 2010: Mikä subjekti on? – *Virittäjä* 114 s. 165–195.
- HIIDENMAA, PIRJO 2005: Näkökulmia yleiskieleen. – *Kielikello* 4/2005. <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=1601/> (8.6.2016).
- HUUMO, TUOMAS 2007: Kvantiteetti ja aika II. Nominaalinen aspekti ja suomen predikaatiivin sijanvaihtelu. – *Virittäjä* 111 s. 3–23.
- HUUMO, TUOMAS – SIVONEN, JARI 2010: 1. Leonard Talmy – Kognitiivisen kielitieteen klassikko. – Pentti Haddington & Jari Sivonen (toim.), *Kielentutkimuksen modernit klassikot. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede* s. 19–40. Helsinki: Gaudeamus.
- IKOLA, OSMO 1985: Puhutun ja kirjoitetun kielen välisistä syntaktisista eroista. – *Sananjalka* 27. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen pientöitä. Turku: Turun yliopisto.
- IKOLA, OSMO – PALOMÄKI, ULLA – KOITTO, ANNA-KAISA 1989: *Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 511. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- IKÄVALKO, REIJO 2014: Alisasta tuli energisempi. – *Terveys-hymy* 10/14. <http://terveyshymy.fi/artikkelit/alisasta-tuli-energisempi/> (11.11.2015).
- ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ITKONEN, ESA 2003: *What is language? A study in the philosophy of linguistics*. Turku: Turun yliopiston yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 8. Turku: University of Turku.
- ITKONEN, TERHO 1974: Ergatiivisuutta suomessa. – *Virittäjä* 78 s. 379–398.
- IVASKA, ILMARI 2010: Eksistentiaalilauseen subjektijäsen edistyneiden suomenoppijoiden kirjoituksessa. – *Sananjalka* 52 s. 67–88.

- JANTUNEN, HARRI – BRUNNI, SSKO – LEHTO, LIISA-MARIA – AIRAKSINEN, VALTTERI 2014: Oppijankieliaineistojen annotointi – esimerkkinä ICLFI:n annotoinnin prosessit, ongelmat ja ratkaisut – Maarit Mutta, Pekka Lintunen, Ilmari Ivaska & Pauliina Peltonen (toim.), *AFinLA-e. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2014 / n:o 7* s. 60–80. <http://ojs.tsv.fi/index.php/afinla/article/view/48160/13961/> (5.6.2016).
- JÖNSSON-KORHOLA, HANNELE – WHITE, LEILA 1997: *Tarkista tästä. Suomen sanojen rektioita suomea vieraana kielenä opiskeleville*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- KAAN, PIRTA 2010: *Viron-, espanjan-, venäjän- ja kiinankielisten suomenoppijoiden onnistuminen objektin sijavalinnassa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- KAIVAPALU, ANNEKATRIN 2005: *Lähdekieli kielenoppimisen apuna*. Jyväskylä studies in humanities 44. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- KAJANDER, MIKKO 2013: *Suomen eksistentiaalilause toisen kielen oppimisen polulla*. Jyväskylä studies in humanities 220. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- KOIVISTO, HELINÄ 1994: *Ulkomaalaissuomen syntaksia*. Folia fennistica & linguistica. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 17. Tampere: Tampereen yliopisto.
- KOIVUSAARI, LAURA 2012: *Venäjänkielisten suomenoppijoiden paikallissijojen käytön tarkastelua*. Pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopiston nyky-suomen ja kääntämisen yksikkö.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 166. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone 2012. <http://mot.kielikone.fi/mot/OUYO/netmot.exe> (27.1.2016).
- KYNSIJÄRVI, ANU 2001: *Kieliopillisten sijojen merkintä petroskoilaisten suomenoppijoiden kirjoitelmissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos.
- LAITINEN, LEA 1992: *Välttämättömyys ja persoona. Suomen murteiden nesessiivisten rakenteiden semantiikkaa ja kielioppia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tutkimuksia 569. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAITINEN, LEA 1993: Nesessiivirakenne, kieliopillistuminen ja subjektiivisuus. – *Virittäjä* 97 s. 149–170.

- LAMMIVAARA, PEKKA 2002: Jokapäiväiset subjektimme ja predikaattimme. – *Kielikello* 2/2002. <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=1345/> (30.7.2016).
- LANKINEN, NINNI 2010: *Monikielisyys helsinkiläistyttöjen vuorovaikutuksen resurssina*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- LARSEN-FREEMAN, DIANE – LONG, MICHAEL H. 1997 [1991]: *An introduction to second language acquisition research*. London: Longman UK group Limited.
- LATOMAA, SIRKKU 1993: Mitä hyötyä on oppijoiden kielitaustan tuntemisesta? – Eija Aalto & Minna Suni (toim.), *Kohdekielenä suomi. Näkökulmia opetukseen* s. 9–32. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- LATOMAA, SIRKKU 1995: Mistä suomi alkaa? – Pirkko Muikku-Werner & Kyösti Julkunen (toim.), *Kielten väliset kontaktit. AFinLAn vuosikirja 1995*. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA.
- LATOMAA, SIRKKU 1996: Matkalla uuteen kieleen. – Helena Ruuska & Sanna-Marja Tuomi (toim.), *Moneja baareja: tiellä toimivaan kaksikielisyteen* s. 97–105. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.
- LEHTONEN, HEINI 2015: *Tyylitellen. Nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisessä Helsingissä*. Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- LEINO, PENTTI 1991: *Lauseet ja tilanteet. Suomen objektin ongelmia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LIVTV.FI 2015a: *Samppanjat jäihin! Tässä tulevat Suomen täydelliset venäläisnaiset!* <http://www.livtv.fi/uutiset/livtv---ajankohtaista/2280-samppanjat-jaihin-tassa-tulevat-suomen-taydelliset-venalaisnaiset/> (26.6.2016).
- LIVTV.FI 2015b: *Suomen täydelliset venäläisnaiset*. <http://www.livtv.fi/ohjelmat/suomen-taydelliset-venalaisnaiset/> (18.11.2015).
- LUKKARINEN, ELENA 2014: *HEI BLOGIN LUKIAT !!! HELLO DEAR READERS! :) – Elena D -blogi* [blogspot.fi-sivustolla](http://elenadiamond1111.blogspot.fi/2014/09/hei-blogin-lukiat.html/). <http://elenadiamond1111.blogspot.fi/2014/09/hei-blogin-lukiat.html/> (27.6.2016).
- LÄHDEMÄKI, EEVA 1995: *Mikä meni pieleen? Ruotsinkielisten virheet suomen ainekirjoituksessa*. Fennistica 11. Turku: Åbo akademi.

- MAAMIES, SARI 2011: Joka ja mikä: relatiivipronominin käytöstä. – *Kielikello* 4/2011. <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2435/> (9.6.2016).
- MANNINEN, TERHI 1997: *Vieraskielisten ongelmia ylioppilaskokeissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos.
- MANTILA, HARRI 1997: Johdanto. – Seija Makkonen & Harri Mantila (toim.), *Pohjois-suomalaisen puhekielen sosiolingvistinen variaatio*. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja s. 1–23. Oulu: Oulun yliopisto.
- MANTILA, HARRI – PÄÄKKÖNEN, MATTI 2010: *Oulun seudun murteen vokaalisto. Historia, muutos ja variaatio*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MARTIN, MAISA 1999: Suomi toisena ja vieraana kielenä. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kielenoppimisen kysymyksiä* s. 157–178. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- MARTIN, SANNA 2001: *Objektin sijanvalinta italialaisten suomenoppijoiden kirjoittamisissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos.
- MIELIKÄINEN, AILA 1990: Nykysuomen murtuvat murrerajat. – Seija Aalto, Auli Hakulinen, Klaus Laalo, Pentti Leino & Anneli Lieko (toim.), *Kielestä kiinni*. Tietoliipas 113 s. 234–242. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MIKKONEN, MIIA 2007: ”Elämä ei oo tylsä.”. *Oululaisten maahanmuuttajien puhekieli*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.
- MIOUKHKIOURIA, SVETLANA 2009: *Ostetaanko ruokaa kaupassa vai kaupasta? Suomen ja venäjän verbirektiot kontrastiivisen tutkimuksen näkökulmasta sekä venäjänkielisten suomenoppijoiden suomen kielen verbirektioiden hallinta*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- MÄÄTTÄ, TUIJA 2011: Ruotsinkielisten alkeistason suomenoppijoiden paikallissijojen käytöstä. – Johanna Laakso, Pirkko Muikku-Werner & Maria-Maren Sepper (toim.), *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja*. No 21 (2011) s. 154–184. Tallinn: Eesti Rakenduslingvistika Ühing. <http://www.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/lahivordlusi/article/view/LV21.07/26/> (29.5.2016).
- OJANEN, MUUSA 1994: *Grammatika – venäjän kielioppi*. 3. painos. Helsinki: WSOY.
- OJANIEMI, SIRKKA 1996: Venäjän kieli suomen oppimisen kannalta. – Erik Geber (toim.), *Suomen kielen kontrastiivinen opas* s. 15–36. Helsinki: Opetushallitus.

- PAUNONEN, HEIKKI 1990: Muuttuvat puhe-suomen muodot. – Seija Aalto, Auli Hakulinen, Klaus Laalo, Pentti Leino & Anneli Lieko (toim.), *Kielestä kiinni*. Tietoliipas 113 s. 209–233. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PENTTILÄ, AARNI 2002: *Suomen kielioppi*. Kolmas, muuttamaton painos.
- RANUA, MINNA-MARI – RUOTSALAINEN, MARGIT 2007: *Syntaktisten virheiden vertailua suomi toisena ja suomi vieraana kielenä -oppijoiden teksteissä*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.
- SAARANEN-KAUPPINEN, ANITA – PUUSNIEKKA, ANNA 2006: Litterointi. Luku 7.2.1. – Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka (toim.), *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> (12.11.2015).
- SADENIEMI, MATTI 1989: Kieli paljastaa. Kielenkäyttömme kuvastaa koko meidän henkistä olemustamme. – *Kielikello* 4/1989. Julkaistu alun perin Pirkijässä nro 11/1952. <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=890/> (26.2.2016).
- SAJAVAARA, KARI 1999: Kontrasttiivinen kielentutkimus ja virheanalyysi. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kielenoppimisen kysymyksiä* s. 103–128. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- SAUKKONEN, PAULI 1970: Puhekielen luonteesta. – *Kielikello* 3/1970. <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=57/> (18.5.2106).
- SAVOLAINEN, ERKKI 2001: 1.5.2 Nasaalit m, n, h. – *Verkkokielioppi. Suomen kielen äänne-, muoto- ja lauseoppia*. <http://www.finnlectura.fi/verkkosuomi/Fonologia/sivu152.htm#Soinnillinen%20dentaalinasaali%20n/> (26.2.2106).
- SKUTNABB-KANGAS, TOVE 1988: *Vähemmistö, kieli ja rasismi*. Gaudeamus: Helsinki.
- SLEPAK, REGINA 2015: Väykkärit pro gradu -tutkielman aiheena. Sähköpostiviesti tekijälle 25.10.2015.
- SPOELMAN, MARIANNE 2013: *Prior linguistic knowledge matters. The use of the partitive case in Finnish learner language*. Acta Universitatis Ouluensis. B, Humaniora 111. Oulu: University of Oulu.
- STATE STATISTICS COMMITTEE OF UKRAINE. *About number and composition population of autonomous republic of Crimea by All-Ukrainian population census' 2001*

- data*. <http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/results/general/language/Crimea/> (27.6.2016).
- STENBERG, MARIKA 2012: *Venäläisten maahanmuuttajien suomen kielen intonaatio kysymyksissä ja omistuslauseissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- SUOMALAINEN, TIINA 2015: *Täydellinen venäläisnainen Valeria: "Tiedän mitä haluan ja teen kaikkeni sen eteen"*. Artikkelin on julkaistu Kodin Kuvalehdessä 5/2016. <http://www.kodinkuvalehti.fi/node/25728/> (27.1.2016).
- TIITTULA, LIISA 1992: *Puhuva kieli. Suullisen viestinnän erityispiirteitä*. Helsinki: OY Finn Lectura Ab.
- TILASTOKESKUS. *Vieraskieliset*.
<http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/index.html/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset/> (20.6.2016).
- TUOMIVAARA, ANNA 2007: *Mikä on svéd? Kommunikaatiostrategiat unkarilaisten suomenoppijoiden keskusteluissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.
- WHITE, LEILA 1994: *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*. 2. painos. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- WIIK, KALEVI 1974: *Suomen eksistentiaalilauseiden "subjekti"*. Turun yliopiston foneetiikan laitoksen julkaisuja. N:o 13. Turku: Turun yliopisto.
- VIINIKKA, JENNI – VOUTILAINEN, EERO 2013: *Ääniä ilmassa, merkkejä paperilla – puhutun ja kirjoitetun kielen suhteesta*. – *Kielikello* 3/2013.
<http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2628/> (8.6.2016).
- VILKUNA, MARIA 2003: *Suomen lauseopin perusteet*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 90. 1.-2. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk> (20.7.2016).